

ZGODBE PO
SHAKESPEARU

Charles in Mary Lamb

Ilustriral: Izar Lunaček

Mladinska knjiga
ZALOŽBA

Draga bralka, dragi bralec,

si se že kdaj vprašal(a), kaj je tako zanimivega v delih dramatika Williama Shakespeara, pokojnega že skoraj 400 let, da smo ti ponudili v branje zgodbe njegovih dram? Avtorja, čigar dela so vznemirjala ne samo bralce, šolnike in gledališčnike, ampak tudi številne režiserje, filmske snemalce, prevajalce, skladatelje ... Kaj je v njegovih delih tako posebnega, da so del svetovne književne in gledališke dediščine – nečesa, kar sodi v splošno izobrazbo? Verjetno je bolj kot kdor koli vplival na svetovno kulturo. Zakaj njegove drame do danes niso izgubile ustvarjalne moči? Kaj po vseh teh letih od nastanka del lahko še zanima in vznemirja vse nas, današnje bralce, tudi tebe?

Si že slišal(a) za nesrečno ljubezen med Romeom in Julijo, Hamletove besede »*Biti ali ne biti*«, ukročno trmoglavko, ljubosumnega Othella? Zagotovo vsaj v enem slovenskem gledališču tudi v tej sezoni igrajo izvirno dramo ali priredbo dela W. Shakespeara. Koliko dram je resnično njegovih? Koliko del je napisal ob pomoči drugih, koliko jih ima celo drugega avtorja, a jih je nezanesljiv zgodovinski spomin pripisal njemu?

Zakaj je William Shakespeare Angležem tako pomemben kot za Slovence France Prešeren?

France Koblar je o knjigi zgodb, nastalih na podlagi dramatikovih del, zapisal: »Kar take umetnine branijo v sebi velikega in neminljivega, se v teh pripovedkah kaže kot učinkovit zgleđ za življenje, kot mično in zabavno naključje ali vsaj kot zanimiva in lepo zaokrožena zgodba.«

Je kateri od zgoraj navedenih razlogov dovolj, da se lotiš branja? Mogoče bo marsikatero tvoje vprašanje pri tem našlo svoj odgovor.

Preden se lotiš branja, še pojasnilo, zakaj ti tokrat v branje ne ponujamo izvirnih dramskih besedil, ampak zgodbe, ki so prozna priredba Shakespeareovih dram. Branje dram je zagotovo težja naloga kot branje pripovedništva. Včasih zelo težavna, še zlasti polnih starinskih besed, napisanih večinoma v verzih. Prav zato sta že leta 1807 brat in sestra Charles in Mary Lamb (tudi njuna življenjska zgodba je nadvse razburjiva in temačna) izdala *Tales from Shakespeare*/Zgodbe iz Shakespeara, da bi širši krog bralcev seznanila z vsebino dram, ki jih je napisal slavni dramatik, in mogoče koga spodbudila, da bi vsaj kdaj v prihodnosti prebral izvorno dramsko besedilo. V prozne zgodbe sta priredila dvajset dram; Mary predvsem komedije in Charles tragedije. Poskušala sta bolj preprosto zapisati to, kar je povedal avtor v svojih dramah, a hkrati ohraniti njegov barviti jezik, besede in besedne zveze. Pogostokrat ju je spremljala bojazen, da sta uničila lepoto in čar njegovega jezika. Ponekod sta katero od stranskih zgodb tudi izpustila, da je bila zato celota laže razumljiva. Upala sta, da bod(m)o bralci »okusili nekaj drobcev lepote in zaslužili kako velik užitek jih čaka v zrelejših letih, ko bodo sami segli po bogatih zakladih«, izvirnih delih slavnega dramatika.

* Povzeto po: Charles, Mary Lamb: *Pripovedke iz Shakespeara*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1966. Zbirka Domeni.

»Življenje je potovanje v neznano,« je zapisal William Shakespeare. Tudi odpreti knjigo, ki je človek še ni bral, in se zatopiti v njene skrivnosti, je po svoje potovanje v neznano. Želim ti vznemirljivo in prijetno bralno potovanje v čas in prostor komičnih in tragičnih zgodb Williama Shakespeara.

Mojca Honzak

Mojca Honzak

KNJIŽIGA TE ČAKA,

da jo odpreš ...

Shakespeareove drame so zelo obsežne, zgodbe zapletene. Snov je zajeta iz zelo različnih virov – pripovedk, pravljic, starih iger, grške in rimske zgodovine, angleških, škotskih in skandinavskih kronik, italijanskih in španskih srednjeveških zgodb. Mnogo različnih zanimivih in nenavadnih dogodkov in pretresljivih usod je avtor združil v napete celote; zajel je dolga časovna obdobja in hitro prehajal z enega dogajanja na drugo. V osnovno zgodbo je vpletel mnogo stranskih, a prav vsaka ima svoj pomen. Tudi v teh nastopajo osebe, ki marsikdaj povedo kaj pomembnega in zanimivega. Morda zato ne bo odveč nasvet, da vsakič, ko primiš knjigo v roke, prebereš le zgodbo ali dve.

Da ti bo branje lažje, predlagam, da si pripraviš bralni list za spremljavo vsake zgodbe posebej. Nanj napiši naslov prebranega dela, vrsto igre, zunanjo zgradbo, kraj in čas dogajanja, glavne književne osebe, snov, temo. Razmisli, o čem posamezna zgodba govori, zapiši si kakšno opombo, citat, zanimivost. Predvsem pa oblikuj lastno mnenje o prebranem: kaj v zgodbi ti je bilo še posebej zanimivo – in zakaj, s katerimi mislimi oz. dejanji oseb se (ne) strinjaš – in zakaj, katere misli veljajo tudi za sodobni

čas – in zakaj. Različnih vprašajev in zakajev je veliko; izberi tiste, ki se ti zdijo posebej vznemirljivi. Išči tiste dele besedila, ki ti kaj sporočajo, se te dotaknejo ali te odbijajo, vzbujajo tvojo pozornost kot celota, vsebinsko ali na ravni jezikovnih sredstev. Ti listi ti bodo v pomoč pri spremljanju proznih zgodb in morda kasneje tudi dramskih besedil. Mogoče jih ob koncu lahko porabiš za sestavo vprašanj (kviza) za svoje sošolce.

Se ti zdi takega dela preveč? V razredu se lahko dogovorite, da tak bralni list izpolniš le za nekatere od zgodb, tvoji sošolci in sošolke pa za druge.

Tudi naslednja naloga bo lažja, če si jo v razredu razdelite. V predstavjenih zgodbah nastopajo številne osebe. Da bi jih lažje spoznali, prepoznali in primerjali, si pripravite listke (ali pa uporabite računalnik), na katere boste zapisali njihova imena in njihove kratke opise ter značaje; seveda s pripisom, v katerem delu posamezna oseba nastopa. Tudi ta seznam je kasneje lahko pripomoček pri obravnavi zgodb v razredu, ko lahko preverite, kdo pozna več nastopajočih oseb ali kdo jih hitreje/več prepozna po njihovem značaju ali opisu.

Preden se lotiš branja, še želja. Predvidevam, da si pri branju že »star maček«, zato verjetno ni treba posebej poudarjati, da so vprašanja in opombe/pojasnila/razlage namenjeni temu, da boš prebrano lažje in bolje razumel(a). Kaj z vsemi temi dodatki k osnovnim besedilom in koliko vprašanj ali nalog se boš lotil(a), je seveda stvar dogovora med teboj, drugimi bralci ter tvojim odraslimi sobralcem.

Naj bodo cilji tvojega branja ter pogovora o prebranem zabava, igra in vzpostavljanje lastnega odnosa do izvirnih Shakespeareovih »večnih zgodb«.

UKROČENA TRMOGLAVKA

(Mary Lamb, prevedla Irena Duša Draž)
komedija
London, 1593/94

Trmoglavka Katarina je bila najstarejša hči gospoda Baptiste, bogatega plemiča iz Padove. Bila je tako neobvladljiva in razdražljiva, imela je tako dolg in oster jezik, da jo je cela Padova klicala trmoglava Katarina. Precej neverjetno, če že ne nemogoče se je zdelo, da bi se kje našel kak gospod, ki bi se hotel poročiti z njo, in Baptisti je marsikdo zameril, ker ni pristal na nobeno od številnih odličnih ponudb, ki jih je dobila njena mila sestra Bianka. Biankine snubce je zavračal z izgovorom, da mora najprej v miru oddati starejšo hčer, potem šele se lahko oni potegujejo za Bianco.

Potem pa se je zgodilo, da je v Padovo prišel plemič po imenu Petruccio, z namenom, da si najde ženo. Govorice o Katarininem značaju ga niso niti malo prestrašile, in ko je slišal, da je punca bogata in lepa, je sklenil, da se bo s slavno hudičevko poročil in iz nje naredil krotko in ubogljivo ženo.

Petruccio je bil kot nalašč za ta herkulski podvig, saj v ognjovitosti ni nič zaostajal za Katarino, poleg tega pa je bil še bister, dobrovoljen in

duhovit. Bil je tudi tako pameten in je znal tako dobro preценiti situacijo, da je lahko odlično hlinil razburjenje in bes, čeprav je bil v resnici mrtvo hladen in bi se lahko veselo režal lastni narejeni jezi, saj je bil po naravi brezskrben in sproščen. Po poroki s Katarino je imel pogoste bučne izbruhe, bolj za šalo kot zares, v bistvu je pametno ugotovil, da bo lahko le tako obvladal vročkrvnost besne Katarine.

Petruccio je šel torej zasnuti trmoglavo Katarino. Najprej je prosil njenega očeta za dovoljenje, ali lahko dvori njegovi *mili hčeri*, kot ji je rekel sam. Nagajivo je dodal, da je slišal za njeno skromnost in prijaznost in se je zato prišel iz Verone potegovat za njeno ljubezen. Čeprav se je očetu mudilo poročiti jo, je moral priznati, da se Katarina bolj slabo sklada s tem opisom, saj je kmalu postalo očrtno, kakšna nežnost se skriva v njej. V sobo je namreč planil učitelj glasbe in potožil, da ga je njegova mila učenka Katarina treščila z lutnjo po glavi, ker si je dovolil kritizirati njeno igranje. Ko je Petruccio to slišal, je rekel: »Kakšna živahna punca,

ljubim jo še bolj kot prej. Komaj čakam, da se pogovorim z njo.« In ker je hotel čim prej dobiti Baptistovo dovoljenje, je rekel: »Signior Baptista, zelo se mi mudi, ne morem vsak dan prihajati snubit. Mojega očeta ste poznali: umrl je in mi zapustil vso svojo zemljo in bogastvo. Povejte mi torej, če mi uspe omrežiti vašo hčer, kakšno doto ji boste dali?« Baptisti se je zdelo, da je za snubca malce preveč neposreden, ampak ker se je veselil, da bo Katarino oddal v zakon, mu je za doto ponudil dvajset tisoč kron, po svoji smrti pa še polovico posestva. Tako sta se hitro dogovorila za to nenavadno zvezo, Baptista pa je šel trmoglavi hčeri povedati, da ima snubca. Poslal jo je k Petrucciu, da bi ji ta lahko dvoril.

Medtem je Petruccio tuhtal, na kakšen način naj jo poskuša osvojiti. Takole si je rekel: »Ko pride, jo bom pogumno zasnut. Če me bo zmerjala, ji bom kar rekel, da žvrgoli sladko kakor slavček; če se bo mrščila, da je videti vedra in čista kot vrtnica v jutranji rosi. Če ne bo spregovorila niti besede, bom hvalil njeno zgovornost; in če me bo nagnala, se ji bom tako lepo zahvalil, kot da bi me povabila, naj še cel teden ostanem pri njej.« Takrat je v sobo dostojanstveno vstopila Katarina in Petruccio jo je najprej nagovoril takole: »Dobro juro, Katka, slišal sem, da vam je tako ime.« Katarini ta preprosti pozdrav ni bil všeč, zato mu je prezirljivo odvrnila: »Kdor o meni govori, mi pravi Katarina.« »Lažete,« je odgovoril snubec, »vsi vas kličejo samo Katka, včasih vesela Katka, včasih huda Katka; ampak ste pa najlepša Katka med kristjani, in ko sem slišal, Katka, kako vsepovsod hvalijo vašo milino, sem vas prišel zasnuti za ženo.«

Čudno sta si dvorila, ta dva. Ona mu je glasno in jezno kazala, da je ne kličejo trmoglavka kar tako, on pa je kar naprej hvalil njene sladke in vjuodne besede, dokler ni Petruccio končno zaslišal, da prihaja njen oče, in rekel (zasnuti jo je hotel kar se da na hitro): »Ljuba Katarina, dovolj sva se naklepotala, vaš oče je že privolil, da se oženim z vami, za doto sva se zmenila, in jaz se bom poročil z vami, pa če vam je to prav ali ne.«

Potem je vstopil Baptista in Petruccio mu je povedal, da ga je njegova hči zelo prijazno sprejela in se zaobljubila, da se naslednjo nedeljo poročita. Katarina je to zanikala, po njenih besedah bi raje videla, da ga naslednjo nedeljo obesijo, svojemu očetu pa je očitala, da jo hoče poročiti z zmešanim ničvrednežem, kakršen je Petruccio. Petruccio je očeta prosil, naj se ne zmeni za njene jezne besede, ker sta se namreč dogovorila, da se bo pred njim upirala, v resnici pa da mu je bila zelo naklonjena in ljubeča, ko sta bila sama. Potem je rekel njej: »Daj mi roko, Katka. Zdaj grem v Benetke, da ti kupim lepo obleko za najino poroko. Očec, vi poskrbite za gostijo in povabite svate, jaz bom pa prinesel prstane, fine stvari in razkošne obleke, da bo moja Katarina lepa. Poljubi me, Katka, v nedeljo bova že poročena.«

V nedeljo so se vsi svati zbrali in dolgo čakali na Petruccia. Katarina je jokala od jeze, ker je mislila, da jo je Petruccio potegnili za nos. Končno

se je vendarle prikazal, vendar ni prinesel nobenih poročnih dragocenosti, kot je bil obljubil, niti ni bil oblečen ženinu primerno, ampak je bil smešno našemljen, kot bi se hotel delati norca iz resnega opravka, zaradi katerega je prišel. Še njegov služabnik in konji so bili enako šarasto opravljeni.

Nihče ni mogel prepričati Petruccia, naj se vendar preobleče; rekel je, da se bo Katarina poročila z njim, ne z njegovo obleko. Ko so ugotovili, da se nima smisla pripraviti z njim, so šli v cerkev, kjer se je on še naprej obnašal, kot da je zmešan. Ko ga je duhovnik namreč vprašal, če vzame Katarino za ženo, je tako glasno zaklel, da jo vzame, da je osuplemu duhovniku padla knjiga iz rok, in ko se je sklonil, da jo pobere, ga je pri smuknjeni ženini tako močno lopnil po hrbtu, da je knjiga znova letela po tleh, tokrat z duhovnikom vred. Med obredom je Petruccio ves čas tako cepetal in preklinjal, da je pogumna Katarina trepetala in drgetala

od strahu. Ko je bilo ceremonije konec, je zahteval, naj mu prinesejo vino, čeprav so bili še vedno v cerkvi, in nazdravil zbranim, brozgo z dna kozarca pa je pljusknil cerkovniku naravnost v obraz. To čudno dejanje je enostavno opravičil z razlago, da je imel cerkovnik redko in sestradano brado, ki je kar klicala po brozgi, medtem ko je on pil. Tako nore poroke svet še ni videl; a Petruccio se je pretvarjal, da je nor, da bi laže izpeljal načrt, kako ukrotiti svojo trmoglavo ženo.

Baptista je poskrbel za razkošno poročno gostijo, ko pa so se vrnili iz cerkve, je Petruccio zgrabil Katarino in izjavil, da bo ženo kar nemudoma odpeljal domov. Ne tastovi ugovori ne jezne besede besne Katarine ga niso mogli odvrtiti od njegovega načrta. Trdil je, da kot mož lahko z ženo počne, kar se mu zljubi, in že je nagnal Katarino na pot; videti je bil tako predrzen in odločen, da si ga nihče ni upal ustaviti.

Petruccio je posadil svojo ženo na klavno kljuse, mšavo in oguljeno, ki ga je izbral posebej za to priložnost, on in služabnik pa tudi nista jezдила nič boljših konj. Potovali so po razritih in blatnih poteh, in kadar koli je Katarinin konj klecnil, je začel Petruccio noreti in preklinjati ubogo zdelano žival, ki se je še komaj vlekla pod svojim bremenom, kot da ni vročerkvnejšega človeka pod soncem.

Po naporni poti, med katero je Katarina kar naprej poslušala Petrucciojevo rohnenje nad služabnikom in konji, so končno prišli do njegove hiše. Petruccio jo je prijazno popeljal v njen novi dom, vendar je bil odločen, da tisto noč ne bo ne jedla ne spala. Mize so bile pogrnjene in tudi večerjo so kmalu postregli, vendar je Petruccio nalašč ugotavljal, da je z vsako jedjo nekaj narobe; hrano je metal po tleh in naročil služabnikom, naj vse poberejo in odnesejo. Rekel je, da vse to počne iz ljubezni do svoje Katarine, da ne bo jedla ničesar, kar ni dobro pripravljeno. Ko se je Katarina utrujena in brez večerje umaknila k počitku, Petruccio ni bil zadovoljen s posteljo, razmetal je blazine in posteljnino po sobi, da ji ni ostalo drugega, kot da sede na naslanjač, in če je zadržala, jo je takoj

zbudilo glasno hruljenje njenega moža, ki se je jezil na služabnike, ker so slabo postlali ženino poročno posteljo.

Naslednji dan se je Petruccio obnašal enako, do Katarine ga je bila sama prijaznost, če pa je hotela kaj pojedsti, je bilo z vsako jedjo, ki so jo postavili prednjo, nekaj narobe; zajtrk je zmetal po tleh prav tako kot prejšnji dan večerjo. Katarina, ošabna Katarina je bila prisiljena prositi služabnike, naj ji na skrivaj prinesejo kakšen grizljaj, oni pa so ji odgovorili, da si ji brez gospodarjevega dovoljenja ne upajo ničesar prinesiti; Petruccio jim je namreč naročil, naj govorijo tako. »Oh,« je rekla Katarina, »kaj me je vzel za ženo, da me izstrada? Berači, ki potrkajo na vrata mojega očeta, dobijo hrano, jaz pa, ki mi ni bilo nikoli treba prositi, medlim od lakote in nespečnosti, kletvice me držijo pokonci in razgrajanje imam za kosilo. Najbolj pa me jezi, da vse to počne v imenu popolne ljubezni, pretvarja se, da bi lahko umrla, če slučajno zaspim ali kaj pojem.« Njen monolog je prekinil Petruccio, ki je prišel v sobo. Ker je ni hotel sestradati do konca, ji je prinesel majhen obrok hrane in ji

rekel: »Kako je kaj, moja ljuba Katka? Izvoli, ljubezen moja, vidiš, kako sem dober, sam sem ti pripravil tole hrano. Kaj, niti besede mi ne privoščiš? Ne, to pomeni, da ti jed ni všeč, zaman sem se trudil.« Služabniku je naročil, naj hrano odnese. Od strašne lakote, ki ji je spodjedla ponos, je Katarina prosila, pa čeprav jezno: »Prosim, pusti jo.« Petruccio pa je od nje hotel več, zato je rekel: »Za najmanjšo uslugo se reče hvala in tudi jaz bom dobil zahvalo, preden se dotakneš hrane.« Na to je Katarina nerada odvrnila: »Hvala, gospod.« Ko je to rekla, ji je dovolil, da je nekaj malega pojedla, in ji zaželel: »Naj ti tekne, ljuba Katka, le pojej! Zdaj pa, ljubezen moja, se vrneva v hišo tvojega očeta, uživala bova kot še nihče, v svilenih plaščih in čepicah, nosila bova zlate prstane, čipkaste ovratnike, pahljače in najlepše obleke.« Da bi verjela njegovim lepim obljubam, je poklical krojača in lepoticarja z novimi oblekami, ki jih je naročil zanjo. Še preden je bila na pol sita, je dal služabniku njen krožnik, naj ga odnese, in jo vprašal: »Kako, si se že najedla?« Lepoticar je pokazal čepico in rekel: »Tule je čepica, ki jo je naročilo vaše blagorodje.« Petruccio je ob tem znova pobesnel, rekel je, da so čepico skrojili po skledi, da ni večja od školjke ali orehove lupine, lepoticarju je rekel, naj jo odnese in naredi večjo. Katarina je rekla: »Tole bom vzela, vse dame nosijo take.« »Ko se boš obnašala kot dama, jo boš dobila, prej pa ne,« je odgovoril Petruccio. Ker je malo pojedla, je Katarina prišla nekoliko k sebi in rekla: »A več kaj, gospod, upam, da smem vsaj govoriti in tudi bom govorila, saj ni sem ne otrok ne dojenček. Boljši od tebe so poslušali moje mnenje, če me ti ne moreš, si pa zamaši ušesa.« Petruccio ni imel nobenega namena poslušati takšnega jeznega besedičenja, saj je na srečo odkril boljši način, kako obvladati ženo, kot pa da bi se kar naprej prepiral z njo. Zato je odgovoril: »Prav si povedala, čepica je res grozna. Rad te imam zato, ker ti ni všeč.« »Rad ali ne rad,« je rekla Katarina, »ta čepica mi ugaja, to hočem imeti, ali pa sploh nobene.« »Si rekla, da bi rada videla obleko?« je vprašal Petruccio, ki se je še kar pretvarjal, da je ne razume. Pristopil je

krojač in pokazal prelepo obleko, ki jo je zašil zanjo. Ker pa se je Petruccio odločil, da ne bo dobila ne čepice ne obleke, je bilo tudi z njo vse narobe. »Oh, sveta nebesa!« je vzkliknil. »Kaj za boga je pa tole! Kaj, temu vi rečete rokav? Zgleda kot topovska cev, razrezana kot jabolčna pita.« Krojač se je branil: »Saj ste rekli, naj jo naredim po modi.« Katarina pa je dodala, da še v življenju ni videla lepše skrojene obleke. Petruccio je zdaj dobil svoje, na skrivaj je svojemu služabniku naročil, naj obema pošteno plača in se opraviči za nenavadno obnašanje, ki sta ga morala prenašati, sam pa je s kleveticami in jeznimi gestami nagnal krojača in lepoticarja iz sobe. Potem se je obrnil h Katarini in ji rekel: »Pridi, Katka, k tvojemu očetu greva, prav v teh skromnih oblekah.« Naročil je, naj pripravijo konje, in glasno ugotovil, da bosta k Baptisti prispela ravno okrog kosila, saj da je zdaj ura sedem. Ko je to izjavil, v resnici ni bilo zgodaj zjutraj, ampak že čez poldne. Katarina, ki jo je njegova odločnost že skoraj čisto premagala, je skromno pripomnila: »Gospod, povem ti, da je ura dve, in tja bomo prišli šele za večerjo.« Petrucciu pa se je zdelo, da jo mora, preden jo pelje k njenemu očetu, ukrotiti do te mere, da se bo strinjala z vsako njegovo besedo. Zato se je obnašal, kot da je sam gospodar sonca in da lahko po mili volji ukazuje uram. Rekel je, da se ne odpravi na pot, dokler ne bo ura, kot se njemu zdi. »Kar koli rečem ali naredim,« je rekel, »mi vedno nasprotuješ. Danes ne grem nikamor, ko bom pa šel, bo ura toliko, kot jaz rečem.« Katarina je bila prisiljena še en dan vaditi svojo na novo odkrito ubogljivost, Petruccio ji namreč ni dovolil na obisk k očetu, dokler ni tako zelo ukrotil njenega ponosnega duha, da sploh ni več vedela, kaj je to ugovarjanje. Še ko sta se končno le odpravila na pot, sta se skoraj obrnila, samo zato, ker je omenila, da sije sonce, medtem ko je on ugotavljal, kako jasno žari mesec. »Na sina moje matere,« je rekel, »in to sem jaz, mesec bo, ali zvezde, ali kar mi že pade na pamet, prej ne greva k tvojemu očetu.« Potem se je obrnil, kot da namerava nazaj domov, Katarina, ki ni bila nič več trmoglava Katarina, ampak poslušna

žena, je rekla: »Prosim, pojdiva naprej, če sva že prišla tako daleč, pa naj bo sonce, mesec, naj bo, kar hočeš, zaradi mene lahko rečeš, da je sveča, pa bom prisegla, da je res.« Odločil se je, da jo bo preizkusil, zato je rekel: »Jaz pravim, da je mesec.« »Mesec, vem,« je odgovorila Katarina. »Ne, to pa lažeš, to je milo sonce,« je rekel Petruccio. »Potem je pa milo sonce,« je odgovorila Katarina, »če pa rečeš, da ni sonce, potem ni. Kakor mu boš rekel, tako mu bo ime, in tako bo veljalo tudi za Katarino.«

Po tem ji je dovolil, da gre naprej, ker pa se je hotel prepričati, da je ubogljivost ne bo minila, je starega gospoda, ki sta ga srečala na poti, nagovoril, kot bi bil mlada ženska. »Dobro jutro, mila gospodična,« je rekel in vprašal Katarino, če je že kdaj videla lepšo damo, opeval je rdečico in belino starčkovih lic, njegove oči je primerjal s parom svetlih zvezd. Ponovno ga je nagovoril: »Milo dekle, še enkrat dober dan!«, ženi pa je naročil: »Katka, objemi jo, ker je tako lepa.« Katarina, ki je bila zdaj že čisto premagana, je hitro sprejela možovo mnenje in starega gospoda ogovorila na enak način: »Dekle, cvetoče, krasno, sveže, sladko, kam si

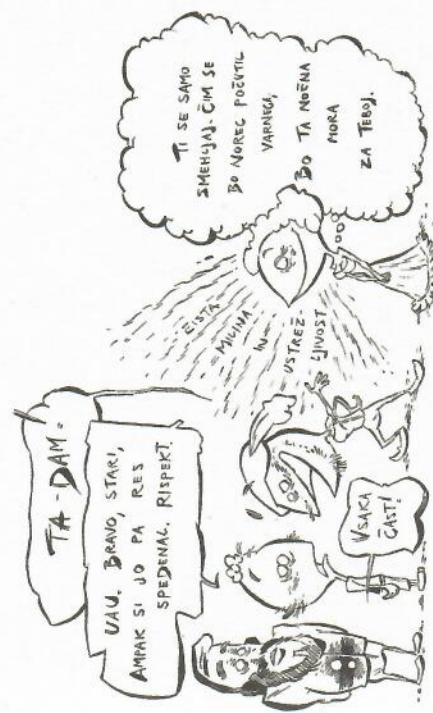
namenjena, od kod doma? Presrečni starši take krasotice.« »Katka,« je rekel Petruccio, »pa ja nisi znorela? To je vendar moški, star in zguban, shujšan in uvel, ne pa dekle, kot praviš ti.« Na to je Katarina rekla: »Se opravičujem, stari gospod, sonce mi je tako zaslepilo oči, da vidim vse zeleno pred sabo. Šele zdaj vidim, da ste častitljivi oče. Upam, da mi boste oprostili to pomoto.« »Le odpustite ji, dobri stavec,« je rekel Petruccio. »Povejte, kam ste namenjeni? Vesela bova vaše družbe, če gremo v isto smer.« Stari gospod je odgovoril: »Lepi gospod, in vi, vesela dama, vaš čudni pozdrav me je zmedel. Ime mi je Vincentio in grem v Padovo obiskat svojega sina.« Takrat je Petruccio spoznal, da je stari gospod oče mladega plemiča Lucentia, ki naj bi se poročil z Baptistovo mlajšo hčerjo Bianco. Povedal mu je, kako bogato se bo oženil njegov sin, in Vincentio se je te novice zelo razveselil. Tako so lepo potovali skupaj vse do Baptistovega doma, kjer je čakala zbrana množica ljudi, da bi proslavili poroko Bianke in Lucentia, na katero je Baptista z veseljem pristal, zdaj, ko je oddal Katarino.

Ko so vstopili, jih je Baptista povabil k poročni pojedini, tam pa je bil še en mladoporočni par. Biankin mož Lucentio in drugi mladi ženin Hortensio se nista mogla vzdržati in sta Petruccia zafrkavala zaradi trmoglavosti njegove žene. Zaljubljena ženina sta bila zelo zadovoljna z milo naravo svojih izbrank in sta se Petrucciu posmehovala, ker pri izbiri ni imel tako srečne roke. Dokler se niso gospe po večerji umaknile, se Petruccio ni dosti zmenil za njune šale, ko pa je po tistem zatrdil, da bi se njegova žena zagotovo izkazala za ubogljivejšo od njunih, se je norčevanju pridružil še Baptista, Katarinin oče. »No, čisto resno, sin Petruccio, najhujšo trmico si ti dobil,« je rekel. Petruccio je odvrnil: »Jaz pravim, da ne, in da dokazem, da govorim resnico, naj pošlje vsak od nas po svojo ženo, tisti, čigar žena ga najbolj posluša in prva pride na njegov poziv, dobi stavo, ki jo sklenemo.« Druga dva sta z veseljem pristala na to, saj sta bila prepričana, da se bo sta njuni blagi ženi izkazali za ubogljivejši od

svoje glave Katarine. Predlagala sta, naj stavijo dvajset kron, Petruccio pa je razigrano odvrnil, da bi toliko stavil na sokola ali psa, na svojo ženo pa dvajsetkrat toliko. Lucentio in Hortensio sta povisala stavo na sto kron in Lucentio je prvi poslal služabnika sporočit Bianki, naj pride k njemu. Ko pa se je služabnik vrnil, je povedal: »Gospod, vaša gospa sporoča, da ima opravke in ne more priti.« Kako?« je rekel Petruccio. »Opravke in ne more priti. Je to odgovor?« Zasmejali so se mu in rekli, da bo imel srečo, če mu Katarina ne bo poslala še hujšega. Zdaj je bil na vrsti Hortensio. Poslal je po svojo ženo, služabniku je naročil: »Pojdi, prosim tvoje ženo, naj pride.« »Oho, prosim jo!« je rekel Petruccio. »Na to pa mora priti.« Hortensio mu je odvrnil: »Se bojim, gospod, da se vaša žena ne bo pustila preprostiti.« A je vljudni mož kmalu debelo pogledal, ko se je služabnik vrnil brez njegove gospe. »Kaj je zdaj to? Kje je moja žena?« je vprašal. Služabnik mu je odgovoril: »Gospod, gospa pravi, da gotovo pripravljate kakšno potegavščino in da ne bo prišla. Rekla je, da pridite vi k njej.« »Čedalje slabše,« je rekel Petruccio, potem pa je poslal svojega služabnika z besedami: »Pojdi h gospe in ji povej, da ji ukazujem, naj pride k meni.« Družina je imela komaj čas pomisliti, kako ga ne bo ubogala, ko je Baptista ves osupel vzkliknil: »Ježšmarija, Katarina prihaja.« Takrat je vstopila in krotko vprašala Petruccia: »Poslal si pome, kaj želiš, gospod?« »Kje sta tvoja sestra in Hortensijeva žena?« je vprašal, Katarina pa je odgovorila: »V salonu sedira pred kaminom in kramljata.« »Pojdi ju iskat!« ji je naročil Petruccio. Katarina je šla brez besede izpolnit možev ukaz. »Če to ni čudež,« je rekel Lucentio, »pa nič ne rečem.« »Pa je res,« je dodal Hortensio. »Ampak kaj to pomeni?« »Mir pomeni,« je odvrnil Petruccio, »in ljubezen, spokojno življenje in pravo nadvlado; na kratko, vse, kar je sladkega in srečnega.« Katarinin oče je bil tako navdušen nad preobrazbo svoje hčere, da je rekel: »Ti pa imaš srečo, sin Petruccio! Dobil si stavo, jaz pa bom k njeni doti dodal še dvajset tisoč kron, kot bi bila še ena hči, saj se je spremenila, kot da je nikoli ne bi bilo.« »Ne,« je rekel

Petruccio, »še bolj si bom zaslužil svojo stavo, še bolj vam bom dokazal, kako je po novem krepostna in ubogljiva.« V tem trenutku je vstopila Katarina z obema damama, on pa je nadaljeval: »Tamle prihaja in pelje s sabo vajini ženi, ujetnici svoje ženske prepričljivosti. Katarina, ta čepica ti ne pristoji, proč s to čičkarijo, vrzi jo na tla.« Katarina je nemudoma snela čepico in jo vrgla na tla. »O, bog!« je vzkliknila Hortensijeva žena. »Da se ne bi nikoli pritoževala, dokler ne naredim takšne neumnosti!« Tudi Bianka je rekla: »Fej, kakšna bedasta pokoriščina je to?« Njen mož ji je odgovoril: »Ko bi bila vsaj tudi ti tako bedasta! Modrost tvoje pokoriščine me je od kosila stala že sto kron, lepa Bianka.« »Ti si še bolj bedast, ker staviš na mojo poslušnost,« je rekla Bianka. »Katarina,« je rekel Petruccio, »ukazujem ti, razloži tema svoje glavkama, kakšne dolžnosti imata do svojih gospodov in mož.« Na začudenje vseh prisotnih je sprebrnjena trmoglavka tako zgovorno hvalila ženinino dolžnost ubogati moža, kot je prej pokazala svojo pokornost Petruccijevi volji.

In spet je vsa Padova poznala Katarino, a ne trmoglave Katarine kakor prej, temveč kot najposlušnejšo in ubogljivo ženo v Padovi.

Pogovore!

Kakšno zgodbo si pričakoval(a) glede na naslov? Je zgodba zadovoljila tvoja pričakovanja? Zakaj da/ne? Do kdaj padovanski plemič Baptista ni želel poročiti hčere Bianke, čeprav je imela več snubcev? Zakaj naj bi bilo spremeniiti in ukrotiti Katarino tako težavno, kot bi bil to eden od herkulskih podvigov? Komu in na kakšen način je uspelo? (Najtež vsaj pet različnih primerov »prevzgoje«.) Kaj glede na prebrano lahko poveš o Petrucciu? Je bil res moder, brezbrinjen in ravnodušen?

Kako z današnjimi očmi gledaš na vzgojo »v prijetno in ubogljivo ženo«? Kaj bi bile po tvojem mnenju vrline sodobne žene? Poskušaj primerjati tudi vloge takratnega in sedanjega moža. Kako se je na koncu izkazala ponižna »oskravljena« Katarina/Katka? Je zgodba napisana tako, da se ti Katarina smili ali ne? Se ti zdi, da se Shakespeare strinja s tako družbeno delitvijo ali patriarhat smeši?

Poišči nekaj razlik in podobnosti med Katarino in Prečernovo Urško.

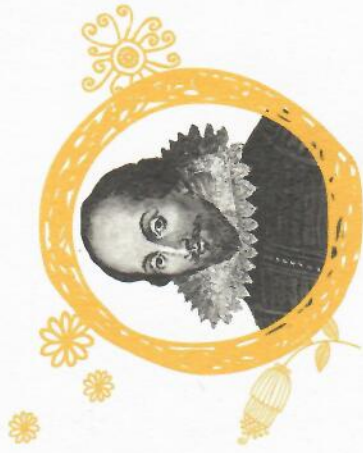
Katera oseba ti je bila v prebrani zgodbi najbolj všeč? Utemelji svoj izbor.

Moški imajo vedno prav! Se strinjaš? Napiši govor:

a) poslanca, ki zagovarja tako mnenje, ali

b) poslance, ki se s tem ne strinja.

Poišči dodatno gradivo in napiši razmišljanje Vloga ženske nekoč in danes.

WILLIAM SHAKESPEARE

Rodil se je 23./26. aprila 1564 kot tretji otrok (prvi sin) od osmih v družini ugodnega trgovca, strojarja in rokavičarja v mestu Stratford ob reki Avon v Angliji. Njegovi predniki so se ukvarjali s kmetijstvom in ovčerejo. Oče je bil celo župan mesta.

Pri šestnajstih je opustil šolanje zaradi denarnih težav in se že čez dve leti poročil. Ženo sta imela tri otroke, dve hčeri in sina, a je družino kmalu, leta 1587, zapustil. V Londonu se je pojavil čez nekaj let. Menda je bil sprva učitelj in pisar pri pravnem zastopniku, nato se je po vsej verjetnosti pridružil potujoči igralski skupini. V gledališču je bil najprej pomožni delavec, nato igralec, režiser, prirejevalec iger, dramatik, dramaturg. To v tedanjem času ni bilo nič neobičajnega. Leta 1594 je postal član skupine kraljevega komornika, ki se je imenovala Lord Chamberlain's Men. Ko je s svojimi igrami zaslovel, je pridobil precej premoženja in postal celo solastnik več gledališč, tudi gledališča Globe. Z delom si je pridobil ugled in denarno bogastvo. V zadnjih letih svojega življenja, leta 1611, se je vrnil domov in tam umrl 23. aprila 1616.

Nagrobni napis

GOOD FRIEND FOR Jesus sake forebeare

To digg the dust enclosed heare;

Bleste be ye man yt spares these stones

And curst be he yt moves my bones

»Dobri prijatelj, Jezusu na ljubo

ne grebi po prahu, ki je tu zaprt.

Blagoslovljen mož, ki prizanaša tem kamnom,

in preklet bodi vsak, ki bi vznemirjal moje kosti.«

je napisal sam. Pokopan je v stradfordski cerkvi.

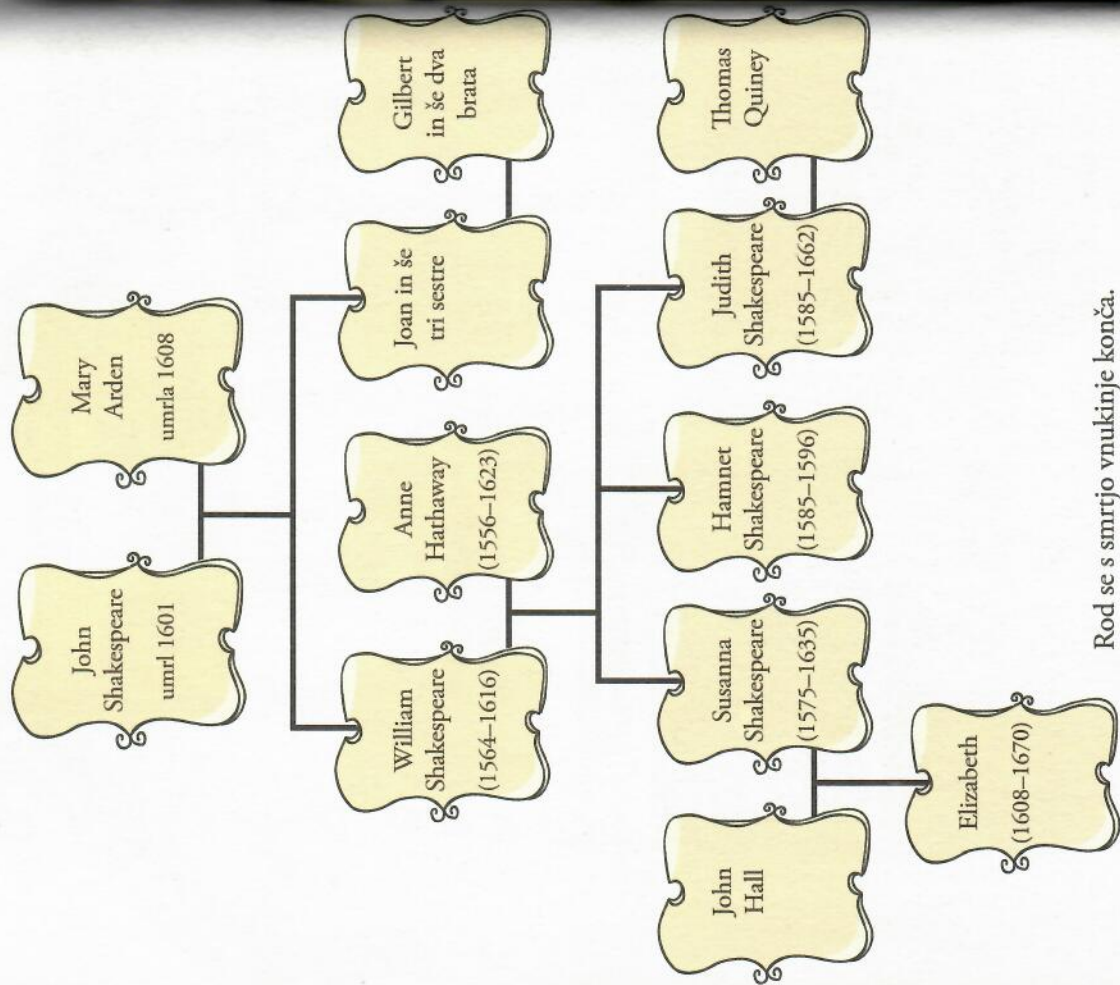
Shakespeareovo delo sodi v vrh angleške, evropske in svetovne literature. Vrhunec njegovega dela naj bi bile tragedije. V svojih dramah je prikazoval človeka z vsemi dobrimi in slabimi lastnostmi, usodo, naključja, dogodke iz preteklosti. Napisal naj bi 37 dram, in sicer v skladu z renesančno tradicijo v blankverzu (zanj je značilen deset- ali enajstzložni jambiški metrum), ki ga prekinjajo zdaj verzi, zdaj proza, vmes celo pesmi. Je tudi avtor 154 sonetov.

Poleg komedij in tragedij so znane njegove kraljevske drame *Kralj Ivan*, *Rihard II.*, *Rihard III.*, *Henrik IV.*, *Henrik V.*, *Henrik VI.*, *Henrik VIII.*

Literarni zgodovinarji Shakespeareovo dramatiko razvrščajo v tri obdobja:

- prvo, 1590–1600, ki obsega kraljevske drame in večino komedij; velja za optimistično obdobje;
- drugo, 1600–1608, ko je pisal predvsem tragedije in velja za pesimiščno obdobje, ter
- tretje, 1608–1612, ko je pisal predvsem romantične igre in velja za umirjeno obdobje.

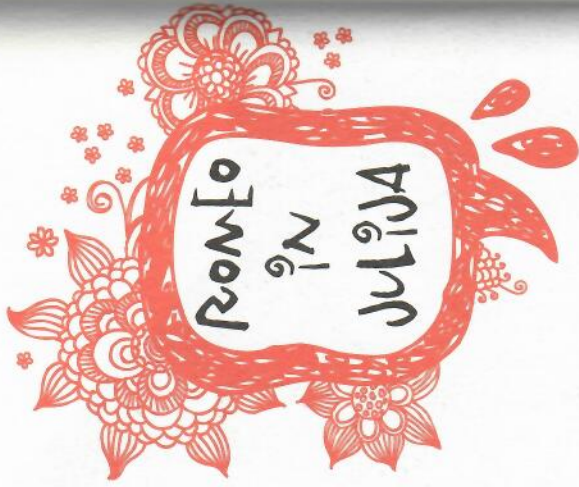
SHAKESPEAROVO DRUŽINSKO DREVO

Rod se s smrtjo vnukinje konča.

Shakespeareova rojstna hiša

*(Charles Lamb, prevedel Ivan Črnogoj)
tragedija
London, 1594/95*

Bogati rodbini Capulet in Montego sta bili najiminenitnejši v Veroni. Že dolgo sta živeli v sporu, ki se je zaostril do take napetosti in razmahnil v tako smrtno sovraštvo, da je zajel na obeh straneh tudi najbolj oddaljene sorodnike, prijateljske kroge in služabnike. Dovolj je bilo, da je Montegov služabnik srečal Capuletovega in obratno, pa se je vnel besedni prepir ali je tekla celo kri; tako srečanje je imelo dostikrat za posledico vik in krik, ki sta skalila blažen mir veronskih ulic.

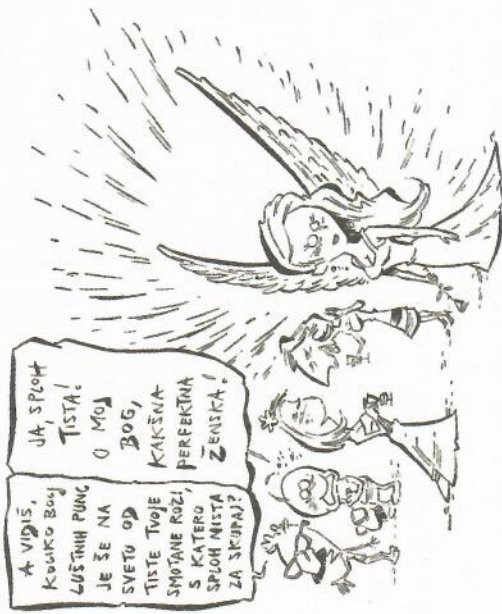
Nekoč je stari gospod Capulet priredil slavnostno večerjo, na katero je povabil mnogo lepih gospa in odličnih gostov. Navzoče so bile vse najbolj občudovane veronske lepoticice in vsi gostje so bili dobrodošli, samo da niso bili v sorodu z rodbino Montegov. Večerne prireditve pri Capuletovih se je udeležila tudi Rozalina, oboževanka Montegovega sina Romea; in dasiravno bi utegnilo biti za človeka, ki se je pisal Montego, nevarno, če bi ga kdo na tej slavnosti prepoznal, je Romea njegov prijatelj Benvolio pregovarjal, naj se preobleče in se slavlja udeleži v maski;

tam bo lahko videl svojo Rozalino, in ko jo bo primerjal z izbranimi veronskimi lepoticami, se mu bo zdela kot vrana med labodi. Romeo njegovim besedam ni dosti verjel, vendar se zaradi ljubezni do Rozaline ni dal pregovoriti. Zakaj Romeo je bil iskren in strasten ljubimec, ki zaradi ljubezni ni mogel več spati in se je izogibal ljudem, da bi lahko na samem premišljeval o Rozalini, ki ga je prezirala in mu ni privoščila v zameno za njegovo ljubezen niti trohice vlijudnosti ali pristrčnosti; zato ga je Benvolio hotel razvedriti in ozdraviti s tem, da bi mu pokazal pestro družbo lepih gospodičen. Romeo in Benvolio sta res prišla h Capuletovim v družbi prijatelja Mercutia; vsi trije so imeli maske.

Stari Capulet jih je lepo pozdravil in jim dejal, da se bodo vrteli s takimi dekleti, ki nimajo kurjih oces na nogah. Stari gospod je bil veder in vesel; pripomnil je, da je v mladosti tudi sam rad nosil masko in lepim gospodičnam šepetal na uho prijetne zgodbe.

Začeli so plesati in Romea je nenadoma presunila silna lepota gospodične, ki je na plesu bleščala svetleje od bakel in je bila ponoči podobna dragocenemu dragulju v rokah zamorca; prelepa je bila in predragocena za ta svet! »Taka je kakor snežnobel golob, ki se druží z vranami!« je vzkliknil Romeo; in res je njena izredna lepota zasenčila vse gospodične, ki so bile z njo v družbi. To laskavo pohvalo je slišal Capuletov nečak Tybalt I., ki je bil ognjevit in jeznorit in ni mogel trpeti, da bi se kak Montego hodil v maski rogat in posmehovat prireditvam Tybaltove rodbine. Ves besen se je pognal proti njemu in bi ga bil ubil, če se ne bi zavzel zanj stari gospod Capulet, Tybaltov stric. Ta ni dovolil, da bi mu tisti večer storil kaj hudega, deloma iz obzirnosti do gostov, deloma zato, ker se je Romeo vedel zelo vlijudno in ga je vsa Verona hvalila kot krepostnega in dobro vzgojenega mladeniča. Tybalt je moral hočes nočes potrpeti in se nasilja vzdržati; toda prisegel je, da mu bo podli Montego še drago plačal, ker se je vtihotapil h Capuletovim.

Ko je bil ples pri kraju, se je Romeo ves čas oziral proti mestu, kjer je

stala gospodična; in ker je vedel, da bo maska njegovo sproščeno vedenje nekako opravičila, je stopil k leptotici in jo kar se da ljubeznivo prijel za roko. Dejal ji je, da je njeno svetniško roko s svojim dotikom oskrunil, zato ga kot pobožnega romarja zaliva rdečica in bi jo rad za pokoro poljubil.

»Dobri romat,« je odgovorila gospodična, »vaša pobožnost je vse preveč uglajena in izumetničena; svetniki imajo roke, katerih se romarji lahko dotaknejo, poljubiti pa jih ne smejo.«

»Ali nimajo svetniki ustnic, romarji pa tudi?« je rekel Romeo.

»Že,« je rekla gospodična, »ampak uporabljati jih morajo za molitev.«

»Potem pa poslušajte mojo molitev, draga svetnica,« je rekel Romeo, »in jo uslišite, drugače bom obupal.«

V take svetle prisprodebe in ljubke domisleke sta bila zatopljena, ko so gospodično poklicali k materi. Ko se je Romeo pozanimal, kdo je nje-

na mati, so mu povedali, da je gospodična, ki ga je s svojo izredno lepoto tako očarala, mlada Julija, hčerka in dedinja gospoda Capuleta, velikega sovražnika Montegove rodbine; tedaj je sprevidel, da se je nevede zaljubil v svojo sovražnico. To ga je vznemirilo, ni ga pa odvrnilo od ljubezni. Pa tudi Julija je bila zbegana, ko je izvedela, da je gospodu, s katerim je govorila, ime Romeo Montego, saj se je v neznanca prav tako hitro in nepremišljeno zaljubila kakor on vanjo; čudovito lepo se ji je zdelo, da more ljubiti svojega sovražnika in da je vzklikala ljubezen tam, kjer bi morala iz rodbinskih ozirov čutiti sovraštvo.

Ker je bila že polnoč, je Romeo s tovarišema odšel. Ta dva sta ga kmalu pogrešila; Romeo se namreč ni mogel ločiti od hiše, v kateri je pustil svoje srce, in je skočil čez ograjo na vrt za Capuletovo hišo. Ni se še dolgo mudil tam in premišljeval o svoji novi ljubezni, ko se je prikazala na oknu Julija; njena lepota je posijala skozi okno ko svetloba jutranjega sonca. Romeu se je zdelo, da postaja luna, ki je medlo obsevala vrt, bleda in žalostna od ljubosumnosti, kot bi jo zasenčilo sonce.

Ko je naslonila lice na roko, si je Romeo želel biti rokavica, da bi se dotaknil njenega lica. Julija je mislila, da je sama, in je globoko vzdihnila: »Joj meni!«

Romeo, ves blažen, da je zaslišal njen glas, je spregovoril tako tiho, da ga ona ni slišala: »Oh, oglasi se še, moj svetli angel, saj si se prikazala nad mojo glavo kot krilat poslanec iz nebes, pred katerim padajo smrtniki na tla in strme vanj.«

Ona se ni zavedala, da jo kdo posluša, in vsa prevzeta od ljubezni, ki jo je zanetilo čudno naključje tistega večera, je poklicala svojega ljubimca (za katerega je mislila, da je daleč) po imenu: »O, Romeo, Romeo! Zakaj si Romeo? Zataji svojega očeta in odreci se svojemu imenu; če pa tega nočeš storiti, mi prisrezi, da me ljubiš, pa tudi jaz ne bom marala biti več Capuletova.«

Po tej spodbudi bi bil Romeo rad spregovoril, toda želel je slišati kaj več; ona se je še vedno vneto pogovarjala sama s seboj (saj je mislila, da je sama) in mu je še vedno očitala njegov priimek. Obžalovala je, da mu ni ime kako drugače, in ga rotila, naj zavre to osovraženo ime, v zamenjavo pa naj vzame njo vso za svojo last. Ob takšni ljubezenski izpovedi se Romeo ni mogel več zadržati in ji je odgovoril, kot da bi se v resnici, ne samo v duhu, pogovarjala z njim. Dejal ji je, naj mu reče: »Moja ljubezen, ali kakor koli hoče, ker on noče biti več Romeo, če ji to ime ni všeč.«

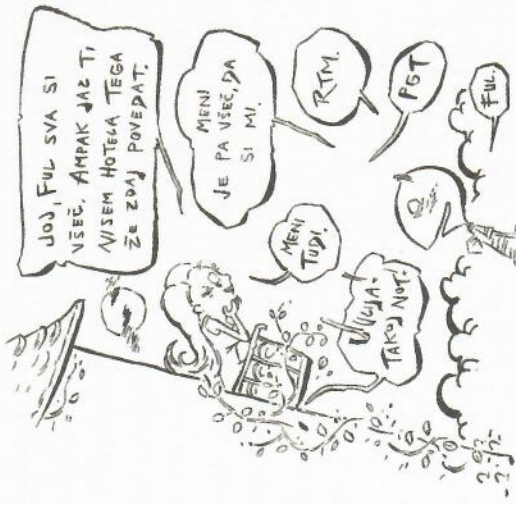
Ko je Julija zaslišala z vrta moški glas, se je zelo prestrašila; sprva ni vedela, kdo je človek, ki se je v temni noči spotaknil ob njeno skrivnost; a ko je spet začel govoriti, ga je prepoznala, še preden je vstrkala v dušo sto njegovih besed, zakaj Ljubezen ima tenak posluh. Brž ga je opozorila, kakšni nevarnosti se je izpostavil s tem, da je preplezal vrtno ograjo, kajti če bi ga tam našel kdo od njenih sorodnikov, bi to pomenilo zanj smrt, ker se piše Montego.

»Na žalost,« je dejal Romeo, »so vaše oči bolj nevarne kakor dvajset mečev. Samo prijazno me poglejte, gospodična, pa bom utrjen proti sovražnikom. Bolje je, da se moje življenje zaradi njihovega sovraštva konča, kakor da bi ostal živ brez vaše ljubezni.«

»Kako ste prišli sem,« je rekla Julija, »in kdo vam je pokazal pot?«

»Ljubezen me je vodila,« je odgovoril Romeo, »a tudi če bi bili tako daleč od mene kakor obala, ob katero pljuska morje na drugem koncu sveta, bi tvegali pot za tako dragoceno blago, čeprav nisem mornar.«

Julijo je zalila živa rdečica, ki je Romeo zaradi noči ni opazil; spomnila se je namreč, da je Romeo nehoti razkrila svojo ljubezen. Svoje besede bi bila rada preklicala, a to je bilo nemogoče; rada bi se držala predpisov lepega vedenja in pazila, da bi ostal ljubimec primerno oddaljen od nje, kakor je to navada dobro vzgojenih in previdnih gospodičen, ki mrščijo obrvi, se posmehujejo in častilice sprva osorno zavračajo; razdaljo pa čuvajo ter se delajo najbolj sramežljive in brezbrizne takrat, kadar so najbolj

zaljubljene, zato da bi jih ljubimci ne imeli za preveč lahkomiselne ali za prelahko dosegljive; kajti vrednost sleherne stvari je večja, če jo težko dosežeš. Ona pa ni mogla tajiti ali zavlačevati s priznanjem in uporabljati vseh tistih spretnih načinov zavlačevanja, ki so običajni pri navezovanju ljubezenskih stikov. V trenutku, ko se ji ni niti sanjalo, da je Romeo tako blizu nje, je slišal iz njenih ust, da ga ljubi. Zato mu je pošteno in odkritosrčno priznala (v njenem izrednem položaju je bilo to opravičljivo), da je to, kar je prej slišal, čista resnica; rekla mu le »lepi Montego« (ljubezen osladi tudi trpko ime) in ga prosila, naj njenega hitrega popuščanja ne pripisuje lahkomiselnosti ali pokvarjenosti, marveč naj zvrne krivdo (če je to krivda) na noč, ki ima tako moč, da je razkrila tudi njene misli. A čeprav njeno vedenje ni bilo dovolj previdno, če ga merimo s pravili, ki so za ženski spol običajna, tako je pripomnila – se bo izkazala za bolj

iskreno kakor marsikatero dekle, ki previdnost hlini, pa je njena sramežljivost le spretna zvižaka.

Romeo je začel prisegati na nebesa, da mu niti v sanjah ne bi prišlo na misel, da bi skušal vreči le senco kake sramote na tako pošteno in spoštovano gospodično; ona pa mu je segla v besedo in ga prosila, naj nikar ne prisega, češ da je njega sicer zelo vesela, vse te nočne pustolovščine pa ne: vse se je zgodilo tako nepremišljeno, hitro in nepričakovano. Ko ji je začel prigovarjati, da bi si za vedno obljubila ljubezen, mu je odgovorila, da mu je ona svojo že obljubila, še preden jo je zaprosil zanjo (mislila je na besede, ki jih je slučajno ujel). A vendar je priznanje za hip preklicala, samo da ga je lahko še enkrat obdarovala, zakaj njena dobrotljivost je bila neskončna kot morje in njena ljubezen prav tako globoka.

S tega ljubkega sestanka jo je poklicala njena dojilja, ki je spala z njo v isti sobi; po njenem je bil že čas, da bi šla spat, ker se je bližala ura jutranjega svitla. Vendar se je Julija za hip vrnila in spregovorila z Romeom še nekaj besed. Če je njegova ljubezen res iskrena, tako mu je rekla, in če se hoče poročiti z njo, mu bo drugi dan poslala sla, da bosta lahko določila dan poroke; to bo zanjo dan, ko bo položila svojo usodo k njegovim nogam in ga priznala za gospodarja, ki mu bo sledila do konca sveta.

Ta čas, ko sta se menila o poroki, je dojilja Julijo večkrat poklicala in Julija je ubogala, pa se spet vrnila; podoba je bila, da Romea tako nerada pusti proč kakor dekletce pučka, ki mu privoščijo nekoliko skakljanja, nato ga pa s svileni nitko potegne nazaj.

Romeo se je prav tako težko poslavljajal kakor ona; kajti za zaljubljenca ni slajše godbe, kakor je glas najdražjega bitja, ki zazveni v tihih noči. Nazadnje sta si le voščila sladke sanje in lahko noč ter se ločila.

Ko sta se razšla, se je že danilo, in Romeo, ki je preveč mislil na svojo ljubico in na blaženi sestanek z njo, da bi mogel zaspati, ni šel domov; zavil je proti bližnjemu samostanu, da bi našel meniha Lorenza. Vrtli redovnik je bil že pokonci in je opravljal jutranje molitve; ko je zagledal

Romeo tako zgodaj, je takoj uganil, da fant tisto noč ni spal in da mu roje po glavi mladostne muhe. Ko si je njegovo nočno tavanje razlagal z ljubeznijo, je zadel pravo; pač pa se je zmotil glede žarišča te ljubezni; mislil je namreč, da Romeo ni spal zaradi Rozaline.

A ko mu je Romeo razodel svojo ljubezen do Julije in ga prosil, naj ju še isti dan poroči, je sveti mož dvignil oči in roke proti nebu od začudenja, da se je fantovo srce tako nenadoma obrnilo drugam; dobro je namreč poznal zgodbo Romeove ljubezni do Rozaline in se spominjal, kolikokrat mu je tožil, da ga dekle prezira. Dejal si je, da mladi fantje ne ljubijo s srcem, ampak z očmi. Romeo pa je odvrnil, da ga je on sam dostikrat grajal, zakaj sanjari o Rozalini, ki mu ljubezni noče vračati; z

Julijo pa je drugače, saj ga ona tako ljubi kakor on njo. Menih mu je pri-
trdil, da ima deloma prav; razen tega mu je prišlo na misel, da bi utegnila
zakonska zveza med mladjo Julijo in Romeom napraviti srečen konec
dolgemu sporu med Capuleti in Montegi, zaradi katerega ni bil nihče
bolj žalosten kakor ta dobri menih, ki je bil v prijateljskih stikih z obema
rodbinama in je dostikrat zaman posredoval, da bi se spor poravnal. Zato
je nekaj iz teh nagibov, nekaj pa iz ljubezni do mladega Romea, ki mu ni
mogel ničesar odreči, privolil, da ju poroči.

Zdaj je bil Romeo ves blažen; Julija je izvedela za njegovo namero od
svojega zaupnika, ki ga je poslala k njemu, kakor je obljubila, in je kma-
lu prišla v celico brata Lorenza; ta jima je združil roke v sveto zakonsko
zvezo. Dobri redovnik je prosil Boga, da bi njegovo dejanje blagoslovil
in da bi poroka mladega Montega s Capuletovo hčerjo pokopala staro
sovraštvo in dolgo razprtijo, ki sta razdvajala obe rodbini.

Po končanem obredu je Julija odhitela domov, kjer je komaj čakala
večera; Romeo ji je namreč obljubil, da bo zvečer spet prišel na vrt kakor
prejšnjo noč. Čez dan ji je bilo dolgčas kakor nestrpnemu otroku, ki je
dobil novo krasno obleko, pa mora čakati vso dolgo noč, da jo bo za
veliki praznik drugega dne lahko oblekel.

Tistega dne okrog poldne sta se Romeova prijateljca Benvolio in Mer-
cutio sprehajala po veronskih ulicah in pri tem srečala več članov Ca-
puletove rodbine z vihravim Tybaltom na čelu. To je bil tisti togotni
Tybalt, ki se je hotel na slavnosti pri Capuletovih boriti z Romeom. Ko
je zagledal Mercutio, ga je osorno vprašal, zakaj se druží z Romeom,
članom rodbine Montegov; Mercutio, ki je imel v sebi prav toliko ognja
in mladostne krvi, mu je precej osorno odgovoril, in kljub temu, da ju
je Benvolio skušal pomiriti, sta se spopadla; tisti hip pa je prišel mimo
Romeo in razkačeni Tybalt se je obrnil od Mercutio k njemu in ga na-
hrulil s podležem. Romeo bi se rajši spopadel z vsakim drugim človekom
kakor s Tybaltom, ki je bil Julijin sorodnik in ga je imela ona zelo rada.

Poleg tega se mladi Montego ni nikdar rad spuščal v rodbinske prepire,
ker je bil po naravi moder in plemenit, in ime Capulet, ki je bilo hkrati
tudi ime njegove žene, je vplivalo nanj čudovito blažilno, namesto da bi
ga razdražilo. Zato se je skušal s Tybaltom nanj čudovito pogovoriti. Prijazno
ga je pozdravil in mu dejal »moj dobri Capulet«, kot da bi v tem ime-
nu na tihem užival, čeprav se je sam pisal Montego. Toda Tybalt, ki je
sovrzil vse Montege kot same peklenščke, ni maral poslušati pametnih
besed. Potegnil je meč. Mercutio ni vedel za tajni vzrok, ki je Romea
priganjal k mirni potravni prepira s Tybaltom; zato je videl v njegovem
izmikaju srmatotno popuščanje in je s prezirljivimi besedami spodbujal
Tybalta, naj nadaljuje borbo z njim. Tybalt in Mercutio sta se borila
toliko časa, da je Mercutio smrtno ranjen omahnil na tla, čeprav sta si
Romeo in Benvolio ves čas prizadevala, da bi ju spravila narazen. Ko je
bil Mercutio mrtev, se Romeo ni mogel več zadržati in je zalučal Tybaltu
isto psovko, s katero ga je prej ta nahrulil. Nato sta se udarila in Romeo
je Tybalta ubil.

Ker se je smrtni spopad raznel opoldne sredi Verone, se je to hitro
razvedelo in meščani so v trumah prihiteli bliže; prišla sta tudi stara go-
spoda Capulet in Montego s soprograma. Kmalu je prišel tudi veronski
vojvoda, ki je bil sorodnik ubitega Mercutio; in ker so spori med Capule-
ti in Montegi dostikrat kalili njegovo mirno vladanje, je bil to pot trdno
odločen, da bo proti krivcem nastopil z vso strogostjo zakona.

Zato je pozval Benvolia, ki je bil ves čas pričča dogodkov, naj mu pove,
kako je spor nastal. Ta je povedal vse kolikor mogoče po pravici, je pa
pazil, da Romea ne bi spravil v slabo luč in je nastop svojih prijateljev
ublažil in opravičil.

Gospa Capuletova, ki jo je smrt sorodnika Tybalta tako pretresla, da
je v svoji maščevalnosti pozabila na vse meje, je vojvodo spodbujala, naj
morilca strogo kaznuje in naj se nič ne ozira na Benvoliovo pričevanje,
ker je Romeov prijatelj in z Montegi v sorodu; zato je njegova izpoved

pristranska. Tako je nehote obtožila svojega zeta, saj ni vedela, da se je poročil z Julijo.

Po drugi strani se je tudi gospa Montregova krepko zavzemala za svojega sina in dokaj upravičeno zatrdjevala, da ni storil Romeo nič takega, da bi ga bilo treba kaznovati, saj je ubil Týbalta, ki bi po zakonu tako in tako moral umreti, ker je ubil Mercutia.

Vojvoda se za razburjeno vpitje obeh žensk ni dosti zmenil in je po skrbni presoji dejstev izrekel sodbo. Sodba se je glasila, da bo Romeo kaznovan z izgonom iz mesta Verone.

To je bila žalostna novica za mlado Julijo, ki je bila poročena komaj nekaj ur; zdaj je kazalo, da bo ostala za vedno ločena žena! Ko je ta vest prišla do nje, se je najprej raztrogotila nad Romeom, ker je ubil njenega drugega bratranca; v duhu ga je začela oštevat, češ da je »nasilen lepoteč, vražji angel, grabežljiv golob, jagnje z volčjo naravo, kača, ki se skriva pod cvetočim obrazom«, in še več takih vzdrevkov mu je dala; protislovje v teh vzdrevkih je razodevalo, da se v njeni duši borita ljubezen in jeza. A nazadnje je zmagala ljubezen in solze, ki jih je pretakala od žalosti, ker je Romeo ubil njenega bratranca, so se sprevrgle v solze veselja, da je njen soprog še živ, čeprav ga je Týbalt hotel ubiti. Nato so se ji znova ulile solze in te je točila samo zaradi bolečine, da je Romeo izgnan. Beseda »izgnanstvo« je bila zanjo strašnejša kakor smrt več Týbaltov hkrati.

Romeo se je po spopadu zatekel v samostan k bratu Lorenzu, kjer je najprej izvedel, da ga je vojvoda obsodil na izgnanstvo, kar se je zdelo njemu veliko huje kakor smrtna kazen. Zdelo se mu je, da je onkraj zidovja Verone zanj konec sveta in da ne bo mogel živeti tam, kjer ga ne bodo dosegle Julijine oči. Zakaj tam, kjer je živela Julija, so bila zanj nebesa, a kjer je ni bilo, je videl samo více, muke in pekel. Dobri menih bi mu bil rad ublažil bolečino z modrimi nasveti; toda razkačeni fant ni hotel ničesar slišati, kot norec si je ruval lase in se vrgel na tla z vzklikom, da si bo vzel mero za grob. Pokonci ga je spravilo šele pismo njegove

drage žene, ki ga je nekoliko potolažilo. Menih je to priliko izkoristil in mu začel očitati, da se je izkazal za nemožatega slabiča. Týbalta je že ubil; ali hoče ubiti tudi sebe in svojo ljubljeno ženo, ki črpa moč samo iz njegovega življenja? Človeško telo je samo podoba iz voska, če mu manjka poguma, ki ga urtuje. Zakon mu je prizanesel, ko ga je vojvoda obsodil na izgon, medtem ko je bil vendar malo prej v nevarnosti za življenje. Ubil je Týbalta, ko je nameraval Týbalt ubiti njega, in to je bila v nekem oziru tudi sreča. Julija živi in (kar je več, kot je mogel upati) postala je njegova žena. To je njegova največja sreča. Da. Romeo odganja prijazno usodo z njegovimi blagoslovi vred kakor kako vsiljivo in nespodobno deklino.

Lorenzo ga je posvaril, da obupanci po navadi žalostno končajo. Ko se je Romeo nekoliko pomiril, mu je svetoval, naj se gre ponoči na skrivaj poslovit od Julije, nato naj odpotuje naravnost v Mantuo in ostane tam toliko časa, da bo on javno razglasil njuno poroko; ta vesela novica bi utegnila obe rodbini pobotati. Potem mu bo prav gotovo tudi vojvoda odpustil in veselje, ki ga bo občutil ob vrnitvi, bo dvajsetkrat večje kakor žalost ob odhodu.

Romeo se je vdal menihovim modrim nasvetom; poslovil se je od nje-ga in šel iskat svojo gospo. Tisto noč je nameraval ostati pri njej, drugi dan ob jutranjem svitu pa odpotovati sam v Mantuo. Lorenzo mu je objubil, da mu bo v Mantuo tu pa tam pisal in mu poročal, kako je doma.

Romeo je res prenočil pri svoji ženi; z vrta, v katerem je prejšnjo noč slišal njeno ljubezensko izpoved, se je na skrivaj splazil v njeno sobo. To je bila noč čistega veselja in prevzetosti, čeprav se je pred njima dvigala senca bližnjega slovesa, za njima pa se je oglasal spomin na usodne dogodke prejšnjega dne. Nezaželeni jutranji svit je le prekmalu potkal na okno in ko je Julija zaslišala peti škrjančeka, bi bila najrajši sama sebe prepričala, da je to slavček, ki poje ponoči; toda bil je res škrjanček in njegovo žvrgolenje se je zdelo Juliji neubrano in neprijetno. Na vzhodu

so svetle proge jutranje zarje le preveč jasno oznanjale, da je prišla ura ločitve. Romeo se je s težkim srcem poslovil od svoje drage žene in ji objubil, da ji bo iz Mantue vsako uro pisal. In ko je splezal skozi okno in ga je zagledala pod seboj na vrtu, se ji je v njenem turobnem duševnem razpoloženju zazdelo, da vidi mrtveca na dnu groba. Tudi Romea so obhajali zlovešči prividi; a zdaj je moral hitro oditi, saj ga je čakala gotova smrt, če bi ga po jutranjem svitu še našli v Veroni.

To je bil šele začetek žalostre, ki je bila usojena tema ljubimcema, rojenima pod nesrečno zvezdo. Romeo je bil komaj nekaj dni zdoma, ko se je stari gospod Capulet odločil, da bo hčer omožil. Ker se mu ni sanjalo, da je že poročena, ji je izbral za moža grofa Parisa, mladega, vljudnega in odličnega plemiča, ki Julije ne bi bil nevreden, če bi Romea ne bila nikdar srečala.

Ko je oče prestrašeni Juliji to povedal, je bila zelo žalostna in zmedenjena. Izgovarjala se je, da je za možitev premлада in da jo je razen tega nenadna Tybaltova smrt preveč pretresla, da bi lahko stopila možu z veselim obrazom naproti. Kako bi bilo tudi neokusno, če bi Capuletova rodbina slavila poroko v trenutku, ko je bil pogrebni obred komaj dobro končan. Skratka, navedla je vse mogoče razloge proti poroki, samo pravega ne, da je že poročena. Toda grof Capulet je ostal gluha za vse njene izgovore in ji je odločno velel, naj se pripravi, ker se bo naslednji četrtek poročila z grofom Parisom. Našel da ji je tako bogatega, mladega in plemenitega moža, da bi ga bilo veselo tudi najbolj ponosno veronsko dekle; zato ne bo dovolil, da bi se spakovala (tako si je razlagal njeno zavrnitev) in postavljala ovire svoji lastni sreči.

V tej stiski se je Julija obrnila na prijaznega meniha, ki ji je v nesreči vedno pomagal z dobrim nasvetom. Lorenzo jo je vprašal, ali čuti v sebi dovolj odločnosti tudi za skrajno sredstvo; ona mu je odgovorila, da bi šla rajši živa v grob, kakor da bi se poročila s Parisom, dokler je njen ljubi soprog se živ.

Tedaj ji je menih rekel, naj se vrne domov in se dela veselo; v poroko naj je privoli, kakor to želi oče. Pač pa naj v noči pred poroko izpije tekočino iz stekleničke, ki ji jo bo dal s seboj. Učinek bo ta, da bo ležala dvainštirideset ur po zaužitju tekočine kot mrtva in bo tudi njeno telo čisto mrzlo. In ko bo drugo jutro prišel ponjo ženin, bo mislil, da je mrtva. Tedaj jo bodo odnesli – kakor je bila v deželi navada – v odpri krsti na pokopališče in jo položili v rodbinsko grobnico.

Če se otrse ženske bojazljivosti in to strašno preizkušnjo sprejme, se lahko zanese, da se bo dvainštirideset ur po zaužitju tekočine (ki bo delovala natanko toliko časa) zbudila kot iz sanj. Preden pa se bo zbudila, bo on obvestil o zvijači njenega soproga, ki bo ponoči prišel ponjo in jo odnesel v Mantuo.

Ljubezen in strah pred poroko s Parisom sta dajala Juliji moč, da je ta strahotni poskus res vvelgala. Vzela je stekleničko in objubila, da bo storila, kot ji je naročil.

Na poti iz samostana je srečala mladega grofa Parisa in mu z igrano pohlevnostjo obljubila, da bo njegova nevesta. To je bila za gospoda Capuleta in njegovo ženo vesela novica. Starega grofa je kar pomladila. In Julija, ki se mu je zelo zamerila, ker je zavrnila Parisa, je bila spet njegova ljubljenka, saj je obljubila, da ga bo ubogala. V hiši je bilo zaradi bližajoče se svatbe vse obrnjeno na glavo. Capuletovi niso prav nič varčevali z denarjem, ker so hoteli prirediti tako imenitno slavnost, kakršne Verona še ni videla.

V noči srede na četrtek je Julija izpila napoj. Precej časa so jo plašili razni pomisleki. Kaj, če ji je menih dal stekleničko strupa, ker jo je na skrivaj poročil z Romeom in se je zdaj hotel izogniti posledicam? Toda ne, saj velja za svetega moža!

Kaj pa, če se bo zbudila prej, kakor bo Romeo prišel ponjo? Ali ne bo umrla od strahu v tisti strašni grobnici med kostmi mrtvih Capuletoev, kjer Tybalt še ves krvav trohni v svojem mrtvaškem prtu? Ali ne bo vse to nanjo tako učinkovalo, da bo zblaznela? Še in še so ji prihajale na misel zgodbe o duhovih, ki straše po krajih, kjer leže pokopani mrličji.

Nazadnje je zmagala v njej ljubezen do Romea in hkrati je živo začutila, kako se ji poroka s Parisom upira. Vsa obupana je izpraznila stekleničko in omedlela.

Ko je prišel mladi Paris navsezgodaj buditi nevesto z godbo, ga je čakal strašen prizor: namesto žive Julije je zagledal mrliča. Vsi njegovi upi so bili na mah pokopani! Kakšna zmešnjava je zajela vso hišo! Ubogi Paris je vzdihoval za svojo nevesto, zanjo ga je ogoljufala mrzla smrt in ga ločila od nje, še preden sta se združila pred oltarjem. Še huje je bilo poslušati ihtenje starega gospoda Capuleta in njegove žene, saj je bil ta ubogi, ljubki otrok njuno edino veselje in tolažba! Ravno ko sta mislila, da se ji je odprla z imenitno poroko lepa prihodnost, jo je vzela smrt!

Vse stvari, ki so bile pripravljene za poroko, so se zdaj spremenile v turoben okras pogrebnih svčanosti. Svatbena gostinja se je sprevrgla v

žalostno pogrebno pojedino, poročna himna v žalostinko, vesela godala so se umaknila otožnim zvonovom, in rože, ki bi se morale usipati nevesti pred noge, so zdaj zasule njeno truplo. Namesto duhovnika za poroko je bilo treba poklicati duhovnika za pogreb; v cerkev so jo res nesli, a ne zato, da pomnoži radostne dni živih, ampak da poveča strahotno število mrtvih.

Slabe novice, ki potujejo vedno hitreje kakor dobre, so dospеле tudi v Mantuo do Romea, tako da je izvedel žalostno zgodbo o Julijini smrti pred prihodom Lorenzovega sla. Ta mu je hotel sporočiti, da je bil pogreb navidezen in da leži njegova gospa le začasno v grobnici, kjer čaka, da jo bo prišel Romeo rešit iz strašnega podzemnega gradu.

Še malo prej je bil Romeo nenavadno vesel in razigran. Ponoči se mu je sanjalo, da je bil mrtev (čudne sanje, ki puščajo mrliču sposobnost razmišljanja), in ko ga je njegova žena našla mrtvega, mu je s poljubi vdihnila tako življenjsko silo, da je oživel in vstal od mrtvih kot knez. In ko je prišel popotnik z novicami iz Verone, je bil Romeo prepričan, da prinaša dobro vest, ki se mu je napovedala v sanjah. Zgodilo pa se je čisto drugače, kakor mu je obetal sanjski privid: žena je bila mrtva in bi je ne mogel obuditi k življenju s poljubi. Po tej novici je takoj velel osedlati konja in sklenil odpotovati v Verono, da bi ponoči obiskal ženo v grobnici. In ker si pogubna misel hitro ure pot v možgane obupanih ljudi, se je spomnil, da je šel nedavno mimo neke lekarne, njen lastnik je nanj napravil vtis sestradanega berača; tudi klavrna izložba praznih škatel, zloženih na umazane police, je razodevala strašno revščino, tako da si je bil dejal (morda je slutil, da se bo njegovo žalostno življenje končalo s tako obupnim korakom): »Kdor bi potreboval strup, ki ga je po tukajšnjih zakonih prepovedano prodajati, bi ga od tegale reveža gotovo lahko kupil.«

Teh besed se je zdaj domislil in je lekarnarja takoj poiskal. Možak se je nekaj časa izgovarjal, a ko mu je Romeo ponudil zlato, se zaradi svoje bede ni mogel ustavljati; prodal mu je strup, ki ga bo, tako je dejal, takoj spravil na drugi svet, pa če bi bil močan za dvajset mož.

S tem trupom se je napotil v Verono, da bi videl svojo ženo v grobnici. Ko bi se je nagledal, je nameraval popiti trup in ostati pokopan poleg nje.

Opolnoči je dospel v Verono in je kmalu našel pokopališče, sredi katerega je bila zidana grobnica Capuletove rodbine. S seboj je imel luč, lopato in odvijajč in že se je lotil odpiranja plošč, ko je nekdo zaklical: »Podli Montego.« in mu velel, naj preneha s tem početjem. Bil je mladi grof Paris, ki je prišel h grobu Julije ob tej neprimerni nočni uri, da bi ga posul z rožami v spomin na dekle, ki bi morala biti njegova žena. Paris ni vedel, zakaj se Romeo zanima za mrtvo Julijo, pač pa je vedel, da se piše Montego in da je (vsaj tako je mislil) zaklet sovražnik Capuletovih. Zato je bil prepričan, da je prišel Romeo oskrunit mrtve in mu je ves togoten ukazal, naj neha. In ker je bila Romeu pod smrtno kaznijo prepovedana vrnitev v Verono, ga je hotel kot zločinca zgrabit.

Romeo je Parisa pozval, naj ga pusti pri miru in ga posvaril, naj ne pozabi, kakšna usoda je doletela Tybalta, ki leži tu pokopan. Zato naj ga ne draži, drugače si bo moral nakopati na glavo še en greh in ga ubiti.

Toda grof je njegovo svarilo prezirljivo zavrnil in ga hotel zgrabit. Romeo se mu je uprl in borila sta se toliko časa, da se je Paris mrtev zgrudil. Ko je prišel Romeo z lučjo pogledat, koga je ubil, in se je prepričal, da je to tisti Paris, ki naj bi se (kakor je zvedel v Mantui) poročil z Julijo, je prijel mrtveca za roko kot človeka, ki je bil njegov tovariš v nesreči, in dejal, da ga bo pokopal v veličastnem grobu. S tem je mislil na Julijin grob, ki ga je zdaj odprl.

V njem je ležala njegova draga žena, podobna bitiju, pred katerim je smrt brez moči, zakaj barva in poteze njenega čudovito lepega obraza so ostale nespremenjene. Podoba je bila, da se je Smrt zaljubila vanjo in da jo ima ta koščena, osovražena pošast ujeto za svoje veselje in naslado. Bila je tako sveža in cvetoča kakor takrat, ko je izpila napoj in vsa omamljena zaspala. Poleg nje je ležal Tybalt v okrvavljenem mrtvaškem prtu. Ko ga

je Romeo zagledal, je prosil njegovo truplo za odpuščanje; zaradi Julije ga je ogovarjal z »bratrancem« in dejal, da mu bo prav kmalu storil uslugo, ker bo usmrtil njegovega sovražnika.

Tedaj se je Romeo zadnjikrat poslovil od usnic svoje žene in jih poljubil; tisti hip je stresel s svojega trudnega telesa težo nesrečne usode in izpil trup, ki mu ga je bil prodal lekarnar v Mantui. Strup je takoj učinkoval, a ne samo na videz, kakor napoj, ki ga je izpila Julija in katerega učinek se je bližal svojemu koncu, ko naj bi se zbudila in se začudila, če ne bi prišel Romeo pravi čas, ali se ga razveselila, ko bi ga ugledala.

Zakaj bližala se je ura, za katero je menih napovedal, da se bo Julija zbudila. Lorenzo je medtem izvedel, da zaradi nesrečne zamude sla njegovo pismo ni prišlo Romeu v roke. Zato je prišel z rovačo in svetilko Julijo sam rešit. Kako pa se je začudil, ko je opazil, da v Capuletovi grobnici že gori luč, da ležita nedaleč proč dva meča v krvi, na tleh poleg groba pa Romeo in Paris brez znakov življenja.

Preden so začeli ugibati, kako so se vsi ti zlovešči dogodki odigrali, se je Julija prebudila iz topega podzavestnega stanja in ko je zagledala meč in niha, se je takoj spomnila, kje je in kako je prišla tja. Vprašala je, kje je Romeo, a ko je Lorenzo zaslišal njen glas, ji je dejal, naj odide s tega kraja smrti in nenaravnega spanja, ker so njune namene prekrizžale močnejše sile, proti katerim onadva ne moreta nič. Nato se je ustrašil hrupa ljudi, ki so se bližali, in je zbežal.

Ko je Julija v roki svojega ljubljenega moža zagledala stekleničko, je takoj uganila, da ga je pokončal trup, in bi ga rada tudi sama izpila, če bi ga kaj ostalo; začela je poljubljati Romea na še tople ustnice, da bi preskusila, če se je prilepilo nanje kaj strupa. Ker pa so se koraki zunaj čedalje bolj bližali, je izvlekla iz nožnice bodalo, ki ga je imela pri sebi, in se zabodla. Tako je umrla poleg svojega zvestega Romea.

Medtem se je grobnici približala straža. Paž grofa Parisa, ki je bil priča dvoboju med njim in Romeom, je spravil pokonci vse mesto. Razbur-

jeni meščani so begali po ulicah in zmedeno klicali: »Na pomoč Parisu, primite Romea! K Juliji!« toliko časa, da so spravili iz posteje gospoda Montega in Capuleta, pa tudi samega vojvoda, ki se je pozanimal, kaj pomenita vik in krik.

Menih se je na poti s pokopališča tako sumljivo tresel, vzdihoval in jokal, da ga je straža prijel. Pri Capuletovi grobnici se je zbrala velika množica ljudi in je redovniku velela, naj pove vse, kar ve o tem čudnem in nesrečnem dogodku.

In tam je Lorenzo vpriči starih gospodov Montega in Capuleta natančno povedal ljubezensko zgodbo njunih otrok; da ju je on poročil v upanju, da bo ta zveza napravila konec dolgi razprtiji med obema rodbinama; da je bil torej mrtvi Romeo Julijin mož, pokojna Julija pa njegova zvesta žena; in ker so jo hoteli omožiti z drugim, še preden je on našel priliko, da bi njuno poroko razglasil, se je Julija skušala izogniti drugi

poroki na ta način, da je spila uspavalno tekočino (kakor ji je on svetoval) in so vsi mislili, da je mrtva; da je medtem pisal Romeu, naj pride ponjo in jo odpelje s seboj, takoj ko bo napoj nehal učinkovati; da zaradi usodne zamude sla to pismo ni nikdar doseglo Romea. Kaj se je potem dogajalo, ne ve, le to še lahko pove, da je prišel sam rešiti Julijo in je pri tem našel Parisa in Romea oba mrtva.

Vse drugo je povedal deloma paž, ki je bil pričča dvoboju med Parisom in Romeom, deloma pa je konec pojasnil služabnik, ki je prišel z Romeom iz Mantue. Tému je namreč zvesti ljubimec izročil pismo z naročilom, naj ga v primeru njegove smrti dá njegovemu očetu. Pismo je menihove besede potrdilo, ker je Romeo v njem priznal poroko z Julijo in prosil starše odpuščanja; priznal je tudi, da je kupil od nekega siromašnega lekarnarja strup z namenom, da bi prišel umret poleg Julije in ostal z njo pokopan.

Vse te okoliščine so razpršile sum, da bi bil Lorenzo pri čudnih smrtnih primerih udeležen kaj več, kakor da je imela njegova dobro mišljena, toda preveč izumetničena in kočljiva zvijača posledice, ki jih ni nalašč zakrivil.

Tedaj se je vojvoda obrnil k starima gospodoma Montegu in Capuletu ter ju pokaral, da živita v takem strupenem in nespametnem sovraštvu. Opozoril ju je, s kakšno strašno šibo tepe bog take ljudi, saj jo je spletel celo iz ljubezni njunih otrok, da je kaznoval njuno nenaravno sovraštvu.

Stara tekmeča sta se precej odrekla sovraštvu in sta zakopala dolgoletni spor v grob svojih otrok. Capulet je prosil Montega, naj mu dá roko, in mu dejal »moj brat«, kot da bi hotel s tem priznati, da je poroka med Julijo in Romeom obe rodbini povezala. Pripomnil je, da je roka grofa Montega edina stvar, ki jo zahteva za svojo hčer kot dediščino z moževe strani.

Grof Montego pa mu je odvrnil, da mu bo dal veliko več, ker name-rava postaviti Juliji spomenik iz čistega zlata; in dokler bo stala Verona,

POGOVORIMO SE

Čeprav snov ni zgodovinska, se naslanja na resnično zgodovinsko dogajanje v 13. in 14. stoletju, saj so v ozadju spora med Romeovo in Julijino družino prikazani boji med privrženci papeža in cesarja. Tragična junaka sta do danes postala neke vrste mitični osebi. Motiv tragične ljubezni je bil znan že pred Shakespearom; že v starogrški književnosti lahko na primer srečamo zaljubljenca Dafnisa in Hloa, v srednjem veku Tristana in Izoldo; za osnovo Shakespearovima likoma pa naj bi bila pesnitev *Arthurja Brooka Tragična zgodba Romeusa in Julije*.

Zakaj sta družini Capulet in Montego sprti? Kateremu sloju pripadata – plemstvu, meščanstvu ali nižjemu sloju?

Kateri dogodek se ti zdi vrh zgodbe? Zakaj se je Julija odločila, da vzame strup? Napiši časovno premico dogodkov tedna, ko se je zapletla in razpletla zgodba nesrečnih zaljubljenцев.

Kaj si le želita mlada junaka, stara 13 in 15 let? Zakaj sta se poročila na skrivaj? Sta ravnala odgovorno, razumno? Bi se tvoji starši strinjali, da bi se poročil(a) tako mlad(a)? Strokovnjaki pravijo, da junaka ne propadeta zaradi notranjih nasprotij, ampak sta žrtvi usodnih naključij. Utemelji to trditev.

Poglj v besedilu, kako sta opisana Romeova ljubezen na začetku in kasneje sovraštvu. Se pri tem kažejo enake lastnosti njegovega značaja?

Ljubezen je pogosta tema renesančnih del. Večna ljubezen premeta tudi sovraštvu. Kaj vse sta bila za ljubezen pripravljena žrtvovati glavna junaka? Preberi nekaj citatov iz *Romea in Julije*. Poskušaj s sošolci ugotoviti, kje in zakaj jih je Shakespeare vpletel v svoje delo. »Taka je kakor snežnobel gobob, ki se družijo z vrnanami! ...! je vzklikala ljubezen tam, kjer bi morala iz rodbinskih ozirrov čutiti sovra-

ne bo noben kip zaradi svoje vrednosti in mojstrske izdelave zbuja takega občudovanja kakor kip zveste in plemenite Julije.

Grof Capulet je v zameno dejal, da bo postavil kip Romeu. Tako sta zdaj, ko je bilo že prepozno, uboga stara gospoda tekmovala, kdo bo katera terga prekosil v vlijudnosti. Prejšnje čase pa sta se tako besno sovražila, da je imela samo strašna izguba njenih otrok (nedolžnih žrtev njenih prepitov in razprtij) dovolj moči, da je izkoreninila globoko sovraštvu in zavist med obema rodbinama.

šivo. I...! Na žalost so vaše oči bolj nevarne kakor dvajset mečev. I...!
Rada bi se držala predpisov lepega vedenja in pazila, da bi ostal ljubimec v
primerni razdalji od nje, kakor je to navada dobro vzgojenih in previdnih
gospodčen I...! podoba je bila, da Romea tako nerada pusti proč kakor de-
klece ptička, ki mu privoščijo nekoliko skakljanja, nato pa ga s svilen o nitko
potegne nazaj.«

Najbolj znan odlomek drame je t. i. balkonski prizor. Poišči, kaj vse o
Julijini lepoti pove Romeo. Se spomniš, kako je v Linhartovi komediji
Županova Micka Mickino lepoto opisal Anže? Kateremu bolje uspeva?
Kaj bi ti povedal(a) svoji ljubezni?

Izidor Cankar je v svojem potopisnem romanu *S poti** na kratko opisal
Julijino hišo v Veroni ter duhovito ponazoril, kako bi nekateri njegovi
sodobniki, slovenski besedni ustvarjalci Peter Bohinjec, Ivan Cankar, F.
Saleški Finžgar, Ksaver Meško in Oton Župancič različno opisovali Ro-
meovo pot do Julije. Si že slišal(a) za vse navedene avtorje? Za neznane
razišči, kdo so bili.

Se ti zdi vloga Lorenza pomembna ali stranska? Zakaj je zaljubljenecema
sprva sploh želel pomagati? Kaj je mislil o ljubezni Romea in Julije? Kolikrat
poseže v dogajanje? Kakšna je njegova končna usoda?
Poišči v zgodbi še en stranski lik, zelo realistično prikazan, ki vpliva na
zgodbo.

Kako smrt otrok vpliva na oba očeta? Se zdi Shakespearu (glede na za-
ključek) njuna smrt potrebna ali ne? Utemelji z besedami iz besedila.
Se odnos do ljubezni med starimi in mladimi razlikuje? Kaj o ljubezni
meniš ti?

*Motiv Romea in Julije je do danes prešel v simbol hrepenenja po ljubezni.
Pogosto se pojavlja v popevkah, tudi slovenskih. Preberi besedila nekaj popevk*

*Izidor Cankar: *S poti*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1960. Knjižnica Kondor, str. 100–101.

(npr. Anžej Dežan: *Kot Romeo in Julija*; Nuša Derenda: *Romeo in Julija*,
Flirt: Romeo in Julija) in poišči podobnosti z obravnavano zgodbo. Več:
<http://slolyrics.com>

Napiši svojo zgodbo Romeo in Julija današnjih dni ali razmišljanje Prava
ljubezen ne pozna ovir.

*Prevajanje zagotovo ni lahka naloga; laže pa ugotovimo, kateri prevod nam
je bolj všeč. Primerjaj delčka prevodov Otona Županciča in Milana Jesiha
glede izvajanja, besed, verzov ... Kateri prevod ti je bolj všeč in zakaj?*

DRUGI PRIZOR
Romeo pride v ospredje.

*Na Capuletovem vrtu. Romeo nastopi,
Julija se prikaže ob oknu.*

ROMEO:

Praskam se smeje, kdor ni skusil rane.

(Zgornj se pojavi JULIJA.)

Stoj – kakšna luč priseva tamle v oknu?

To je svit vzhoda, Julija je sonce!

Vzidi sonce, ubij zavistno luno,

bolno in blede, ker se žre, da si

Ti, njena dekla, daleč lepša od nje.

Ne služi ji nikar, zavistnici,

bolno zelenkasto nošo vestalk

nosi samo norost. Ti jo zavrzi.

Ona je – dama, ki jo ljubim, ona!

Ko bi to vedelal –

Saj govori, a nič ne reče. No?

Oko kramlja, jaz mu bom odgovoril.

Domišljam si. Ne govori z menoj.

Najlepši zvezdici vsega neba,

ki ju opavek žene proč, rotita

ROMEO:

Stoj, kaj je similo skoz okno tam?

To je iztok in Julija je sonce.

Sonce, na plan! Ubij zavidno luno,

ki hira in blede od žalosti,

da ti, nje dekla, lepša si od nje.

Ne služi ji, ko je tako zavidna!

Njenih vestalk bolešno blede noša

je za neumnice samo: stran z njo!

Ona je, moja miljena mladenka!

O da bi vedela, da je!

Zdaj govori, vendar ni rekla nič:

oko le govori, odgovorim mu.

Predomišljam sem; ni veljalo meni:

najlepši zvezdi dve vsega neba,

ki ju opravi ključico drugam,

rotita nje oči, naj lesketata

v okrožju njunem, dokler bosta stran.

njene oči, da bi migljale v njihovih sferah ta čas, da prideta nazaj.

Kaj če oči so tam in zvezdi tu?

Žar njenih lic osramotil bi zvezde kot svečo sonca luč. Njene oči pa bi z neba tako živo blestele, da price bi, češ, jutro jel, zapele. Kako naslanja, lej, si v roko lice! Ko bil bi rokavica na tej roki in da bi se dotikati je smel!

JULIJA:
O jojme.

ROMEO:
Govori. Še spregovori!,
Prejasi angel, v noči tej sijoč nad mano kot neba glasnik krilati, ki navznak padlih smrtnikov oči strmijo vanj do belega odprte od čudenja, kadar zajaha leno oblake, jadrajoč na prsih zraka.

JULIJA:
O Romeo, zakaj si Romeo?
Zataji rod, odreci se imenu.
Če nočeš, pa priseži mi ljubezen, in jaz ne bom več Capuletova.

ROMEO:
Naj še poslušam, naj se oglašim?

(Prevedel Milan Jesih.)

Kaj, da oči so njene tam, in zvezdi pod njenim čelom? Soj bi njenih lic temnil ti zvezdi kakor sonce svečo; a z neba njene bi oči v nižave z blesketom takim skozi noč žarele, da price jutrnjico bi zapele. Kako oprla lice je ob dlan! O, da sem rokavica na tej dlani in ji poljubljiam lice.

JULIJA:
O gorje!

ROMEO:
Zdaj govori:
o, spregovori, angel jasni, spet!
Saj ti žariš v tej noči nad menoj kakor krilat nebeški sel očem, v začudenju odprtem, smrtnikov, ki mečjo se vznak, da zro za njim, ko reže leno plavajoče oblake, pozibujé na zračnih se valeh.

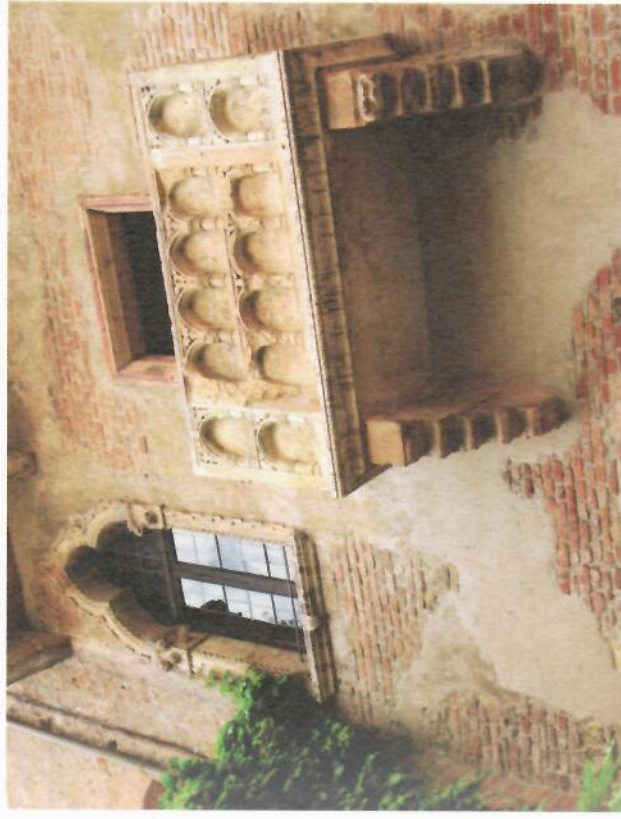
JULIJA:
O Romeo, zakaj si Romeo?
Očetu se, imenu odpovej, če ne, priseži, da si ljubi moj, in jaz ne bom več Capuletova.

ROMEO (zase):
Naj še poslušam? Naj spregovorim?

(Prevedel Oton Župančič.)

ZANIMIVOSTI

Čeprav sta Romeo in Julija le književna lika, lahko v italijanski Veroni še danes vidite Julijin balkon in grobnico.

Shakespeare je za osnovo svojih dram pogosto uporabil snov, ki jo je že obdelal kak drug avtor, sodobnik ali starejši pripovednik, ali je motive poiskal v starih igrah, srednjeveških zgodbah, starih zgodovinskih kronikah ... Toda te zgodbe, večših splošno znane, so le ogrodje, posoda; Shakespeareova izvirnost in umetnost pa je v tem, s čimer je to posodo napolnil: v dovršenih oznakah oseb, v stopnjevanju in popuščanju nape-
tosti, v spoznavanju in odkrivanju bistvenega v življenju, v ustvarjanju razpoloženja in v slogu (*Gregorič, V, 1980*).

SLEDI SHAKESPEAROVE TRAGEDIJE V UMETNOSTI?

- Književnost

J. Anouilh: *Romeo in Jeannette*; K. Čapek: *Romeo in Julija*; G. Keller: *Romeo in Julija na vasi*; E. Kishon: *Bil je škrjavec*; T. Konwitski: *Kronika ljubezenskih pripetljivcev*; T. Kovach: *Kot Romeo in Julija*; J. Orčenašek: *Romeo, Julija in tema*; R. Rolland: *Peter in Lučka*; P. Ustinov: *Romanov in Julija*; P. Zidar: *Romeo in Julija ...*

- Glasba

J. Benda: *Romeo in Julija* (opera); H. Berlioz: *Romeo in Julija* (simfonična pesnitev); B. Blacher: *Romeo in Julija* (opera); P. I. Čajkovski: *Romeo in Julija* (fantazijska uvertura); C. Gounod: *Romeo in Julija* (opera); S. Prokofjev: *Romeo in Julija* (balet); H. Sustermeister: *Romeo in Julija* (opera) ...

V zadnji filadelfijski posodobljeni izvedbi opere C. Gounoda sta Montego in Capulet poslovna tekmeča, njun posel pa dizajnerska moda.

Romeo in Julija, balet, 2011, Ukrajinas, Igor Bulgarin

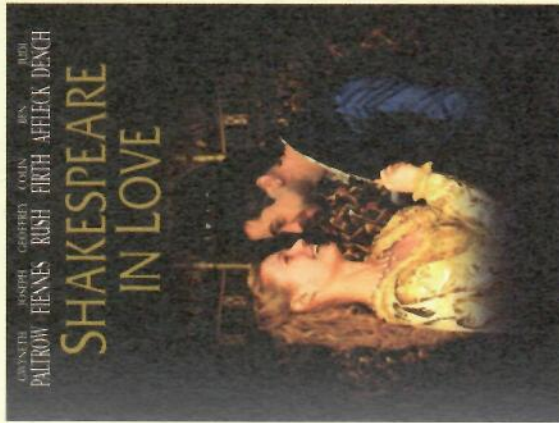
- Film

Zgodba je podlaga več kot dvajsetim filmom. Film *Romeo in Julija* je nastal že l. 1901 v Franciji. Novejša, verjetno znana tudi tebi, je ameriška izvedba iz l. 1996; *Romeo* je igral Leonardo DiCaprio, *Julijo* Claire Danes (rež. Baz Luhrmann); v filmu se mladi po Veroni podijo kar na motorjih. V filmskih upodobitvah so pogoste tako aktualizacije kot postavitev v preteklost; leta 2010 posneta romantična komedija Garyja Winincka *Pisma Juliji* pa ima nesrečno Julijo in pisma, namenjena njej, samo za okvir novi zgodbi.

V romantični komediji *Zaljubljeni Shakespeare*, 1998 (rež. John Madden; igralci Gwyneth Paltrow, Joseph Fiennes, Colin Firth, Judi Dench idr.) so prikazani izmišljeni dogodki iz življenja Williama Shakespeara v letu 1593, medtem ko piše komedijo *Romeo in Ethel*. Film je prejel sedem oskarjev, med drugim za glavno in stransko žensko vlogo ter za najboljši izvorni scenarij.

- Likovna umetnost

Francesco Hayez: *Romeo in Julija*.

Filmski plakat, *Zaljubljeni Shakespeare*

Francesco Hayez: *Romeo in Julija*

SEN KRŠNE NOČI

(Mary Lamb, prevedla Irena Duša Druž)
 komedija
 London, 1595

V Arenah je včasih veljal zakon, po katerem so lahko meščani svo- je hčere prisilili v poroko z ženinom, ki so ga izbrali zanje. Po tem zakonu je lahko oče, če je hči zavrnila moškega, ki ji ga je izbral za moža, zanjo zahteval smrtno kazen. Ker pa očetom ni pogosto do tega, da bi pobijali lastne hčere, pa čeprav so včasih malce trmaste, so ta zakon izvajali le redko ali pa sploh nikoli, so pa mladim damam v tistem mestu starši verjetno kar pogosto grozili z njegovimi strašnimi posledicami.

Nekoč pa se je vseeno zgodilo, da je neki starec, ime mu je bilo Egej, stopil pred Tezeja (ki je bil v tistem času atenski vojvoda). Potožil mu je, da ga hči Hermija noče ubogati. Ukazal ji je namreč zakon z Demetrijem, mladeničem iz atenske plemiške družine, ona pa ni hotela, ker je bila zaljubljena v nekega drugega atenskega mladeniča po imenu Lisander. Egej je od Tezeja zahteval pravico – rekel je, naj njegovo hčerko kaznuje po tem krutem zakonu.

Hermija se je opravičevala, razložila je, da ni ubogala, ker je Demetrij v preteklosti izpovedal ljubezen njeni dragi prijateljici Heleni, Helena pa da ima Demetrija še vedno strašno rada, vendar Egeja njen častni razlog za neposlušnost ni niti malo ganil.

Čeprav je bil Tezej velik in usmiljen vladar, ni imel moči, da bi spre- minjal zakone v svoji deželi. Ni mu ostalo drugega, kot da je dal Hermiji štiri dni za razmislek: če se po tem času še vedno ne bo hotela poročiti z Demetrijem, bo obsojena na smrt.

Ko jo je vojvoda odslovil, je šla Hermija k svojemu ljubimcu Lisandru in mu povedala, v kakšni nevarnosti se je znašla. Razložila mu je, da se mu mora odreči in se poročiti z Demetrijem, ali pa bo čez štiri dni izgubila življenje.

Lisandra je ta nesrečna novica strašno prizadela, potem pa se je spom- nil, da njegova teta živi blizu Aten in da pri njej Hermiji ne bi mogli soditi po tem krutem zakonu, ker je veljal samo znotraj mesta. Hermiji je predlagal, naj še to noč pobegne z njim iz očetove hiše k njegovi teti,

kjer se bosta poročila. »Čakal te bom v gozdu nekaj kilometrov iz mesta,« je rekel Lisander, »v tistem očarljivem gozdčku, kjer sva se v prijetnih majskih dneh tolikokrat sprehajala skupaj s Heleno.«

Hermija je bila nad njegovim predlogom navdušena in o načrtu ni nikomur črhnila besede, nikomur, razen svoji prijateljici Heleni. Ker pa dekleta v imenu ljubezni rada kakšno ušpičijo, se je Helena neplemenito odločila, da bo izdala skrivnost Demetriju. Tega ni naredila, ker bi lahko imela kakšno korist od tega, da izda prijateljico, ampak zato, da bo lahko svojemu nezvestemu ljubimcu sledila v gozd; prav dobro je namreč vedela, da bo šel Demetrij za Hermijo.

Gozd, v katerem sta se dogovorila Lisander in Hermija, je bil najljubše zbirališče tistih malih bitij, ki jim rečemo palčki.

V tem gozdu sta z vsem svojim drobnim spremstvom prirejala polnočne gostije tudi Oberon in Titanija, kralj in kraljica vil in palčkov.

Mali kralj in kraljica vil in palčkov sta se ravno v tem času nesrečno sprla. Namesto da bi se v mesečini srečevala na senčnih stezicah prijetnega gozdčička, sta se tako pričkala, da so se vsi njuni palčki od strahu poskrili v želodove kapice.

Do nesrečnega nesporazuma je prišlo, ker Titanija Oberonu ni hotela dati fantka, sina svoje pokojne prijateljice, ki ga je po njeni smrti ukradla dojelji in vzgajala v gozdu.

Prav tisto noč, ko naj bi se zaljubljenca srečala v tem gozdu, je Titanija med sprehodom s svojimi družicami srečala Oberona v spremstvu njegovih dvorjanov.

»Nesrečno srečanje v mesečini, Titanija ohola,« je rekel vilinski kralj. Kraljica je odgovorila: »Ljubosumni Oberon, si to ti? Palčki, v tek, rekla sem, da se ne bom več družila z njim.«

»Počakaj, ti vihrava vila,« je rekel Oberon, »a nisem mogoče tvoj mož? Zakaj Titanija jezi svojega Oberona? Daj mi no tistega dečka za paža.«

»Nič ne skrbi,« je odgovorila kraljica, »fantka ti ne prodam, pa če mi daš zanj vse svoje kraljestvo.« Potem ga je pustila v strašni jezi. »Pa pojdi, kamor hočeš,« je rekel Oberon, »še pred zoro ti bom vrnil za to žalitev.«

Oberon je poslal po Spaka, svojega najljubšega škrate in zaupnega svetovalca.

Spak (ali Robin Dobrodrug, kot so mu včasih rekli), je bil prebrisan in nagajiv škratek, ki je rad zganjal hudomušne norčije po sosednjih vaseh. Včasih se je prikradel v mlekarno in posnel mleko, včasih se je z lahkimi in zračnim telescem pognal v pinjo, in dokler je plesal svoj sanjski ples po čeburu, je zaman garala mlekarnica, da bi iz smetane naredila maslo. Tudi vaškim fantom ni šlo nič bolje – kadar koli se je Spak prekopicaval v kotlu, se je pivo vedno pokvarilo. Kadar so se dobre sosede dobile na pivu, je Spak skočil v čašo, se spremenil v pečeno rakovico in se zadel kakšni vrli stari gospe ob ustnice, ko je nagnila kozarec, da se je polila s pivom po uvelih bradi. Ko je kmalu zatem taista stara baba vsa resna hotela sest, da bi začela sosedam pripovedovati žalostno in ganljivo zgodbo, je Spak spodmaknil trinožnik izpod nje, da se je reva prekucnila na tla, stare opravljkve pa so se od smeha držale za trebuhe – zapravljanje časa še nikoli ni bilo tako zabavno.

»Pridi sem,« je Oberon poklical svojega malega veseliga nočnega klateža. »Pojdi mi po tisto rožo, ki ji dekleta pravijo ljubica; komur kapneš sok te male škrlatne cvetlice med spanjem na veke, se bo zaljubil v prvo stvar, ki jo zagleda, ko se zbudi. Malo tega soka bom dal na veke moji Titaniji, medtem ko bo spala, in zaljubila se bo v prvo stvar, ki jo bo zagledala, ko odpre oči, pa naj bo lev ali medved, nadležna ali srborita optica. Preden ji odčaram pogled, kar bom naredil z neko drugo čarovnijo, ki jo tudi poznam, jo bom prisilil, da mi dá dečka za paža.«

Spak je imel strašno rad vragolije, zato je bil nad gospodarjevo hudomušnostjo navdušen in je brž stekel iskat cvetlico. Medtem ko je Oberon čakal, da se vrne, je opazil Demetrija in Heleno, ki sta ravno prišla

ANTER-
MEZZO:

v gozd. Slišal je Demetrija, kako ošteva Heleno, ker mu je sledila. On je neprijazno govoril z njo, ona pa mu je nežno očitala, da jo je nekoč vendar ljubil in ji obljubljal zvestobo. Demetriji je Heleno prepustil (kot je sam rekel) na milost in nemilost divjim zverem, ona pa je, kolikor je mogla hitro, tekla za njim.

Vilinskemu kralju, ki je bil resničnim zaljubljenecem od nekdanj nklonjen, se je Helena zelo zasmilila. Kot je rekel Lisander, so se prijatelji včasih sprehajali po tem prijetnem gozdčku v mesečini, tako da je Oberon mogoče celo videl Heleno v srečnem času, ko jo je Demetriji še ljubil. Kakor koli že, ko se Spak vrnil z drobno škrlatno cvetlico, je Oberon svojemu ljubljencu naročil: »Vzemi malo soka tega cveta; prej je bila tukaj mila atenska gospodična, ki je zaljubljena v prezirljivega mladeniča. Če naletiš nanj, ko spi, mu kapni malo ljubezenskega soka na oči, ampak

pazi, da bo ona takrat blizu. Zaničevana dama mora biti prvo, kar bo videl, ko se zbudi. Fant se oblači po atensko, po tem ga boš prepoznal.« Spak je obljubil, da bo reč spretno izpeljal, Oberon pa je šel, ne da bi ga Titanija opazila, do njenega zavetja, kjer se je ravno pripravljala na počitek. Njena vilinska uta je bil pravzaprav samo breg, prerasel s timijanom, jegličem in opojnimi vijolicami, pod baldahinom kovačnika, muškatnice in šipka. Tam je Titanija vedno prespala del noči; pogrnila se je z bleščečim kačjim olevkom, ki je bil, čeprav majhen, dovolj širok, da se je lahko vila zavila vanj.

Oberon je prišel ravno v trenutku, ko je Titanija palčkom naročala, kaj naj počnejo, medtem ko bo ona spala. »Nekaj naj vas gre pobijati črve po šipkovih popkih,« je reklo njeno veličanstvo, »drugi pojdite v vojno z netopirji za njihova usnjena krila, da bom naredila palčkom plaščke, nekateri pa pazite, da mi ne pride blizu tista kričeca sova, ki skovika vsako noč. Še prej pa mi zapojte uspavanko.« Palčki so začeli peti tole pesem:

Šara kača dvojjezična,
proč, in proč, bodljivi jež;
kjer kraljica spi nam dična,
guščar, slepec, sem ne smeš.
Slavček drobnji, ščebetaj,
z nami pevaj ajatutaj,
aja, aja, ajatutaj, aja, aja, ajatutaj;
vsakteri kvar,
zagovor in čar
kraljice se naše ogne naj;
zdaj lahko noč in ajatutaj.

Ko so palčki s to ljubko pesmico uspavali svojo kraljico, so jo zapustili in se lotili pomembnih nalog, ki jim jih je naložila. Takrat je

Oberon tiho stopil k svoji Titaniji in ji kapnil ljubezenski sok na veke, rekoč:

Ko se ti oko predrami,
kar uzre ti v prvi omami,
ljubi z žarkimi željami.

A vrnimo se k Hermiji, ki je tistega večera pobegnila iz očetove hiše, da bi ušla smrti, na katero je bila obsojena, ker se ni hotela poročiti z Demetrijem. Ko je prišla v gozd, jo je njen ljubi Lisander že čakal, da jo odpelje k svoji teti. A še preden sta prehodila pol gozda, je postala Hermija tako utrujena, da jo je Lisander prepričal, naj do jutra počije na nabrežju, pokritej z mehkim mahom. Zelo je bil pozoren do svoje drage, ki mu je ljubezen dokazala s tem, da je bila zanj pripravljena tvegati celo življenje. Tudi sam je legel na tla nedaleč stran in kmalu sta oba trdno zaspala. Tam ju je našel Spak. Ko je zagledal lepega spečega mladeniča in videl, da je oblečen po atenski modi, pa še lepa dama je spala v bližini, je sklepal, da sta to gotovo atensko dekle in njen prezirljivi ljubimec, ki ju je iskal po Oberonovem naročilu. Ker sta bila sama, je seveda logično tudi sklepal, da bo ona gotovo prva stvar, ki jo bo fant videl, ko se zbudi. Brez obotavljanja mu je torej kanil nekaj kapljic soka drobne škrlatne cvetlice na oči. Potem pa je po naključju mimo prišla Helena, in ko je Lisander odprl oči, je namesto Hermije najprej zagledal njo. Sliši se nenavadno, ampak ljubezenski napoj je bil tako močan, da je vsa Lisandrova ljubezen do Hermije izpuhtela in zaljubil se je v Heleno.

Tako je Spak vse zašuštral. Če bi bila Hermija tista, ki bi jo Lisander najprej zagledal, ne bi bilo nobene škode, tudi če bi zvesto dekle ljubil še bolj. To, da je zaradi čarobnega napoja ubogi Lisander čisto pozabil na svojo zvesto Hermijo in tekel za drugo damo, Hermijo pa pustil čisto samo sredi noči spati v gozdu, to je bilo pa res žalostno naključje.

Tako se je zgodila ta nesreča. Kot že rečeno, Helena se je trudila loviti Demetrija, ki je neotesano bežal pred njo, a ni dolgo zdržala neenake tekme, saj so fantje na dolge proge vedno boljši od deklet. Helena je kmalu izgubila Demetrija izpred oči, in ko je tako potrta in nesrečna tavalja naokrog, je prišla na kraj, kjer je spal Lisander. »O!« je pomislila. »Tu na tleh leži Lisander: je mrtev ali spi?« Potem se ga je nežno dotaknila in rekla: »Prijetelj dragi, zbudi se, če si živ.« V tistem trenutku je Lisander odprl oči, ljubezenski napoj je začel delovati in Heleno je nemudoma zasul z izrazi pretirane ljubezni in občudovanja. Govoril ji je, da je v primerjavi s Hermijo v lepoti kot golobica proti vrani ter da bi šel zanj skozi ogenj, če bi tako želela, pa še veliko takšnih ljubezenskih izjav. Helena, ki je vedela, da sta Lisander in Hermija zaljubljena in da ji je sveto objubil, da se bo poročil z njo, je bila ob teh besedah strašno besna. Pomislila je (nič čudnega), da se Lisander dela norca iz nje. »Oh!« je rekla. »Zakaj sem se rodila, če se mi vsi posmehujejo in me prezirajo? A ni dovolj, a ni dovolj, fant, da mi Demetriju ne nameni enega sladkega pogleda ali prijazne besede? Se moraš res še ti takole prezirljivo pretvarjati, da mi dvoriš? Lisander, imela sem te za gospoda, mislila sem, da premoreš več iskrene plemenitosti.« V hudi jezi je izrekla te besede in pobegnila proč, Lisander pa ji je sledil, čisto je pozabil na svojo Hermijo, ki je še kar spala.

Ko se je Hermija zbudila, je bila žalostna in prestrašena, znašla se je čisto sama. Tavalja je po gozdu in ni vedela, kaj se je zgodilo z Lisandrom, niti v kateri smeri naj ga išče. Vmes je Demetriju zaman iskal Hermijo in svojega tekmeca Lisandra. Brezplodno iskanje ga je utrudilo, da je trdno zaspal. Takrat ga je opazil Oberon. Oberon je Spaka malo spraševal in postalo mu je jasno, da je kanil ljubezenski napoj napačnemu na oči. Zdaj, ko je našel Demetrija, ki mu je bil urok sprva namenjen, mu je kanil kapljico na veke, ta pa se je v trenutku prebudil. Ker je bila prva stvar, ki jo je videl, Helena, jo je tako kot Lisander pred njim začel zasipati s ploho ljubezenskih izjav.

Ravno v tistem trenutku se je pojavil Lisander s Hermijo za petami (zaradi nesrečne Spakove napake je zdaj namreč Hermija letala za svojim ljubimcem) in tedaj sta Lisander in Demetrij v en glas izpovedovala Heleni ljubezen, saj sta bila oba doobra začarana.

Osupli Heleni se je zazdelo, da so Demetrij, Lisander in njena nekdaj draga prijateljica Hermija skovali zaroto, da bi jo imeli za norca.

A Hermija je bila enako presenečena kot Helena. Ni mogla razumeti, zakaj sta Lisander in Demetrij nenadoma nora na Heleno, če pa sta bila prej zaljubljena vanjo. Svar se ji je zdela vse prej kot smešna.

Dami, ki sta bili pred tem vedno najboljši prijateljici, sta se zdaj začeli jeziti druga na drugo.

»Hudobna Hermija,« je rekla Helena, »ti si naščuvala Lisandra, da me jezi z lažno hvalo. In tvoj drugi ljubi, Demetrij, ki toliko da me ni brcal proč, mu nisi mogóče tí naročila, naj mi reče boginja, vila, da sem izjemna, dragulj nebeški? Sovraži me in nikoli ne bi tako govoril z menoj, če ga ne bi ti prepričala, naj se norčuje iz mene. Hudobna Hermija, da

potegneš s fantoma in se skupaj posmehujete ubogi prijateljici. Si pozabila na prijateljstvo iz šolskih dni? Kolikokrat sva sedeli na isti blazini, Hermija, peli isto pesem, vezli isti cvetlici, po istem vzorcu? Odraščali sva kot dve češnji, ki se držita s pečlji, kot da sploh nisva ločeni. Grdo je to od tebe, Hermija, ne spodobi se, da potegneš s fantoma in se mi posmehuješ.«

»Tvoje ognjevite besede me presenečajo,« je rekla Hermija. »Nič se ti ne posmehujem; zdi se mi, da se ti posmehuješ meni.« »Ah, seveda,« je odvrnila Helena, »vztrajaj, delaš se, da si resna, ko ti pokažem hrbet, se pa spakuješ. Potem si pa mežikate med seboj in se mi smejite. Če bi premogla vsaj malo usmiljenja, ljubeznivosti ali olike, me ne bi takole izrabljala.«

Medtem ko sta se Helena in Hermija tako jezili druga na drugo, sta se šla Demetrij in Lisander v gozd borit za Helenino ljubezen.

Ko sta opazili, da sta ju fanta zapustila, sta se odpravili iskat svoja ljuba in utrujeni začeli tavati po gozdu.

Vilinski kralj in Spak sta poslušala prepir. Takoj ko sta odšli, je kralj rekel: »Do tega je prišlo zaradi tvoje malomarnosti, Spak. Ali si mogóče to storil namenoma?« »Verjemi mi, kralj senc,« je odgovoril Spak, »zmotil sem se. Saj si mi ti rekel, da bom fanta prepoznal po atenski opravi. Ni mi pa žal, da se je to zgodilo, tole pričkanje se mi zdi namreč zelo zabavno.« »Kot si slišal,« je rekel Oberon, »sta šla Demetrij in Lisander iskat primeren prostor za dvoboj. Ukazujem ti, da noč zastrješ z gosto meglo in odvedeš prepirljiva ljubimca tako daleč narazen, da se ne bosta mogla najti. Oponašaj njuna glasova, s pikrimi zbadljivkami ju pripravi, da ti bosta sledila, ker bosta mislila, da slišita glas svojega tekmeča. To delaj, dokler ne bosta tako utrujena, da ne bosta mogla več naprej. Ko bosta zaspala, kani sok te druge cvetlice Lisandru na oči. Ko se bo zbudil, bo pozabil novo ljubezen do Helene in spet ga bo prevzela strast do Hermije; obe lepoticici bosta spet srečni vsaka s tistim, ki ga ljubi, preteklost

se jima bo zdela kot moraste sanje. Hitro se loti tega, Spak, jaz pa grem pogledat, kaj za eno ljubezen si je našla moja Titanija.«

Titanija je še kar spala, Oberon pa je zagledal klovna, ki se je izgubil v gozdu in je prav tako spal. »Ta dečko,« je sklenil, »bo Titanijina prava ljubezen.« Naglo mu je čez glavo nataknil oslovo glavo, ki se mu je prilegala, kot bi mu zrasla na lastnih ramenih. Oberon je bil sicer zelo prevreden, ko mu jo je nataknil, a se je klovna ob tem vseeno zbudil. Vstal je in se, ne da bi se zavedal, kaj mu je naredil Oberon, odpravil proti zavetju, kjer je spala vilinska kraljica.

»Ah, kdo je ta angel, ki ga vidim?« je rekla Titanija, ko je odprla oči in je začel sok drobne škrlatne cvetlice delovati. »Si tudi tako pameten, kot si lep?«

»No, gospa,« je rekel prismuknjeni klovna, »če sem dovolj bister, da bom našel ven iz tegale gozda, potem bom zadovoljen.«

»Ne želi si ven iz gozda,« je rekla očarana kraljica. »Jaz nisem nobeno navadno bitje. Ljubim te. Pridi z mano, pa ti bom dala palčke, da ti bodo stregli.«

Potem je poklicala štiri palčke: ime jim je bilo Grašek, Pajčevina, Vešča in Gorčica.

»Poskrbite za tega ljubega gospoda,« jim je naročila kraljica, »skakljajte mu pred nogami in prekopicujte se mu pred očmi; pitajte ga z grozdjem in marelicami in čebelam izmikajte medene mešičke zanj. Pridi, usedi se k meni,« je rekla klovnu, »rada bi se igrala s tvojim ljubkim kosmatim obrazom, moj lepi osel! Poljubila bi tvoja velika ušesa, sreča moja mila.«

»Kje je Grašek?« je rekel klovna z oslovsko glavo, ki se ni kaj dosti zmenil za kraljičino dvorjenje, je bil pa zelo ponosen na svoje nove spremljevalce.

»Tukaj, gospod,« je rekel mali Grašek.

»Popraskaj me po glavi,« je rekel klovna. »Kje je Pajčevina?«

»Tukaj, gospod,« je rekel Pajčevina.

»Moj dobri gospod Pajčevina,« je rekel trapasti klovna, »ubij rdečega čmrlja, ki sedi tam gor na osatu in mi prinesi njegov medeni mešiček. Pa ne obiraj se preveč, gospod Pajčevina, in pazi, da se mešiček ne predre. Zelo bi mi bilo hudo, če bi se polil z medom. Kje je Gorčica?«

»Tukaj, gospod,« je rekel Gorčica, »kaj želite?«

»Nič, dobri gospod Gorčica,« je rekel klovna, »samo pomagaj gospodu Grašku praskati; k brivcu moram, gospod Gorčica, zdi se mi namreč, da imam čudovito kosmat obraz.«

»Ljubezen moja,« je rekla kraljica, »kaj bi rad jedel? Poslala bom drznega palčka, da bo poiskal veвериčjo zalogo in ti prinesel mlade lešnike.«

»Raje bi imel pest posušenega graha,« je rekel klovna, ki je z oslovsko glavo dobil tudi oslovski apetit. »Vendar pa prosim, da me nihče od tvojih ne moti, spi se mi.«

»Potem pa zaspi,« je rekla kraljica, »jaz te bom pa objela. Oh, kako te ljubim! Kako noro sem zaljubljena vate!«

Ko je vilinski kralj videl, da v kraljičinem naročju spi klovn, se ji je pokazal in ji očital, ker se je tako ljubeče obnašala do osla.

Kraljica tega ni mogla zanikati, saj je klovn spal v njenem objemu, oslovsko glavo pa mu je okronala s cvetjem.

Oberon jo je nekaj časa dražil, potem pa je znova zahteval dečka. Ker jo je bilo sram, da jo je mož odkril z novim ljubimcem, se ga ni upala zavrniti.

Ko je Oberon dobil dečka, ki si ga je tako dolgo želel za paža, se mu je Tiranija zasmilila. Žal mu je bilo, da jo je s šaljivo zvijačo spravil v tako sramoten položaj, zato ji je špricnil v oči sok tiste druge cvetlice in vilinsko kraljico je nemudoma spet srečala pamet. Čudila se je, kako se je lahko zaljubila v ta stvor, ki se ji je zdaj prav gabil.

Oberon je potem vzel klovnu oslovsko glavo in ga pustil, da je z lastno bučo oddremal do konca.

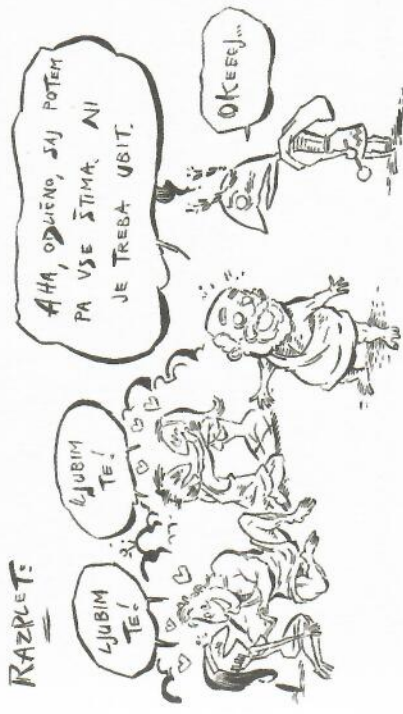
Oberon in Tiranija sta se čisto pobotala in povedal ji je zgodbo o zaljubljenih in njihovih polnočnih prepirih. Strinjala se je, da bosta šla skupaj pogledat, kako se je stvar iztekla.

Kralj in kraljica palčkov sta našla oba zaljubljenca in njuni lepi dami, spali so na trati, čisto blizu drug drugega. Spak se je namreč hotel odkupiti za svojo napako in se je zelo potrudil, da jih je pripeljal vse na isti kraj, ne da bi oni vedeli za to, Lisandru pa je previdno odčaral oči s protistrupom, ki mu ga je dal vilinski kralj.

Najprej se je zbudila Hermija, in ko je videla, da Lisander spi tik poleg nje, ga je gledala in se čudila njegovi nenavadni nestanovitnosti. Lisander je kmalu odprl oči. Ko je zagledal svojo ljubo Hermijo, ga je srečala pamet, ki mu jo je prej zameglil vilinski urok, z razumom pa se je povrnila tudi ljubezen do Hermije. Začela sta se pogovarjati o nočnih dogodivščinah, spraševala sta se, ali se je vse to res zgodilo ali pa se je obema enako čudno sanjalo.

Ta čas sta se zbudila že tudi Helena in Demetrij; Helena se je med spanjem pomirila in ni bila več jezna, tako da je zdaj z veseljem poslušala ljubezenske izpovedi, ki ji jih je Demetrij še vedno ponavljal. Na njeno presenečenje in veselje so se ji tokrat zdele iskrene.

RAZPLETE

Lepi dami, ki sta se izgubili v noči, nista bili nič več tekmici, ampak spet dobri prijateljici. Oprostili sta si vse neprijazne besede, ki sta jih izrekli, in mirno sta se posvetovali med seboj, kaj bi bilo najbolje storiti. Ker Demetriju ni bilo več do Hermije, sta kmalu sklenili, naj prav on poskuša prepričati njenega očeta, da bi preklical smrtno obsodbo, ki jo je doletela. Demetrij se je ravno odpravil v Atene s tem prijateljskim namenom, ko se je na presenečenje vseh prikazal Egej, ki je prišel v gozd iskat svojo pobeglo hčer.

Ko je Egej ugotovil, da se Demetrij noče poročiti z njegovo hčerjo, ni več nasprotoval njeni poroki z Lisandrom. Privolil je, da se poročita čez štiri dni, na dan, ko naj bi Hermija izgubila življenje. Istega dne je Helena z veseljem vzela svojega ljubljene in zdaj zvestega Demetrija.

OPRANI-
ČILO

Kralj in kraljica palčkov, nevidni priči te sprave, sta videla, kako srečno se je končala zgodba zaljubljenцев, pri čemer je s svojimi dobrimi deli pomagal Oberon. Ob tem sta bila tako zadovoljna, da sta sklenila proslaviti bližnji svatbi z zabavami in gostijami po vsem vilinskem kraljestvu.

Takole, če tale zgodba o palčkih in njihovih potegavščinah koga žali, ker se mu zdi neverjetna in čudna, naj le pomisli, da je spal in sanjal, da so bile te dogodivščine le sanjski prividi. Upam pa, da nihče od mojih bralcev ne bo tako nespameten, da bi ga užalil en nedolžen Sen kresne noči.

POGOVORIMO SE

Poveži glavne osebe v pare.

Kaj povzroči zaplet zgodbe?

Se današnje poroke še v čem razlikujejo od porok tistega časa? Je tako povsod po svetu? Utemeljij, zakaj da/ne.

Kdo je v tistem času vladal Atenam? Kaj izveš o njem?

Komu je zaupala Hermija? Imaš ti koga, ki je vreden tvojega zaupanja?

Kaj pričakuješ od svojega prijatelja, prijateljice?

Kako bi se – po tvojem mnenju – končala zgodba brez vpletanja pravljičnih bitij?

Kdo sestavlja vilinski svet? kateri palčki nastopajo v zgodbi? Od kod imena? Navedi dve drugi književni deli, kjer nastopajo palčki.

Opiši in označi Spaka ali Robina Dobrodruha. Kakšna je njegova vloga v zgodbi?

Kako pomembna se ti zdi vloga klovna?

Kako avtor zaključij zgodbo? Se ti zdi to značilen zaključek za dramsko delo?

Kateri elemente komedije najdeš v tej zgodbi?

Kaj posebnega se na kresno noč dogaja po slovenski mitologiji?

Pripravi govorni nastop: Hermija/Demetrij pripoveduje.

Petje vilnihobov vlogo v zgodbi primerjaj z vlogo vil v delu Franeta Puntarja Lov na rep.

Napiši domišljjski spis Na kresno noč.

SLEDI SHAKESPEAROVE DRAME V UMETNOSTI

• Glasba

F. Mandelsohn: *Sen kresne noči*, uvertura in scenska glasba

ELIZABETINSKA DOBA

Shakespeare je živel v politično nemirnem času. V drugi polovici 16. stoletja (od 1558 do 1603) je v Angliji vladala zadnja vladarica iz družine Tudor, kraljica Elizabeta I., ki je bila hči izobraženega reformatorja in abolutista Henrika VIII. Že v njegovem času se je Anglija ločila od Rima ter krvavo in z nasiljem uveljavila svojo državno anglikansko cerkev. V tem času je postala država pomembna velesila. Zgradili so močno ladjevje, trgovini so omogočili širjenje. Pod vladanjem Elizabete I. je Anglija postala prva svetovna pomorska sila; močno se je poleg trgovine razširila še obrt. V 16. stoletju je bila angleška renesansa na vrhuncu, angleška moč se je širila, začela se je angleška kolonizacija. Številna so bila nova odkritja, širilo se je blagostanje. Kot običajno se je političnemu razcvetu pridružil tudi razcvet kulture. Razvile so se likovna umetnost, glasba in seveda književnost. Umetnike je zanimalo izročilo – pravljice o grških in rimskih bogovih, domače pravljice z gozdnimi in vodnimi duhovi; domača zgodovina, rimski in grški junaki ...

Kraljica Elizabeta I.

(Mary Lamb, prevedla Irena Duša Druž) *komedija*
London, 1596/97

Nekoč je v Benetkah živel jud po imenu Shylock. Bil je oderuh, svoje ogromno bogastvo si je pridobil tako, da je krščanskim trgovcem posojal denar in jim za to zaračunal visoke obresti. Shylock je bil trdostčen mož, posojila pa je izterjeval tako strogo, da se je zameril vsem dobrim ljudem, še posebej mlademu beneškemu trgovcu Antoniu. A tudi Shylock ni nič manj sovražil Antonia, ker je ta posojal denar ljudem v stiski, pri čemer jim ni nikoli zaračunal obresti. Zaradi tega se je med pohlepnim judom in radodarnim trgovcem Antoniem vnelo veliko sovraštvo. Kadar koli je Antonio srečal Shylocka na Rialtu (ali pa na borzi), mu je očital, da je oderuh in grobijan. Jud je to na videz mirno prenašal, zraven pa po tistem naklepal maščevanje.

Antonio je bil najbolj prijazen mož, kar jih je bilo, bil je močan in nikoli mu ni zmanjkalo vljudnosti. Lahko bi rekli, da ga ni bilo moža v Italiji, ki bi bolje utelešal duha starorimske časti. Vsi someščani so ga imeli zelo radi, njemu pa je bil najbolj pri srcu dragi prijatelj Bassanio.

Ta beneški plemič je po očetu podedoval le skromno bogastvo, in kot se rado zgodi z mladeniči, ki prihajajo iz plemenitih, a ne preveč bogatih družin, je tudi Bassanio svoje premoženje že skoraj popolnoma zapravil, ker si je privoščil za svoja pičila sredstva preraazkošno življenje. Kadar je Bassanio potreboval denar, mu je Antonio vedno pomagal; videti je bilo, kot da imata oba eno srce in eno denarnico.

Nekega dne je prišel Bassanio k Antoniu in mu razložil, da bi si rad finančno opomogel s poroko z neko damo, ki jo iz srca ljubi. Njen oče je pred kratkim umrl in vse svoje veliko premoženje zapustil njej, edini dedinji. Še to je povedal, da je, ko je bil njen oče še živ, zahajal k njemu domov in da mu je dama s pogledi pošiljala nema sporočila, iz katerih je sklepal, da ne bi imela nič proti, če bi jo zasnubil. Ker pa ni imel denarja, da bi se napravil, kot se za snubca tako bogate dedinje spodobi, je Antonia prosil, naj vsem preteklim uslugam doda še posojilo v višini tri tisoč zlatov.

Ravno takrat Antonio pri sebi ni imel denarja, da bi ga posodil prijatelju, ker pa je vedel, da se bodo kmalu vrnile njegove ladje, polne blaga, je rekel, da bo šel po posojilo k bogatemu posojevalcu denarja Shylocku, zanj pa bo zastavil svoje ladje.

Antonio in Bassanio sta šla tako skupaj k Shylocku in Antonio je prosil juda za posojilo v višini tri tisoč zlatov, ki ga bo skupaj z obrestmi odplačal z dobičkom od blaga na svojih ladjah, ki so bile še na morju. Shylock je ob tem sam pri sebi pomislil: »Če bi ga mogel kdaj dobiti v pest, bi si nad njim napasel staro jezo. Sovraži naš judovski rod, zastonj denar posoja, in še psuje me med trgovci, mene in moj pošteni dobiček, da je oderuštvo. Pleme mi preklete, če mu odpustim!« Antonio se je mudilo do denarja, in ker je opazil, da se je jud zamislil in ne odgovarja, ga je dregnil: »Shylock, me slišiš? Mi posodiš denar?« Na to vprašanje je Shylock odvrnil: »Signior Antonio, marsikdaj ste me na Rialtu zasramovali zaradi mojih novcev in obresti, pa sem vsakič potrpežljivo skomignil, potrpljenje je namreč

razpoznavni znak našega rodu. Rekli ste, da sem nevernik, krvoločan pes, pljuvali ste mi na židovsko haljo in me brcali, kot psa. Zdaj pa očitno potrebujete mojo pomoč, prišli ste k meni in rekli: 'Shylock, denarja bi.' Ima pes denar? Je mogoče, da bi vam kužek posodil tri tisoč? Naj se sključim in kot tlačan sklonim in vam šepetam: 'Svetlost, to sredo ste pljunili name, ondan ste me obrcali, spet drugič ste mi rekli pes, in za te vljudnosti vam toliko posodim.' « Antonio je odgovoril: »Še malo, pa ti bom spet tako rekel, te spet opljuval, pa še obrcal povrh. Če hočeš, mi posodi ta denar, pa ne kot prijatelju. Raje mi posodi kot sovražniku, da boš z lepšim obrazom terjal globo, če bom prelomil besedo.« »Hej, kako vihrate!« je rekel Shylock. »Hotel bi vam biti prijatelj, drag. Pozabil bom vaše sramotenje, pomogel vam bom v potrebi in niti beliča obresti nočem.« Antonia je na videz velikodušna ponudba zelo presenetila, Shylock pa je še kar hlinil prijaznost, ponavljal je, da mu bo ustregel zato, da si pridobi njegovo naklonjenost. Še enkrat je ponovil, da mu bo posodil tri tisoč zlatov, in to brez obresti, da gre le Antonio z njim k notarju podpisat zadolžnico, bolj za šalo kot zares. Na njej je namreč pisalo, da sme Shylock Antoniu, če ta ne vrne denarja do določnega dne, odrezati funt mesa, s katerega koli dela njegovega telesa se mu bo zahotelo.

»Naj bo, velja,« je pristal Antonio. »Tak list podpisem in rekel bom, da je žid ljubezljiv.«

Bassanio se ni strinjal, da bi Antonio zaradi njega podpisal kaj takšnega, Antonio pa je vztrajal, saj je vedel, da se bodo njegove ladje do roka plačila že zdavnaj vrnile z blagom, vrednim velikokrat več od dolga.

Ko je Shylock slišal njun prepir, je vzkliknil: »Oh, oče Abram, kako sumničavi so kristjani! Lastna trdost jih uči sumiti še druge misli. Prosim vas, tole mi povejte, Bassanio: če zamudi svoj dan, kaj bi pridobil, če bi izterjal od njega globo? Meso človeško, funt, človeku vzet, ni ne tako cenjen ne tako koristen, kot je goveje ali ovčje meso. Njemu na ljubo delam to uslugo. Če jo sprejme, prav, če ne, pa z bogom.«

Nazadnje je Antonio le podpisal zadolžnico, saj je bil prepričan, da gre (kot je rekel jud) le za šalo. Ni upošteval nasveta Bassania, ki mu ne glede na judove besede o prijaznih namelih ni bilo do tega, da bi njegov prijatelj zanj tvegal takšno nezasišano kazen.

Bogata dedinja, s katero se je hotel oženiti Bassanio, je živela v Belmontu, kraju blizu Benetk. Ime ji je bilo Porzia in ni v ljubkosti telesa in duha prav nič zaostajala za tisto Porzio iz knjig, ki je bila Katova hči in Brutova žena.

Bassanio, ki ga je prijatelj Antonio tako prijazno oskrbel z denarjem, pa čeprav je s tem tvegal življenje, se je v imenitnem spremstvu odpravil v Belmont. Spremljal ga je gospod po imenu Graziano.

Bassanio je bil pri dvorjenju uspešen in Porzia je kmalu pristala, da ga vzame za moža.

Bassanio je Porziji priznal, da nima nikakršnega premoženja ter da se lahko baha edinole s plemiškim poreklom in predniki. Ona pa ga je ljubila zaradi njegovih vrlin, poleg tega pa je bila dovolj premožna, da ji ni bilo mar za možovo bogastvo. Z ljubko skromnostjo mu je odgovorila, da bi želela biti stokrat lepša in tisočkrat bogatejša, da bi ga bila vredna. Nato se je začela omikana Porzia omalovaževati; rekla je, da je neznanca, neuka in neizkušena, a še ne prestara za učenje. Zato je sklenila, da bo svoj voljni duh v vsem prepustila njegovi vladi. Takole je rekla: »Jaz sama in vse moje je zdaj tvoje. Pravkar lastnica še te lepe hiše, edina vladarica svojim slugam, kraljica nad seboj. In zdaj je vse tvoje – ta dvor, te sluge in jaz sama. S tem pristanom prejmi vse, moj gospod.«

Bassania sta prevzela hvaležnost in začudenje nad tem, da je tako bogata in plemenita Porzia pripravljena vzeti za moža nekoga s tako skromnim premoženjem. Poleg tega mu je to povedala na tako lep način, da mu je zmanjkalo besed, ko je hotel izraziti veselje in spoštovanje do ljube dame, ki ga je tako počastila. Zajecjal je nekaj o ljubezni in hvaležnosti, sprejel je pristan in prisegel, da ga ne bo nikdar snel.

Ko je Porzia Bassianu tako mило obljubila, da mu bo postala podložna žena, sta gospodu in gospe stregla Graziano in Nerissa, Porzijina spletič- na. Graziano je zaželel Bassianu in plemeniti dami vso srečo in ga vprašal, ali dovoli, da bi se sam poročil hkrati z njima. »Iz srca rad, Graziano,« je odgovoril Bassanio, »če si ženo dobiš.«

Graziano je potem razkril, da ljubi Nerisso, Porzijino lepo spletič- no plemenitega rodu. Nerissa mu je obljubila, tako je rekel, da postane njegova žena, če se njena gospa omoži z Bassaniem. Porzia je vprašala Nerisso, če to drži. Nerissa je odgovorila: »Res je, gospa, če je vam tako prav.« Porzia je rade volje pristala in Bassanio je zadovoljno dodal: »Najin pir bo z vajino svatbo počaščen, Graziano.«

Srečo vseh zaljubljenecv pa je v tem trenutku žalostno prekrizal prihod sla, ki je prinašal Antonijevo pismo s strašnimi novicami. Ko je

Bassanio bral Antonijevo pismo, je tako prebledel, da se je Porzia ustrašila, ali ni mogoče ravnokar izvedel za smrt dragega prijatelja. Ko ga je povprašala, kakšna novica ga je tako pretresla, ji je odgovoril: »Draga Porzia, tu je nekaj najneveščnejših besed, ki so kdaj kazile papir. Premila, ko sem ti odkril svojo ljubezen, sem ti povedal, da se mi kot plemiču vse bogastvo pretaka po žilah. Moral pa bi ti reči, da imam manj kot nič, saj sem zadolžen.« Bassanio je zatem povedal Porziji, kar že vemo: da si je izposodil denar od Antonia, da je Antonio denar dobil od juda Shylocka, povedal pa ji je tudi za zadolžnico, v skladu s katero bi si moral Antonio pustiti odrezati funt svojega mesa, če ne vrne dolga do določenega dne. Potem je Bassanio prebral Antonijevo pismo, ki se je glasilo: »*Predragi Bassanio, moje ladje so se vse ponesrečile, moja obveznica židu je zapadla, in ker je nemogoče, da bi živel, če jo poplačam, bi te rad videl ob svoji smrti. A kljub temu, ravnaj, kot želiš. Če te ne pregovori prijateljstvo, da prideš, ni treba, da bi te moje pismo.*«

»Ljubezen moja,« je rekla Porzia, »pusti vse drugo in pojdi. Zlata boš imel, da boš lahko ta dolg dvajsetkrat preplačal, preden dobremu prijatelju kdo skrivi las zaradi Bassania. In ker te bom drago kupila, mi boš še bolj drag.« Potem se je Porzia odločila, da se pred Bassanijevim odhodom v Benetke poroči z njim, da bo imel tudi zakonsko pravico do njenega denarja, na dan njune poroke pa sta se vzela tudi Graziano in Nerissa. Takoj po poroki sta Bassanio in Graziano pohitela v Benetke, kjer je Bassanio našel Antonia v zaporu.

Rok za plačilo je že pretekel, kruti jud pa ni hotel sprejeti denarja od Bassania. Vztrajal je, da hoče funt Antonijevega mesa. Določili so dan, ko bo o pretresljivem primeru odločal beneški dož, in Bassanio je trepetaje čakal na proces.

Ko sta se ločila, je Porzia moža spodbujala in prosila, naj pripelje dragega prijatelja s seboj, ko se bo vrnil. Bala pa se je, da z Antonicom ne bo šlo vse gladko, zato je začela razmišljati in tuhtati, kako bi lahko

pomagala rešiti življenje prijatelju njenega ljubega Bassania. Je že res, da je krotko in po žensko ljubeznivo Bassaniu obljubila, da se mu bo v vsem podredila in ga poslušala, a s tem mu je hotela izkazati spoštovanje. Zdaj, ko je nevarni položaj, v katerem se je znašel prijatelj njenega spoštovanja vrednega moža, klical po njenih dejanjih, pa sploh ni podvomila v svojo moč. Zanesla se je na lastno pamet in se v trenutku odločila, da gre v Benetke, kjer bo govorila Antoniu v bran.

Eden od Porzijinih sorodnikov je bil odvetnik. Ime mu je bilo Bellario. Njemu je pisala, v pismu je razložila primer in ga prosila za mnenje, skupaj z njim pa naj ji pošlje še odvetniško haljo, tako ga je prosila. Ko se je sel vrnil, je prinesel s seboj Bellarijevo pismo z nasveti, kako postopati, zraven pa še vse, kar je potrebovala za na sodišče.

Porzia je sebe in svojo spletično Nerisso preoblekla v moška oblačila. Neter si ogrnila odvetniško haljo, Nerisso pa je vzela s seboj za pisarja. Ne-

mudoma sta se odpravili in v Benetke prispeli prav na dan procesa. V sedanu so ravno začeli obravnavo pred dožem in beneškimi senatorji, ko je v dvorano vstopila Porzia in izročila dožu Bellarijevo pismo. V pismu mu je učeni odvetnik sporočal, da mu bolezen preprečuje, da bi prišel osebno zagovarjat Antonia, zato prosi, naj dovoli, da ga zamenja mladi in učeni doktor Baltazar (tako je imenoval Porzio). Dož je privolil, se je pa zelo čudil, ker je bil tuje videti tako mlad, čeprav je bil preoblečen v odvetnika in je na glavi nosil veliko lasuljo.

Pomembni proces se je začel. Porzia se je ozrla okrog sebe in zagledala neusmiljenega juda. Tudi Bassania je videla, a je on zaradi preobleke ni prepoznal. Stal je poleg Antonia v mučni negotovosti in bojazni za prijatelja.

Pomembnost zahtevne naloge, ki jo je sprejela Porzia, je dala nežni dami pogum, zato se je odločno lotila svoje dolžnosti. Najprej je nagovorila Shylocka. Priznala mu je, da ima po beneških zakonih vso pravico zahtevati jamstvo, zraven pa tako vneto govorila o *milosti*, da bi omeščala vsako srce razen brezčutnega Shylockovega. Rekla je, da pada kot krotki dež nebeški na zemljo, pa da je milost dvojni blagoslov, za tistega, ki jo daje, in za tistega, ki je deležen. Rekla je, da vladarjem pristajajo lažje kakor krona, saj je lastnost samega Boga, in da se oblast, ki jo imamo na zemlji, toliko približa božji, kolikor milost blaži pravico.

Shylocka je prosila, naj ne pozabi, da vsi molimo za milost, in da bi nas prav ta molitev morala naučiti milostno. Shylock ji je odgovoril le to, da hoče imeti, kar je bilo zastavljeno v zadolžnici. »Ti ne more plačati denarja?« ga je vprašala Porzia. Ob tem je Bassanio judu ponudil, da bo sam plačal tistih tri tisoč zlatov, da jih bo celo preplačal, in to kolikorkrat želi. Shylock je ponudbo zavrnil in vztrajal, da hoče funt Antonijevega mesa. Bassanio je moledoval učenega mladega odvetnika, naj se potruji malo upogniti zakon in reši Antoniu življenje. A Porzia je z vso resnostjo odvrnila, da se zakonov, ko so enkrat sprejeti, ne sme

več spreminjati. Ko je Shylock iz Porziji nih ust slíšal, da se zakona ne sme spremeniti, se mu je zdelo, da govori njemu v prid, zato je rekel: »Tu sodi Danijel, sam Danijel! O, modri, mladi sodnik, vsa čast! Kako starejši si kot tvoj obraz!«

Porzia je potem rekla Shylocku, da bi rada videla zadolžnico. Ko jo je prebrala, je rekla: »Da, list je zapadel in pravno sme ta žid zahtevati, da izreže funt mesa temu trgovcu prav poleg srca.« Potem se je obrnila k Shylocku: »Bodi usmiljen, vzemi denar, in dovoli, da raztrgam list.« Okrutni Shylock pa ni pokazal nikakršne milosti. Takole je rekel: »Na dušo vam prisêžem, v jeziku je človeškem ni moči, ki me premakne.« »Antonio,« je rekla Porzia, »pripravite torej nedra za nož.« Medtem ko je Shylock vneto brusil dolg nož, da bi odrezal svoj funt mesa, je Porzia vprašala Antonia, ali bi rad še kaj povedal. Antonio je mirno in vdano odgovoril, da ne kaj dosti, saj se je v mislih že pripravil na smrt. Potem je rekel Bassaniu: »Bassanio, sezi mi v roko! Pozdravljen! Ne bodi hud, da sem v to zabredel zate. Priporoči me svoji blagi ženi in ji povej, kako sem te ljubil.« Bassanio je strašno žalosten odvrnil: »Antonio, poročen sem z ženo, ki mi je draga kot življenje samo. Toda življenja, žene, vsega sveta ne cenim bolj od tvojega življenja. Prav vse rad izgubim, vse žrtvujem temu hudiču, da le tebe rešim.«

Porzia je to slíšala, in čeprav dobrostična dama ni bila niti malo užaljena, ker je njen mož s tako krepkimi besedami opisal ljubezen, ki jo je bil dolžan iskrenemu prijatelju Antoniu, si ni mogla kaj, da ne bi rekla: »Slabo bi žena zahvalila vas, če slíšala bi te ponudbe vaše.« Grazianu, ki je rad posnemal svojega gospodarja, se je zazdelo, da bi moral tudi sam povedati nekaj podobnega. Nerissa, ki je preoblečena v pisarja zapisovala zraven Porzie, ga je tako slíšala reči: »Ženo imam, na vero, da jo ljubim. A dam jo nebu, ako tam preprosi katero moč, da tega psa prestvari.« Nerissa je dodala: »Prav, da želite to za njenim hrbtom, sicer bi se vam skalil mir domači.«

Shylock je nestrpno vzkliknil: »Le čas zapravljamo. Razzsodbo, prosim.« Tedaj je vso dvorano zajelo strašno pričakovanje in vsem je bilo srčno žal za Antonia.

Porzia je vprašala, ali je pripravljena tehnica, da stehra meso, potem pa se je obrnila k judu: »Najemite ranocelca, da ne izkrvavi do smrti, Shylock.« Shylock pa je želel ravno to, zato je rekel: »Je v pismu to tako določeno?« Porzia mu je odgovorila: »Tako ni pisano, a kaj za to? Bilo bi dobro iz človekoljubja.« Na to Shylock ni odgovoril drugega kot: »Ne morem najti. V pismu tega ni.« Porzia je rekla: »Mesa trgovčevega funt je tvoj. Dvor je izrekel, zakon je priznal. In ti meso izrežeš mu iz prsi. Zakon je dovolil, dvor je to prisodil.« Shylock je ponovno vzkliknil: »Moder in pošten sodnik! Daniel je prišel sodit!« Spet je začel brusiti svoj dolgi nož, lakomno je gledal Antonia in mu rekel: »Daj, pripravi.«

»Potrpi malo,« ga je prekinila Porzia. »Tukaj je še nekaj. Ni kapljice krvi ne daje pismo. Beseda se glasi: en funt mesa. A če pri rezanju prelijesh kapljo krvi krščanske, ves imetek tvoj zapleni po beneških zakonih beneško mesto.«

Ker je seveda popolnoma nemogoče, da bi Shylocku uspelo odrezati funt mesa brez prelivanja Antonijeve krvi, je Porziji na bistroumna ugotovitev, da zadolžnica omenja meso in ne krvi, Antoniu rešila življenje. Vsi so se čudili čudoviti modrosti mladega odvetnika, ki se je na srečo spomnil tega manevra. Po vsem senatu se je razleglo odobravanje in Graziano je s Shylockovimi besedami vzkliknil: »Moder in pošten sodnik! Glej, žid, Daniel je prišel sodit!«

Ko je Shylock ugotovil, da mu ne bo uspelo izpeljati krutega načrta, je razočarano pristal, da bo vzel denar. Bassanio, ki ga je razganjalo od veselja ob Antonijevi nepríčkakovani rešitvi, je vzkliknil: »Tu so novci!« Porzia pa ga je ustavila, rekoč: »Stoj, le počasi! Ničesar razen globe ne dobi. Shylock, pripravi se in si meso izreži. A brez krvi. Ne reži manj ne več, kot tehta funt. Če vzameš manj, če več kot funt natančen, pa

četudi le, da majčkeno bo lažje ali težje, če se skodela nagne samo za las, moraš umreti, imetjete tvoje pa se vse zapleni.« »Moj kapital mi dajte, pa vam grem,« je rekel Shylock. »Saj sem ti ga pripravil,« je rekel Bassanio. »Tukaj je.«

Shylock se je že stegnil po denarju, a ga je Porzia znova ustavila, rekoč: »Počakaj, žid. Pravica še drugače nate sega. Po bencških zakonih mora tvoje bogastvo zapleniti država, ker si stregel po življenju enemu njenih državljanov, tvoje življenje pa je v doževih rokah. Zato, na kolena. Prosi ga, naj ti odpusti.«

Dož pa je rekel Shylocku: »Da boš videl razliko našega krščanskega duha, ti prizanesem smrt, preden me prosiš. Pol tvojega imetka gre Antoniu in pol državi.« Velikodušni Antonio je nato rekel, da se odpove svojemu deležu Shylockovega bogastva, če bo podpisal listino, s katero ga po smrti prepíše na svojo hčer in njenega moža. Antonio je namreč vedel, da ima jud hčer edinko, ki se je proti njegovi volji pred kratkim poročila z mladim kristjanom in Antonijevim prijateljem Lorenzom. Shylocka je to tako prizadelo, da jo je razdedinil.

Jud je pristal na ta pogoj, in ker mu ni uspelo izpeljati maščevanja, poleg tega pa je izgubil še bogastvo, je rekel: »Slabo mi je. Prosim, dovolite, da odidem. Pošljite list za mano, prepisal bom polovico svojega premoženja na hčer.« »Pojdi,« je rekel dož. »In podpiši. In če se pokesaš za svojo okrutnost in spreobrnem v kristjana, ti država oprosti globo druge polovice tvojega premoženja.«

Dož je izpustil Antonia in končal razpravo, potem pa ni mogel pohvaliti modrosti in iznajdljivosti mladega odvetnika. Povabil ga je k sebi domov na obed. Porzia, ki se je hotela vrniti v Belmont še pred svojim možem, je odgovorila: »Ponižno prosim, oprostite mi, a nemudoma moram oditi.« Dožu je bilo žal, ker ni mogel ostati in povečerjati z njim. Obrnil se je k Antoniu in rekel: »Antonio, gospoda nagradite, zakaj po mojem ste mu precej dolžni.«

Dož je v spremstvu senatorjev zapustil sodišče. Takrat je Bassanio šel k Porzii: »Gospod častiti, jaz in moj prijatelj sva danes rešena z modrostjo vašo težavnih glob. Tri tisoč cekinov, židov dolg, za trud sprejmite.« »In zraven še ostaneva vam dolžna,« je dodal Antonio, »ljubezni in uslug za večni čas.«

Porzia se ni dala prepričati, da bi vzela denar, ker pa jo je Bassanio še kar silil, naj vendar sprejme kakšno nagrado, je rekla: »Svoje rokavice mi dajte, nosil jih bom v spomin na vas.« Ko je Bassanio snel rokavice, je opazila prstan, ki mu ga je nataknila na prst. Prebrisana dama je prosila za rokavice le zato, da si je lahko zaželela prstan, ker se je hotela pošaliti s svojim Bassanijem, ko se bosta spet srečala. Ko je zagledala prstan, je rekla: »Vam na ljubo vzamem si ta prstan.« Bassanio je bil žalosten in nesrečen, ker je odvetnik hotel od njega edino stvar, od katere se ni mogel ločiti. Ves zmeden mu je odgovoril, da mu prstana ne more dati, ker mu ga je podarila žena in ker je prisegel, da ga ne bo nikoli snel. Obljubil je,

da mu bo podaril najdražji prstan v Benetkah, da ga bo našel z razglasom. Porzia se je naredila užaljeno in odšla s sodišča z besedami: »Učite me, kako se odgovarja beraču, gospod.«

»Dragi Bassanio,« je rekel Antonio. »Naj mu bo ta prstan. Njega zasluga in ljubezen moja odtehta naj soprogin vam ukaz.« Bassania je bilo sram navidezne nehvaležnosti, vdal se je in poslal Graziana, naj gre s prstanom za Porzio. V tistem je pisar Nerissa, ki je tudi dala prstan Grazianu, prav tako prosila zanj. Graziano, ki ni hotel, da bi ga njegov gospodar prekašal v velikodušnosti, ji ga je dal. Kako sta se smejala ti dve dami, ko sta razmišljali, kako bosta mučili svoja moža, ko se vrneta domov. Obtožili ju bosta, da sta ju dala, in prisegali, da sta ju podarila kakšni ženski.

Ko se je Porzia vrnila, jo je prevzelo dobro razpoloženje, ki vedno spremlja zavedanje, da je človek storil nekaj dobrega. Od dobre volje je uživala v vsem, kar je videla: luna ni še nikdar tako jasno sijala, ko se je prijazna luna skrila za oblak, pa se je v svoji očaranosti prav tako veselila luči, ki je svetila iz njenega doma v Belmontu. Rekla je Nerissi: »Luč, ki jo vidiva, gori v dvorani. Kako daleč meče žarke mala sveča, kot dobro delo na hudobnem svetu.« Ko je iz hiše zaslišala glasbo, pa je rekla: »Vse lepše zdaj zveni mi kot podnevi.«

Nato sta Porzia in Nerissa stopili v hišo, se preoblekli v svoja oblačila in počakali na svoja soproga, ki sta se kmalu vrnila skupaj z Antoniem. Bassanio je dragega prijatelja predstavil Porzii. Nista si še do konca izmenjala čestitk in dobrodošlic, ko so opazili, da se Nerissa in njen mož pripravata v kotu sobe. »Se že pripravata?« je bila začudena Porzia. »Kaj pa je narobe?« Graziano je odgovoril: »Gospa, za boren prstan gre, ki sem ga dobil od Nerisse. Vanj so bile vrezane besede, kot verzi na nožu: *Ljubi, ne izgubi me.*«

»Saj ni pomemben verz, ne koliko je vreden,« je rekla Nerissa. »Prisegel si, ko sem ti ga dala, da ga boš nosil vse do smrti, zdaj pa praviš, da si

ga dal odvetnikovemu pisarju. Saj vem, da si ga dal kakšni ženski.« »Tako mi te roke,« je odgovoril Graziano, »dal sem ga fantu. Takole deček je, še nedorasel, nič večji kakor ti. Pisar sodnikov, fantič čebļjav, moledeval je zanj, za ves svet nisem mogel mu odreči.« Porzia pa ga je okarala: »To ni lepo, zavreči prvi dar od žene. Tudi jaz sem dala gospodu Bassaniu prstan in drzno trdim, da ga ne bi s prsta snel za vse zaklade zemlje.« Da bi opravičil svojo napako, je Graziano razložil: »Bassanio je dal svoj prstan odvetniku, potem pa je fant, njegov pisar, za trud svoj mene prosil mojega.«

Ko je to slišala, se je Porzia naredila zelo hudo in očitala Bassaniu, ker je podaril njen prstan. Rekla je, da jo je Nerissa naučila, kaj naj si misli, pa da ve, da ima prstan kakšna ženska. Bassanio je bil zelo nesrečen, ker je tako užalil svojo ljubo damo, zato je kar se da iskreno rekel: »Časti mi moje, nima ga ženska, temveč čislav doktor, ki mi odklonil je tri tisoč zlatov in prosil prstana. Zavrnil sem ga in pustil, da odšel je ozlovoljen. Kaj naj še rečem, draga? Tako me je bilo sram, da sem ga moral poslati za njim. Oprosti mi, dobra gospa, a da ti bila bi tam, sama bi me prosila, da dam prstan doktorju.«

»Oh,« je rekel Antonio, »jaz sem nesrečni vzrok preprirov teh.« Porzia je Antonia pomirila, naj si nič ne očita, zagotovila mu je, da je kljub temu dobrodošel. Potem je Antonio rekel: »Enkrat sem že zastavil telo za Bassania. Brez njega, ki mu je vaš mož dal prstan, bi bil do zdaj že mrtev. Še zdaj se zanj zavežem, zdaj zastavim dušo, da vas soproog več ne izneveri.« »Zdaj vi ste porok zanj,« je rekla Porzia. »Pa dajte mu ta prstan, a naj varuje ga bolj.«

Ko je Bassanio zagledal prstan, je presenečen ugotovil, da je isti kot tisti, ki ga je podaril. Potem mu je Porzia pojasnila, da je bila mladi odvetnik ona sama, Nerissa pa je igrala njenega pisarja. Bassanio je ostal brez besed od začudenja in veselja, da sta plemeniti pogum in modrost njegove žene rešila življenje Antoniu.

Porzia je Antoniu še enkrat izrekla dobrodošlico in mu predala prstan, ki ji je po naključju prišlo v roke. V njem je pisalo, da so Antonijeve ladje, za katere so vsi mislili, da so izgubljene, varno priplule v pristan. Ob nepričakovanem srečnem koncu je bil žalostni začetek zgodbe bogatega trgovca pozabljen. Vsi so se smejali zabavnim zapletom s prstani in temu, da ne eden ne drugi mož nista prepoznala lastne žene. Graziano pa je v verzih veselo prisegel, da – *bolj kakor vsako drugo stvar Nerissin prstan čunal bo vsekar.*

Pogovorimo se

Kdo je najpomembnejša oseba te drame? Kaj lahko poveš o njegovem značaju?

Poišči nekaj primerov stereotipnega prikazovanja oderuha Shylocka. Kdo je poleg njega ljudem posojal denar? Kakšna je razlika med njima?

Kaj je bil pripravljen za svojega prijatelja žrtvovati Antonio? Zakaj vse ga je Shylock sovražil? Kakšen posel sta sklenila? Je obljuba, da mu žid lahko odvzame funt mesa, v skladu z značajem mladega Antonia?

Kaj se je zgodilo z ladjami? Je Antonio dokončno ostal brez premoženja? Kako si je med tem časom Bassanio pridobil nevesto?

Kdo nepričakovano zagovarja na sodišču? Je pri tem uspešen? Zakaj trgovec vztraja pri možnosti maščevanja? Kakšno je mnenje benških veljakov in dožev?

Česa je potem obsojen Shylock? Se ti zdi, da je pravično kaznovan?

Si pričakoval(a) tak pravično srečen konec ali te je presenetil? Zakaj?

Napiši razmišljanje: Prijateljstvo, ljubezen in sočutnost premagajo maščevalnost in jezo.

Predstavi si, da si ti Antonijev odvetnik, odvetnica. Pripravi govor, ki ga bo rešil kazni.

Predstavi in ovrednoti stereotipe v današnjem času.

Shakespeareov prikaz emancipacije, nasprotij med krščansko in židovsko vero, močjo in pomenom denarja – razmišljaj o neminljivosti nekaterih življenjskih vprašanj.

SLEDI? SHAKESPEAROVE KOMEDIJE V UMETNOSTI?

• Glasba

B. Blacher je napisal balet *Beneški trgovci*.

Prva uprizoritev *Beneškega trgovca* je bila v Ljubljani že leta 1906.

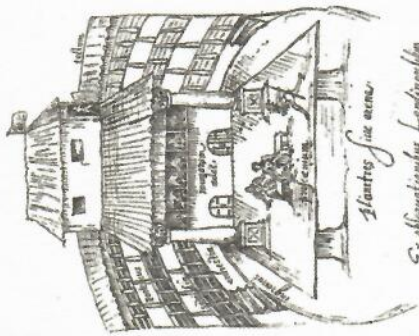
ELIZABETINSKA DRAMATIKA

V elizabetinski dobi je bila najpomembnejša literarna vrsta dramatika, t. i. elizabetinska dramatika. Privlačila je tako preproste ljudi kot go-spodo. Krog elizabetinskih dramatikov je velik; ob Shakespearu so po-membni avtorji tudi T. Kyd, C. Marlowe, B. Jonson, J. Webster. V zvezi z vsemi navedenimi avtorji se v literarni zgodovini pojavlja t. i. shakespeare-jansko vprašanje. Nekateri raziskovalci namreč menijo, da Shakespeare ni bil dovolj izobražen, da bi bil lahko avtor vseh tako znamenitih del. Tudi v oporoki jih menda ni omenil; zato so iskali (in še iščejo) »prave-ga« avtorja. Pojavila se je celo pobuda, da bi odprli Shakespeareov grob. Dvomi nikoli niso potihnil; s temi vprašanji se danes ukvarja celo raču-nalniška forenzika.

Besedila iger tistega časa so bila namreč igrana v gledališču, ne pa na-tisnjena. 20 od 37 Shakespeareovih dram je bilo na primer tiskanih šele po l. 1623. Ugotovljeno je, da so številni elizabetinski pisci dopolnjevali drug drugega ali pisali drug za drugim ali drug ob drugem in da ni bilo takrat nič napačnega ali spornega, če so snov jemali od drugih avtorjev.

Igralci so bili praviloma moški. Ženske like so igrali dečki, dokler

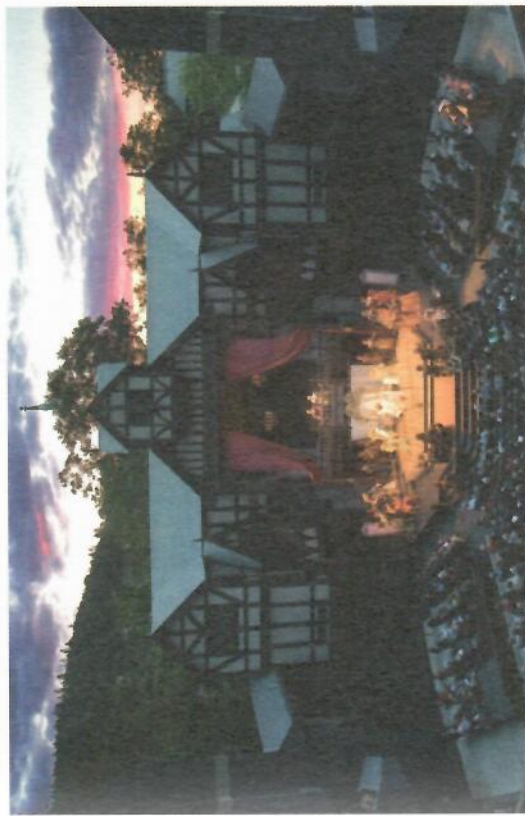
niso mutirali. Ti si večinoma niso mogli zapomniti daljšega besedila. Zato je ženskih likov v Shakespeareovih dramah malo ali pa vloge niso zahtevnejše. Tragedija *Romeo in Julija* je edino njegovo delo, ki v naslovu nosi žensko ime.

Swan Theatre, London, ok. 1596, skica

Gledališka igra v času kraljice Elizabete

Shakespeareov festival, elizabetinsko gledališče

MNOGO HRUPA ZA NIČ

(Mary Lamb, prevedla Irena Duša Druž)
komedija
1598

V palači v Mesini sta živeli dve dami, ime jima je bilo Hero in Beatrice. Hero je bila hčeri mesinskega guvernerja Leonata, Beatrice pa njegova nečakinja.

Beatrice je bila živahnega značaja in je rada zabavala resnejšo sestrično Hero s svojimi duhovitimi domislicami. Kar koli se je že zgodilo, je lahko Beatrice gotovo spravilo v dobro voljo. Na začetku zgodbe obeh deklet je Leonata obiskalo nekaj mladih vojaških častnikov, ki so se skozi Mesino vračali domov iz vojne, ki se je ravnokar končala. Med njimi so bili aragonski knez don Pedro, njegov prijatelj Claudio, ki je bil mlad plemič iz Firenc, spremljal pa ju je še neukrotljivi in duhoviti Benedikt, mlad plemič iz Padove.

Tujci pa Mesine niso obiskali prvič in ljubeznivi guverner jih je svojima hčeri in nečakinji predstavil kot stare prijatelje in znance.

V trenutku, ko je vstopil v prostor, je Benedikt padel v živahno debato z Leonatom in knezom. Beatrice, ki ji ni bilo nikoli všeč, če so jo izlo-

čili iz pogovora, je Benedikta prekinila z besedami: »Čudim se, da hočete ves čas besedičiti, signor Benedikt. Živa duša se ne zmeni za vas.« Čeprav je bil Benedikt prav tako klepetav kot Beatrice, mu ni bilo všeč, da si ga je dovolila tako pozdraviti. Zdelo se mu je, da se lepo vzgojeni dami tako oster jezik ne poda, poleg tega pa se je spomnil, kako ga je ob njegovem zadnjem obisku Mesine Beatrice vzela na piko in se norčevala iz njega. Tisti, ki se najraje norčujejo iz drugih, sami najteže prenašajo, če se kdo spravi nanje, in prav to je veljalo za Benedikta in Beatrice. Kadar koli sta se ta bistroumneža srečala, je med njima vedno izbruhnila vojna posmeha in ob slovesu sta bila vedno jezna drug na drugega. Ko ga je torej Beatrice prekinila sredi pogovora z besedami, da se nihče ne zmeni zanj, se je Benedikt naredil, kot da je prej sploh ni opazil in pripomnil: »Kaj, predraga gospodična Prezirljivka, ali ste še živi?« Takrat se je med njima na novo vnel spopad in sledil je dolg in hrupen prepit, med katerim je Beatrice zatrdila, da bo pojedla vse, kar jih je pobil v boju, pa čeprav je vedela, da se je v zadnji vojni pogumno boril. Ker je opazila, da knez uživa v pogovoru z njim, ga je poleg tega krstila še za »dvornega norca«.

Ta sarkastična pripomba je Benedikta ranila globlje kot vse prejšnje Beatricine zbadljivke. Ni se sekiral, ko je rekla, da bo pojedla vse, kar jih je ubil, in s tem namignila, da je strahopetec, saj ni nikoli dvomil v svoj pogum. Ni pa je stvari, katere bi se duhoviteži bali bolj kakor tega, da bi obveljali za klovne. Obtožba je namreč malce preblizu resnici. V trenutku, ko mu je rekla, da je »dvorni norec«, je tako Benedikt Beatrice naravnost zasovražil.

Zadržana gospodična Hero ni pred odličnimi gosti črhnila niti be sede, Claudio pa jo je ves čas pozorno opazoval in ugotavljal, da se je v zadnjem času močno polepšala, ter občudoval njeno izjemno elegantno postavo, saj je bila v resnici občudovanja vredno dekle. Knez je med tem poslušal šaljivi pogovor med Benediktom in Beatrice in se pri tem nade vse zabaval. Zašepetal je Leonatu: »Bogme, bistro dekle! Bila bi krasna

milejšje želje, šepčejo, kako je Hero lepa, in da sem jo pred vojno gledal rad.« Claudijeva ljubezenska izpoved je naredila na kneza tak vtis, da ni izgubljaj časa in je šel kar takoj Leonata prosit, naj sprejme Claudia za zeta. Leonato je na to pristal, potem pa je šel knez prepričat še nežno Hero, naj se pusti zasnoviti plemenitemu Claudiu, s čimer prav tako ni imel večjih težav. Claudio je bil nadarjen in priznan mož in s pomočjo prijaznega kneza je Leonata kmalu pregovoril, da je datum za njegovo poroko s Hero določil zelo kmalu.

Le nekaj dni je moral Claudio čakati na poroko s svojo lepoticco, a se je kljub temu pritoževal, da težko čaka. V resnici so mladeniči večinoma zelo nestrpni, kadar čakajo, da se bo izpolnilo nekaj, kar so si srčno žadali. Da bi mu čas hitreje minil, je knez predlagal, da bi se vmes pozabavala z zvinitim načrtom, ki bi pripravil Benedikta in Beatrice, da bi se zaljubila. Claudio je z veseljem pristal na sodelovanje, Leonato je tudi obljubil svojo pomoč, še celo Hero je rekla, da bo storila vse, kar je spodobno, da bo pomagala svoji sestrični do dobrega moža.

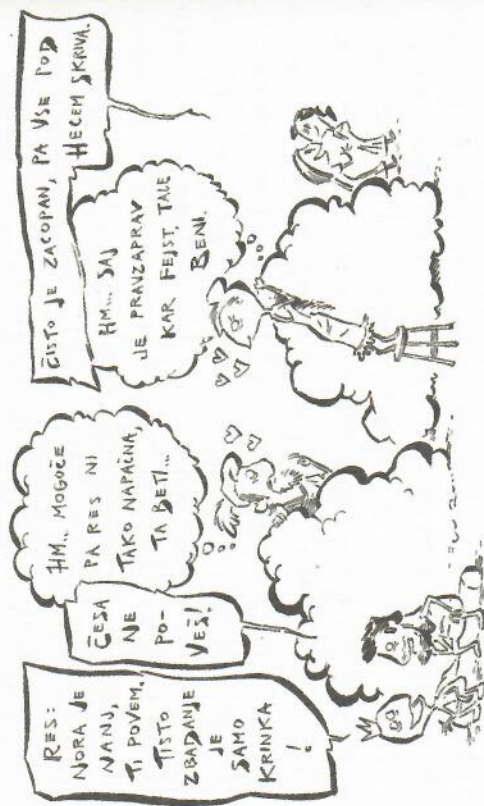
Knez je nameraval zadevo speljati tako, da bodo gospodje Benedikta prepričali, da je Beatrice zaljubljena vanj, Hero pa bo prepričala Beatrice, da je vanjo zaljubljen Benedikt.

Najprej so se svojega dela lotili knez, Leonato in Claudio. Počakali so na ugodno priliko, ko je Benedikt sam sedel v senčni uti in bral. Knez in njegova pomagača so se postavili za drevesa ob uti, ravno dovolj blizu, da jih Benedikt ni mogel preslišati, tudi če bi jih hotel. Po nekaj besedah brezskrbnega kramljanja je knez poklical Leonata: »Stopite sem, Leonato. Kaj ste mi danes povedali? Da je vaša nečakinja Beatrice zaljubljena v signora Benedikta? Nikoli si nisem mislil, da bi se to dekle zaljubilo v moškega.« »Ne, tudi jaz ne,« mu je odgovoril Leonato. »Ampak največje čudo, da vzdihuje za signorom Benediktom, saj se je vedno tako držala, kakor da ji je zopr.« Claudio je to potrdil, češ da mu je Hero povedala, kako močno je Beatrice zaljubljena v Benedikta; menda da bi jo od

žena za Benedikta.« Leonato se je na to misel odzval: »Bog se usmili, gospod. Da sta samo teden dni poročena, bi drug drugega zaklepetala v blaznost.« Kljub Leonatovemu prepričanju, da ne bi bila dober par, pa knez ni obupal nad idejo, da bi ta dva pikreža spravil skupaj. Ko se je knez s Claudiem vračal iz palače, je spoznal, da poroka, ki si jo je zamislil med Benediktom in Beatrice ni edina, do katere bi utegnilo priti v tej dobri družbi. Claudio je namreč Hero tako opeval, da je knezu kmalu postalo jasno, kaj se kuha v njegovem srcu. To mu je bilo všeč in zato ga je vprašal: »Jo ljubiš, Claudio?« Claudio je na to odgovoril: »O moj gospod, ko ste odhajali na zadnjo vojno, pogledal sem z vojaškim jo očesom, prijazno. Ali trše delo ni prijaznosti krstilo za ljubezen, sedaj pa sem nazaj in vojne misli so se umaknile. Namesto njih gneto se nežnejše,

žalosti kar pobralo, če bi ugotovila, da ji Benedikt ne bo nikoli vračal ljubezni. Claudio in Leonato sta se strinjala, da je to nemogoče, saj se je vsem lepim ženskam, Beatrice pa še posebej, od nekdaj posmechoval.

Knez se je delal, da ju poslušata iz velikega sočustvovanja do Beatrice, in menil: »Bilo bi dobro, če bi Benedikt to po kom izvedel.« »Zakaj pa?« je vprašal Claudio. »On bi s tem samo šale zbijal in ubogo dekletce le še huje mučil.« »Če bi to storil,« je rekel knez, »bi bilo dobro delo obesiti ga. Ona je prekrasno, ljubko dekle, in tako izredno razumna, v vsem, samo v tem ne, da ljubi Benedikta.« Po tem je princ pomignil tovarišema, naj grejo naprej in pustijo Benedikta, da razmisli o tem, kar je pravkar slišal.

Benedikt je napeto prisluškoval pogovoru, in ko je slišal, da ga Beatrice ljubi, si je rekel: »Ali je mogoče? Iz tega kota piha veter?« Ko pa

so odšli, je začel sam pri sebi takole modrovati: »To ne more biti ukana, pogovor je bil resen. Resnico imajo od Here. Vse kaže, da gospodično pomiljujejo. Vame zaljubljenal No, to se ji mora vračati. Ko sem dejal, da hočem umreti samec, nisem mislil, da bom doživel svojo poroko. Pravijo, da je gospodična lepa in čednostna. To je res. In razumna, razen v tem, da ljubi mene. Kaj, strela, to ni kdo ve kakšen dokaz za njeno neumnost. Tu gre Beatrice. Sonce nebeško, lepo dekle je. Že vidim nekaj znamenaj ljubezni na njej.« Takrat je k njemu pristopila Beatrice in mu s svojo običajno pikrostjo rekla: »Proti moji volji so me poslali, naj vas pokličem k obedu.« Benedikt, ki ga še nikoli prej ni imelo, da bi bil vjuđen do nje, je rekel: »Lepa Beatrice, hvala vam za trud.« Ko ga je Beatrice po nadaljnjih dveh ali treh nesramnih pripombah pustila samega, se je Benediktu zazdelo, da je za njenimi nevljudnimi besedami začutil skrito prijaznost in na glas izjavil: »Če se mi ne smili, sem malopridnež. Če je ne ljubim, sem Judež. Takoj si preskrbim njeno sliko.«

Zdaj, ko se je gospod ujel v mrežo, ki so mu jo nastavili, je prišla na vrsto Hera, da odigra svojo vlogo pri Beatrice. Poklicala je svoji spletni Uršulo in Margareto in naročila drugi: »Brž, Margareta, steci mi v sobano. Tam najdeš gospodično Beatrice v pogovoru s knezom in Claudiem. Zašepetaj ji, da tu z Uršulo po vrtu hodiva in govoriva samo o njej. Reci ji, naj smukne v gosto lopo, kjer v soncu vzpenja se prezrel kovačnik in brani soncu vstop.« Uta, kamor je hotela Hero z Magaretino pomočjo zvaбити Beatrice, je bila prav tista uta, v kateri je pred kratkim napenjal ušesa Benedikt.

»Takoj jo spravim sem, le brez skrbi,« je zagotovila Margareta.

Hero je šla z Uršulo na vrt in ji razložila: »Veš, Uršula, ko pride Beatrice in bova tukaj se sprehajali, pogovor najin bo le Benedikt. Kadar ga imenujem, ti poprimi in hvali ga bolj kot kak mož zasluži. Jaz bom hitela, kako Benedikt je do ušes zaljubljen v Beatrice. Zdaj pa začni, zakaj Beatrice, glej, kot prepelička se plazi tik ob tleh prisluškovat.«

Pa sta začeli. Hero je rekla, kot bi Uršuli na nekaj odgovorila: »Res, Urška, res, preveč je prezirljiva. Srce ji je divje in kljubotno kot skalna sokolica.«

»Pa je res,« je odvrnila Uršula, »da Benedikt tak Beatrice ljubi?« Hero ji je odgovorila: »Tako pravi knez, in ženin moj takisto. Prosim sta me, naj ji razodenem, jaz pa sem ju prepričala, če sta Benediktu prijatelj, naj nikoli Beatrice tega ne razodeneta.« »To je res,« je dodala Uršula, »ne bi bilo dobro, če izve, kako jo ljubi, saj bi se le norčevala.« »Prav govoriš,« je rekla Hero, »naj bo kak moški še bolj razumen, zlahten, mlad, postaven, ona mu vse sprevrže.« »Res, taka osatost ni priljubljena,« je odgovorila Uršula. »Ne,« se je strinjala Hero, »a kdo naj ji to reče? Mene bi v smrt izrogala.« »Nikar ji ne storite te krivice,« je rekla Uršula, »saj vendar ni tako vsa brez razsodke, da bi odbila sijajnega signora Benedikta.« »Odlično ime ima,« je nadaljevala Hero. »On je edinstven mož v Italiji – izvzet seve je moj predragi Claudio.« Nato je Hero svoji spremljevalki namignila, da je čas za spremembo teme, in Uršula jo je vprašala: »Kdaj boste poročeni, gospodična?« Hero ji je povedala, da se bosta s Claudiem poročila naslednjega dne in jo prosila, naj gre z njo pogledat nekaj novih oblek, želela je namreč slišati njeno mnenje, kaj naj obleče na jutrišnji dan. Beatrice si skoraj dihata ni upala, tako napeto je prisluškovala njenemu pogovoru, ko sta odšli, pa je vzkliknila: »Kaj mi gori v ušesih? To imam! Porog in smeh, dekliški moj ponos, slovo ti dam. Ti, Benedikt, pa ljubi! Vse ti vrnem, krotko ti bom zobala z roke.«

To je moral biti lep prizor, ko sta se stara sovražnika spreobrnila v na novo zaljubljena prijatelja. Lepo bi bilo gledati, kako sta se prvič srečala po tem, ko ju je vesela zvižaja dobrodušnega kneza preliščila k medsebojni naklonjenosti. Vendar se moramo zdaj posvetiti nesrečni usodi, ki je doletela Hero. Naslednji dan, ko naj bi se poročila, je Hero in njene-mu dobremu očetu nesreča strla srce.

Knez je imel polbrata, ki se je skupaj z njim iz vojne vrnil v Mesino. Ta brat (ime mu je bilo don Juan) je bil turoben, nezadovoljen človek,

ki je očitno vedno naklepal kakšno hudobijo. Sovražil je kneza, svojega brata, pa tudi Claudia, ker je bil knezov prijatelj. Odločil se je, da bo preprečil Claudijevo poroko s Hero, da bi se lahko škodoželjno veselil, ko bo gledal, kako nesrečna bosta Claudio in knez. Vedel je namreč, da knezu ta poroka pomeni skoraj toliko kot Claudiu. Da bi dosegel svoj zlobni cilj, se je povezal z Borachiem, ki je bil prav tako hudoben kot on sam. Za njegovo pomoč mu je obljubil visoko nagrado. Ta Borachio je dvoril Herini spletični Margareti. Don Juan je vedel za to in ga je pričal, naj pripravi Margareto do tega, da bo tisti večer, ko bo Hero že spala, prišla na okno svoje gospe in se pogovarjala z njim. Poleg tega naj se obleče v Herino obleko, da bo Claudia laže prepričala, da je v resnici Hero – to je namreč hotel doseči s svojim zlobnim načrtom.

Ko je bilo to domenjeno, je stopil don Juan do kneza in Claudia in jima povedal, da je Hero zaletavo dekle, ki se s svojega okna opolnoči pogovarja z moškimi. Bil je ravno večer pred poroko in ponudil se je, da ju sam odpelje tisto noč, da bosta na lastna ušesa slišala, kako se Hero s svojega okna pogovarja z moškimi. Pristala sta, da gresta z njim, Claudio pa je rekel: »Naj vidim nocoj najmanjšo stvar, zaradi katere je jutri ne bi vzel, jo jutri pred zbrano družino, kjer bi moral biti z njo poročen, osramotim.« Knez je dodal: »In jaz, ki sem jo snubil, da bi ti jo pridobil, se pridružil tebi, da jo ponižam.«

Ko ju je don Juan tisto noč odpeljal pred Herino spalnico, so pod njo zagledali Borachia, z njenega okna pa je gledala Margareta in se pogovarjala z njim. Ker je nosila isto obleko kot Hero pred tem, sta knez in Claudio verjela, da je na oknu res sama gospodična Hero.

Ko je Claudio odkril (kar je mislil, da je odkril), se je tako razjezil, da kaj takega še nihče ni videl. Vsa ljubezen, ki jo je čutil do nedolžne Hero, se je v trenutku spreobrnila v sovraštvo. Odločil se je, da jo bo naslednji dan v cerkvi razkrinkal, kot je bil rekel, da jo bo. Knez se je strinjal z njim, saj se mu nobena kazen ni zdela prehuda za nesposodno gospodično, ki se je pogovarjala z drugim moškim na predvečer poroke s plemenitim Claudiem.

Naslednjega dne, ko so se svati zbrali, da bi proslavili njuno poroko, sta Claudio in Hero že stala pred duhovnikom oziroma patrom, kot so mu rekli. Ta je ravno hotel začeti poročni obred, ko je Claudio s krepljivimi besedami oznanil krivdo nedolžne Hero, ona pa se je le čudila njegovi vemu nenavadnemu govorjenju in ponižno rekla: »Ti ni slabo, da tako bledeš?«

Leonato je popolnoma zgrožen vprašal kneza: »Vi, dragi knez, molčite?« »Kaj naj dem?« je rekel knez. »Osramočen stojim, ker sem se trudil, da bi prijatelja pripel k vlačugi. Leonato, na čast, jaz sam, moj brat in užaljeni ta grof smo videli jo, čuli, ko nocoj je z okna govorila z razuzdancem.«

Benedikt je, osupel ob tem, kar je slišal, pripomnil: »To ni podobno svatbi.«

»Res! O Bog!« je odvrnila prizadeta Hero. Nesrečna dama je nato padla v nezavest, vse je kazalo, da je mrtva. Knez in Claudio sta zapustila cerkev, ne da bi se sploh pobrigala, ali bo Hero prišla k sebi, pa tudi Leonatov obup ju ni niti najmanj zanimal. Tako trdosrčna ju je naredila njuna jeza.

Benedikt je ostal in pomagal Beatrice obujati Hero iz omedlevice, rekoč: »Kako je gospodična?« »Mrtva, mislim,« je odgovorila zelo prizadeta Beatrice, ki je imela sestrično od srca rada. Ker je vedela, kako krepostna je, ni verjela niti besede od vseh, ki so bile izrečene proti njej. To pa ni držalo tudi za njenega očeta. On je kupil zgodbo o sramoti svojega otroka in usmiljenja vredno ga je bilo gledati, kako je jadikoval nad njo, kako si je glasno želel, da nikoli več ne odpre oči, ko je kot mrtva ležala pred njim.

Stari pater pa je bil moder mož in je dobro poznal človeško naravo. Pozorno je opazoval, kako se je dama odzvala na obtožbe. Videl je, da ji je lica prešinjala na tisoče rdečic, pa tudi angelsko belino, ki jih je pregnala, v obeh ji je videl ogenj, ki je sežigal zmote, s katerimi je princ obrekoval njeno deviško čast. Zato je takole rekel žalujočemu očetu: »Naj bom bedak, spodbijajte mi znanje in razsodnost, let mojih ne spoštujte, časti, stanu, ne bogoslovskih ved, če ni to milo dete tu nedolžno in žrtev zmot.«

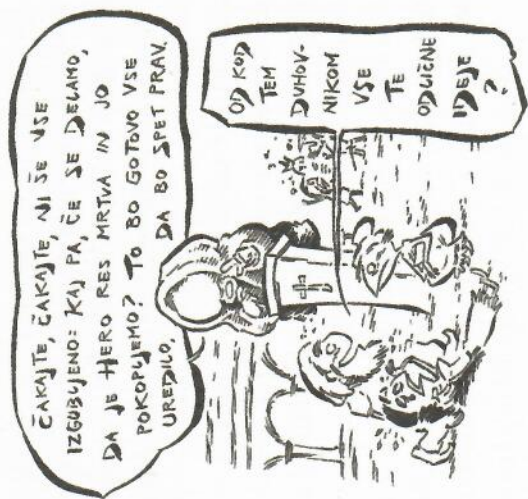
Ko je Hero spet prišla k zavesti, jo je pater vprašal: »S kom, gospodična, vas dolže, povej?« Hero je odgovorila: »To ti vedo, ki me dolže, jaz nič.« Potem je nagovorila Leonata: »Dokaži, oče, da je kdo kramljal z menoj v nečas ali da sem sinoči besedo z živo dušo govorila, zavrzti me, sovraži, muči do smrti!«

»Knez in Claudio sta v zagonetni zmoti,« je rekel pater in svetoval Leonatu, naj oznani, da je Hero umrla. Menil je, da bosta gospoda zaradi

in Leonata proč, da bi ju pomiril in potolažil, Beatrice in Benedikt pa sta ostala sama. To je bilo tisto srečanje, od katerega so si njuni prijatelji, ki so se tako pozabavali z njima, obetali toliko razvedrila. Taiste prijatelj je zdaj zadela huda žalost in zabava je bila zadnje, kar jim je hodilo po glavi.

Benedikt je spregovoril prvi: »Gospodična Beatrice, ali ste ves čas jokali?« »Da, in bom jokala še nekaj časa,« je odgovorila Beatrice. »Res mi slim, da se je zgodila vaši lepi sestrični krivica,« ji je zagotovil Benedikt. »Ah,« je vzdihnila Beatrice, »kako bi se mi prikupil, kdor bi ji pomagal do pravice!« Benedikt je na to rekel: »Ali je kakšna pot, kjer bi se pokazalo takšno prijateljstvo? Ničesar na svetu ne ljubim tako kot tebe. Ali ni to čudno?« »Prav tako bi lahko rekla jaz,« je dogovorila Beatrice, »da ne ljubim ničesar tako kot tebe. Samo ne verjemite mi, in vendar se ne lažem. Ničesar ne priznam in ničesar ne tajim. Uboga sestrična, kako se mi smili.« »Na moj meč,« je prisegel Claudio, »da me ljubiš, in jaz ljubim tebe. Daj, zahtevaj, naj storim zate, kar hočeš.« »Ubij Claudia,« je hotela Beatrice. »Ha, za ves široki svet ne,« ji je odgovoril Benedikt, ki je imel prijatelja Claudia rad in je bil prepričan, da so mu vse skupaj podtaknili.

»Kaj se ni izkazal za malopridneža do vrha, ko je obrekoval, zasramoval, onečastil mojo sorodnico?« je rekla Beatrice. »O, da bi bila moški!« »Poslušaj me, Beatrice,« je poskušal Benedikt. A Beatrice ni hotela slišati niti besede v Claudijev zagovor. Še naprej je prepričevala Benedikta, naj maškuje krivico, ki je doletela njeno sestrično. Takole je govorila: »Govoriti z moškimi skozi okno! Krasna trditev! Zlata Hero! Razžaljena je, osramočena, uničena. O, da bi bila mož! Ali da bi imela prijatelja, ki bi hotel biti mož zavoljo mene! Ampak moštvo se je stajalo v vljudnosti in poklone. Moški ne morem postati, naj si še tako želim, zato hočem kot ženska od žalosti umreti.« »Ostani, draga Beatrice,« je rekel Benedikt. »Na to roko, ljubim te.« »Rabi jo meni na ljubo za kaj drugega, kakor da bi nanjo prisegal,« ga je zavrnila Beatrice. »Ali si res v duši prepričana, da je storil grof Claudio Heri krivico?« jo je vprašal Benedikt. »Ja,« mu

smrti podobne omedlevice to zlahka verjela. Svetoval mu je tudi, naj odredi žalovanje, ji postavi nagrobnik in opravi vse pogrebne obrede. »Kaj s tem dosežemo?« je hotel vedeti Leonato. »Kam naj to kaže?« Pater je odgovoril: »Če pojde vse lepo, se obrekovanje v sočutje spremeni. Že to je nekaj, čeprav ni zadnji cilj moje pomoči. Ko Claudio izve, da je umrla od njegovih besed, narahlo slika nje življenja v delavnico se splazi domišljije. Žaloval za njo bo, če sploh je kdaj živel v njem ljubezen, kesal se, da jo je obdolžil s tem, še če bo mislil, da je tožba prava.«

Takrat je Benedikt rekel: »Signor Leonato, poslušajte patra. In najsi veste, da me veže srčno prijateljstvo na kneza in Claudia, bom v tem, na mojo čast, molčljiv.«

Leonato se je vdal, prepričala sta ga. Žalostno je pripomnil: »Ko se potapljam v žalost, zagrabim vsako nitko.« Dobri pater je odpeljal Hero

je odgovorila Beatrice, »tako gotovo, kot imam prepričanje ali dušo.«
»Dovolj,« je sklenil Benedikt. »Obvezal sem se, pokličem ga na dvoboju. Poljubim ti roko in tako se ti priporočam. Na to roko – Claudio mi bo račun drago plačal! Kakor boš o meni slišala, tako misli o meni. Pojdi, potolaži svojo sestrično.«

Medtem ko je Beatrice na vso moč pregovarjala Benediktra in z jezni-mi besedami burila njegov kavalirski značaj, da bi se boril za Hero in se celo spopadel s svojim dragim prijateljem Claudiem, je Leonato izzval kneza in Claudia, naj z mečem odgovarjata za krvico, ki sta jo storila njegovi hčeri. Zagotovil jima je, da je umrla od žalosti. Onadva pa sta mu iz spoštovanja do njegove žalosti in let odgovorila: »Ne prepirajte se z nama, dobri starec.« Takrat je prišel Benedikt in prav tako pozval Claudia, naj z mečem odgovarja za krvico, ki jo je storil Heri. Claudio in knez sta se posvetovala med seboj: »Beatrice ga je nagovorila v to.« Kljub vsemu bi Claudio moral sprejeti Benediktov izziv, če ne bi božja previdnost v tistem trenutku poskrbela za boljši dokaz Herine nedolžnosti, kot bi ga lahko dal negotovi izid dvoboja.

Medtem ko sta knez in Claudio razpravljala o Benediktovem izzivu, je sodnik pred kneza pripeljal zapornika, Borachia. Nekdo ga je slišal, ko se je s prijateljem pogovarjal o vragolijah, h katerim ga je nagovoril don Juan.

Borachio je pred knezom in Claudiem vse priznal, povedal je, da se je Margareta preoblekla v obleko njegove gospe in da je bila ona tista, s katero se je pogovarjal na oknu, da je bila ona tista, ki so jo zamenjali za gospodično Hero. Claudio in knez nista več dvomila o Herini nedolžnosti. Vsak morebitni dvom bi pregnalo don Juanovo izginotje. Ko je ugotovil, da so na sledi njegovi hudobiji, je pobegnil iz Mesine pred pravično jezo svojega brata.

Claudiu se je trgalo srce, ko je spoznal, da je Hero po krivem obtožil, še posebej, ker je mislil, da je umrla zaradi njegovih krutih besed. Prevze-

la ga je podoba njegove ljubljene Hero, spomnil se je, kakšna je bila, ko sta se zaljubila. Ko ga je knez vprašal, ali mu ni to, kar je slišal, strlo srca, je Claudio odgovoril, da je imel ves čas, ko je Borachio govoril, občutek, kot da pije strup.

Skesani Claudio je prosil starega Leonata za odpuščanje, ker je njegovi hčeri storil takšno krivico. Obljubil je, da bo sprejel kakršno koli pokoro že mu bo Leonato naložil za to, ker je verjel krivim obtožbam, ki so letele na njegovo zaročenko. Rekel je, da je zavoljo nje pripravljen prestat kar koli.

Leonato mu je za kazen naložil, da se mora naslednjega jutra poročiti s Herino sestrično, ki je bila, kot je rekel, zdaj njegova dedinja in zelo podobna Hero. Claudio je držal svečano obljubo, ki jo je dal Leonatu, in pristal na poroko z neznancko, pa tudi če bi bila Abesinka. Vendar je bilo njegovo srce tako strto, da je vso noč prejokal in žaloval ob nagrobniku, ki ga je dal Leonato postaviti za Hero.

Ko se je zdanilo, je knez pospremil Claudia v cerkev, kjer so že čakali dobri pater, Leonato in njegova nečakinja, pripravljene na slavlje ob drugi poroki. Leonato je Claudiu predstavil obljubljeno nevesto, ki pa se je skrivala za masko, da ji Claudio ne bi videl obraza. Claudio je rekel zamaskirani dami: »Dajte mi roko pred tem častim patrom. Jaz sem vaš mož, ako me hočete.« »Ko sem živela, sem bila vam žena,« je rekla neznanca dama in snela masko. Izkazalo se je, da ni Leonatova nečakinja, kot se je pretvarjala, ampak njegova hči Hero. Lahko si predstavljate, kako prijetno je bil nad tem presenečen Claudio, saj je mislil, da je mrtva. Od radosti je komaj verjel lastnim očem. Knez, ki je bil prav tako osupel nad tem, kar je videl, pa je vzkliknil: »Kaj ni to poprejšnja Hero, ki bila je mrtva?« Leonato je odgovoril: »Mrtva, dokler živela je sramota.« Pater je vsem obljubil, da jim razloži navidezni čudež, takoj ko ju poroči. Začel je z obredom, ko ga je prekinil Benedikt, ki se je želel sočasno poročiti z Beatrice. Ker se je Beatrice malce upirala tej zvezi, jo je Benedikt izzval,

češ da je od Here izvedel, da ga ljubi. Sledila je prikupna razlaga in ugotovila sta, da sta se oba zaljubila zaradi spletk.

Izvedela sta, da njuna ljubezen sploh ni obstajala ter da sta se zaljubila zaradi zvijske. A čustva, ki jih je spodbudila vesela potegavščina, so postala tako močna, da jih niti resna razlaga ni mogla izničiti. Glede na to, da se je Benedikt odločil za poroko, ga ni več zanimalo, kaj si drugi mislijo o tem. Z veseljem je nadaljeval s šalo in Beatrice prisegal, da jo vzame iz usmiljenja, ker je slišal, da umira od ljubezni do njega. Beatrice je po drugi strani zatrjevala, da je popustila, ker so jo tako zelo prepričevali, pa tudi zato, da bi mu rešila življenje, saj je slišala, da bi ga sicer pobralo. Tako sta se ta dva srboriteža pobotala in se poročila takoj za Claudijem in Hero. Za zaključek naj povemo, da so don Juana, pobudnika te podlosti, prijeli na begu in ga privedli nazaj v Mesino. Huda

kazen je bila za tega mrkega in nezadovoljnega moža, da je moral biti priča veselju in slavi, ki se je v Mesini zgodilo vsem njegovim spletkam navkljub.

POGOVORJE

Si že kdaj »zganjal(a) mnogo hrupa za nič«?
Poskušaj razložiti besede, da »visti, ki se najraje norčujejo iz drugih, sami najtežje prenašajo, če se kdo spravi nanje. Poznaš tudi ti tako osebo?«
Si že na začetku uspešno sklepal(a), kakšen bo konec?
Kdo si je zapil v glavo, da bo združil Beatrice in Benedikta? Na kakšen način? Kdo mu je pri tem pomagal? V kateri Prešernovi pesmi so se številni fanje tudi ujekali v razpeto dekletovo mrežo?
Poskušaj ugotoviti, kdo je ta, ki:

- »kot prepelica se plazi ob tleh prisluškovat«,
- »srce ji je divje in kljubotno kot skalna sokolica«,
- »je očito vedno naklepal kakšno budobijo«,
- »vsa ljubezen se je v trenutku spreobrnila v sovraštvo«,
- »tako trdosvrčna ju je naredila njuna jeza«,
- »ko se potaplja(m) v žalost, zagnabi(m) vsako nitko«,
- »je bila mrtva, dokler živila je svamota.«

Na kratko obnovi zaplet, ki ga je povzročil Don Juan, kraljevičev polbrat. Kaj si misliš o tem, da ženin in oče tako hitro verjameta zgodbi o stamoti neveste/hčerke? Kaj je nato od Benedikta pričakovala Beatrice? Kdo je preprečil medsebojne dvoboje? Kako so »kaznovali« Leonata? Se ti zdi končni podatek, da je bil Don Juan kaznovan, potreben?
Konec dober – vse dobro ... Kako si zamišljaš končno sceno na odru?

Uprizorite besedni dvoboj med Beatrice in Benediktom.

Bistvene dogodke zgodbe prikaži na dogajalni premici.

Napiši svojo zgodbo Mnogo hrupa za nič.

Kakšno je delo prevajalca? Skupaj s sosoletci »zagrizite« v delo in prevedite odlomek drame. Nato ga primerjajte z že izdanim prevodom.

ACT II

SCENE I

Inside Leonato's house

LEONATO: Was not Count John here at supper?

ANTONIO: I saw him not.

BEATRICE: How tartly the gentlemen looks; I never can see him, but I am heart-burned on hour after.

HERO: He is of a very melancholy disposition.

BEATRICE: He were an excellent man that were made just in the midway between him and Benedick; the one is too like an image and says nothig, and the other too like my lady's eldest son, evermore tattling.

LEONATO: Then half Signior Benedick's tongue in Count John's mouth, and half Count John's melancholy in Signior Benedick's face –

BEATRICE: With a good leg and a good foot, uncle, and money enough in his purse, such a man would win any woman in the world – if a' could get her good will.

LEONATO: By my troth, niece, thou wilt never get thee a husband, if thou be so shrewd of thy tounge.

ANTONIO: In faith she's too curst.

BEATRICE: Too crust is more than curst; I shall lessen God's sending that way – for it si said, »God sends a curst cow short horns«, but to a cow too curst he sends none.

LEONATO: So, by being too curst, God will send you no horns.

BEATRICE: Just, if he send me no husband, for the which blessing I am at him upon my knees every morning and evening – Lord, I could not endure a husband with a beard on his face; I had rather lie in the woollen.

William Shakespeare: *Much ado about nothing*. England: University of London, 1967.

DRUGO DEJANJE

PRVI PRIZOR

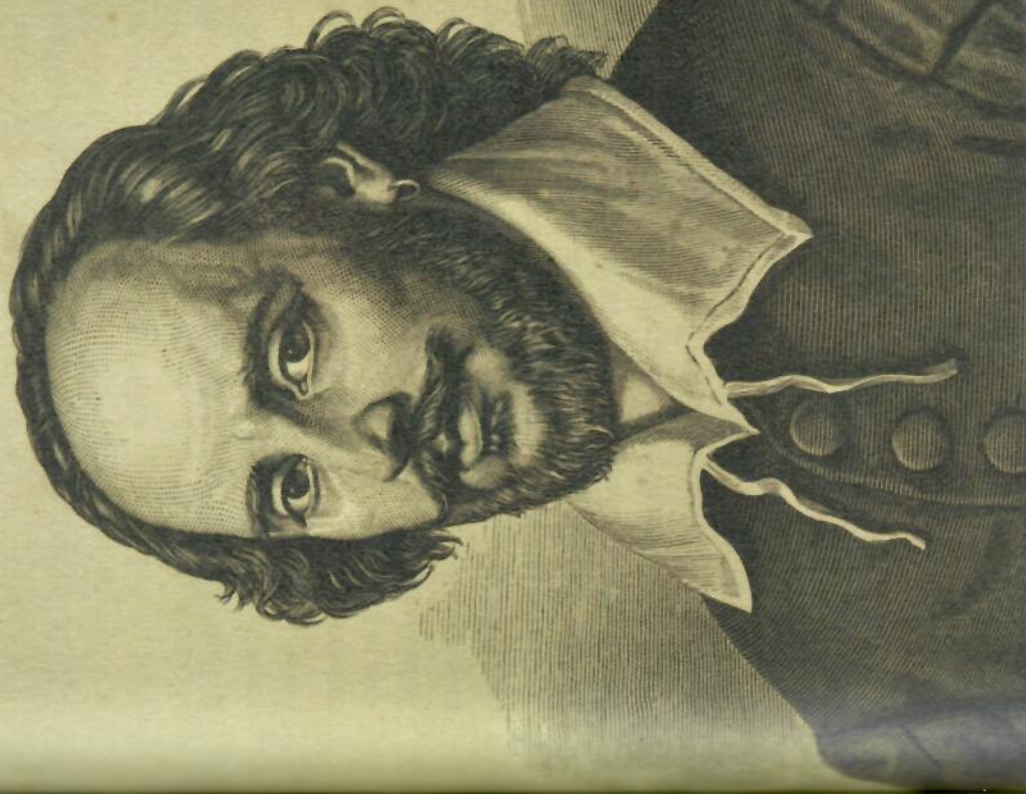
Dvorana v Leonatovi hiši

- LEONATO: Ali ni bilo grofa Juana pri večerji tukaj?
- ANTONIO: Nisem ga videl.
- BEATRICE: Kako kisel je ta gospod! Nikoli ga ne morem pogledati, da mene bi potem celo uro zgaga drla.
- HERO: Zelo melanholičnega duha je.
- BEATRICE: To bi bil sijajen mož, ki bi bil ustvarjen prav sredi med njim in Benediktrom: eden je lipov bog in sploh ne spregovori, eden razvajen otročaj, ki venomer blebeče.
- LEONATO: Torej polovico Benediktrovega jezika v Juanovih ustih in polovico Juanove melanholije na Benediktovem obrazu—
- BEATRICE: Zraven čedna noga in čedno stopalo, stric, in dovolj denarja v mošnji, tak možak bi osvojil vsako dekle na svetu, če bi si znal pridobiti njeno naklonjenost.
- LEONATO: Strela, nečakaninja, svoj živ dan ne preideš do moža, če boš taka jezikulja.
- ANTONIO: Zares, prehuda je.
- BEATRICE: Prehuda je več kot huda; tako bom prikrajšana za en božji dar; saj pravijo: »Bog da hudi kozi kratke roge.«
- Prehudi kozi jih pa sploh ne da.
- LEONATO: Potemtrakem, ker si prehuda, ti Bog ne bo dal rogov.
- BEATRICE: Seveda ne, če mi ne da moža; in za ta blagoslov klečim: pred njim vsako jutro in vsak večer. Moj Bog, saj ne bi prenesla moškega z brado na licih; rajši bi ležala na volni.

William Shakespeare: Zbirna dela. Mnogo hrupa za nič. Ljubljana, Državna založba Slovenije (Poslovenil Oton Župančič; prevod pregledal in dopolnil Janke Moder.), 1968.

SLEDI SHAKESPEAROVE KOMEDIJE V UMETNOSTI?

- Glasba
Lucijan Marija Škerjanc je leta 1947 napisal scensko glasbo *Mnogo hrupa za nič*.
- Film
Obstaja vsaj 13 filmov ali TV-dram; najbolj znan je film režiserja K. Branagha iz leta 1993 (Emma Thompson, Keanu Reeves); leta 1956 so film posneli celo v Sovjetski zvezi.

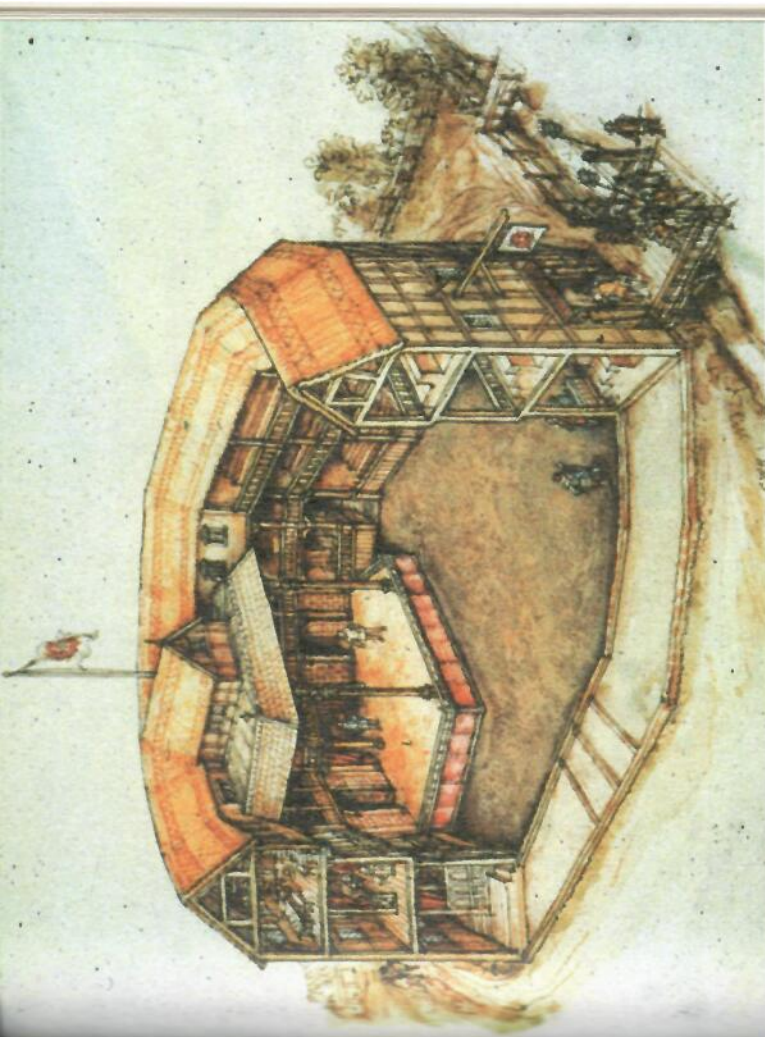

ELIZABETINSKO GLEDALIŠČE

Elizabethinsko gledališče je bilo bistveno drugačno od današnjih gledališč. V času Elizabete I. je bilo zelo priljubljeno; obiskovali so ga ljudje vseh slojev. Temeljilo je na tradiciji srednjeveške dramatike. Nekateri so bili zaskrbljeni zaradi mogočih slabih vplivov, ki naj bi jih imelo na občinstvo prikazovanje človeških slabosti.

Drame so zajemale snovi različnih virov: iz antike, srednjeveških dram in kronik, renesančnih novel. Nastopalo je veliko oseb, številni dogodki so se vrstili v daljšem časovnem obdobju in na različnih krajih, mešali so se vezana in nevezana beseda, tragični in komični elementi.

Začetki gledališča sodijo v sredino 16. stoletja, ko so ljudi zabavale potujoče igralske skupine. Gledališka dela so uprizarjali na raznih mestih in v različnih okoljih; šele leta 1576 je nastala posebna zgradba. Gledališča so bila na prostem. Večinoma so bila osmerokotne ali okrogle oblike s tremi vrstami balkonskih sedežev, ki so obkrožali velik prazen prostor, imenovan dvorišče, kjer so gledalci stali. Ti so za vstopnino plačali le en peni. Tla so bila zaradi blata posuta z lešnikovimi in orehovimi lupinami. Na notranji strani lesene stene so bile galerije za premožnejše gledalce in

Skica elizabetinskega gledališča

lože za gospodo. Ta del gledališča ni bil pokrit s streho. Oder je bil velik. V obliki U-ja je segal daleč v v parter, tako da so ga gledalci obkrožali s treh strani. Na oder je vodilo dvojno vrat, med katerimi je bila sobica z zaveso in dvema stebroma. Nad to sobico in stebroma je bil balkon v višini prve galerije.

Med igralci in gledalci ni bilo zaves. Zato je bila scena skromna in ves čas vidna. Tudi odrski rekviziti so bili skromni, kostumi pa navadno zelo razkošni. Na odru je bila odprtina s pokrovom, ki je lahko predstavljala grob ali omogočala pojav duhov. Uporabljali so številne zvočne učinke – grmenje, strele, zvoke trobente, udarjanje zvonov ... Svetlobnih učinkov niso poznali. Odmorov med prizori ni bilo.

Gledališče je omogočalo neposreden stik igralcev z gledalci, ki so do gajanje glasno komentirali.

Norranjost elizabetinskega gledališča

Igralci so imeli sprva slab sloves in so imeli v času, ko so delovali v okviru potujočih gledaliških skupin, nizek družbeni položaj. L. 1572 so oblasti zaradi prevelikega števila skupin sprejele odlok, da mora imeti vsaka skupina svojega pokrovitelja.

Ženske načeloma niso smele vstopiti v gledališče ne kot igralka ne kot gledalke. Redke ženske, ki so vstopile v gledališče, so predstave spremljale v ozadju z maskami na obrazu.

Predstave so bile ob lepem vremenu in belem dnevu, navadno popoldne. V igran elizabetinskih dramatikov so pogosti daljši uvodni govori, prologi.

HAMLET, KRALJEVIČ DANSKI

*(Charles Lamb, prevedel Ivan Črnagoj)
tragedija*

London, 1600/01; po nekaterih podatkih 1602

Ko je danska kraljica Gertruda zaradi nenadne smrti kralja Hamleta postala vdova, se je poročila z njegovim bratom Klavdijem, še preden sta minila dva meseca od moževe smrti; to se je zdelo vsem ljudem tiste dobe čudno in nespodobno, saj je razodevalo popolno brezčutnost, če ne kaj hujšega. Zakaj Klavdij ni bil njenemu pokojnemu soprogu ne duševno ne telesno prav nič podoben, ampak je bila njegova zunanost tako zoprna, kakor je bil nizkoten in grd njegov značaj. Zato se je nekaterim porodil sum, da se je svojega brata nalašč odkrižal, da bi se poročil z njegovo vdovo in zasedel danski prestol; mladi Hamlet, sin pokojnega kralja in zakoniti prestolonaslednik, pa bi izgubil pravico do nasledstva.

Toda nikogar ni nepremišljeno dejanje kraljice tako pretreslo kakor mladega kraljeviča, ki je spomin na svojega pokojnega očeta skorajda po božje častil; ker je bil zelo tankočuten in se je sam zelo rahločutno držal pravih spodobnosti, ga je nedostojni korak matere hudo prizadel. Od žalosti zaradi očetove smrti in sramote zaradi materine poroke je

mladega kraljeviča zajela globoka otožnost. Mimilo ga je sleherno veselje in njegov obraz se je spremenil; knjige, ki jih je po navadi tako rad bral, ga niso več mikale; za viteške vaje in igre, primerne njegovi mladosti, mu ni bilo več mar.

Vsega se je naveličal; svet se mu je zdel podoben zanemarnjenemu vrtu, v katerem se koristne rastline dušijo in uspeva samo plevel.

Ni si toliko gnal k srcu, da so ga spodrinili s prestola, do katerega je imel zakonito pravico, čeprav je bil tudi to za mladega kraljeviča hud udarec in bridko ponižanje. Grizla ga je in vso dobro voljo mu je pregnala misel, da je njegova mati na očeta tako hitro pozabila. In na kakšnega očeta! Kako jo je imel rad in kako plemenit mož je bil! In tudi ona mu je bila ljubeča in poslušna žena in se ga je tako oklepala, ko da bi njena ljubezen prirasla k njemu; zdaj pa, po dveh mesecih ali, kakor

se Hamletu zdelo, še veliko prej kakor po dveh mesecih, se je poročila z njegovim stricem, bratom svojega ljubljenega soproga, kar je bila že zaradi bližnjega sorodstva skrajno nespodobna in nezakonita zakonska zveza, še veliko bolj pa zaradi nespodobne naglice, ki je gnala mater, in zaradi nepriljudnega značaja človeka, ki si ga je izbrala za družabnika na prestolu in v spalnici. To je bilo tisto, kar je duha bolj poparilo kakor izguba desetero kraljestev in je zasenčilo dušo mladega in vse časti vrednega kraljeviča.

Zaman je bilo vse, kar sta njegova mati Gertruda in kralj poskušala, da bi ga razveselila. Še vedno je hodil po dvoru v popolnoma črni obleki v znak žalosti za pokojnim očetom. Žalne obleke ni nikdar slegel, niti tedaj ne, ko je prišel na poročni dan materi čestitat; tudi ga ni mogel nihče pripraviti do tega, da bi se udeležil slavnosti in zabav tistega sramotnega dne (njemu se je namreč zdel sramoten).

Najbolj ga je vznemirjala negotovost, kako je pravzaprav oče umrl. Klavdij je sporočil javnosti, da je kralja pičila kača. Toda mladi Hamlet se ni mogel znebiti suma, da je bil Klavdij sam tista kača; ali po domače povedano, da ga je on sam umoril, da bi se polastil kraljevske krone in da sedi zdaj kača, ki je pičila njegovega očeta, na prestolu.

Ali je njegov sum upravičen, kaj naj misli o svoji materi, ali je ona za umor vedela ali ne, ali je bil izvršen z njenim privoljenjem in vednostjo ali brez nje – s takimi ugibanji se je neprenehoma trapil in to ga je morilo.

Hamletu je prišla na uho govorica, da se je vojakom, ki so ponoči strazili na ploščadi pred palačo, že dve ali tri noči zapovrstjo prikazoval opolnoči duh, ki je bil popolnoma podoben njegovemu pokojnemu očetu.

Prikazen se je vedno pojavila v oklepu, ki je bil od glave do nog tak, kakor so ga bili vojaki navajeni pri pokojnem kralju. In vsi, ki so prikazen videli (eden od njih je bil Hamletov dobri prijatelj Horacij), so govorili enako, kdaj in kako se je pojavila: da je prišla natanko tedaj, ko je ura odbila polnoč; da je bila bleda in imela bolj žalosten kakor jezen obraz;

da je imela brado peščenosrebrne barve, prav tako, kakršno je imel kralj, ko je še živel; da ni nič odgovorila, ko so jo nagovorili; vendar se jim je enkrat zdelo, da je dvignila glavo in spremenila poteze, kot da bi hotela govoriti; tedaj pa je zakikirikal petelin in duh jim je izginil izpred oči.

Mladega kraljeviča je njihova pripoved čudno presunila, saj je bila preveč podrobna in soglasna, da bi bila neresnična, in bil je prepričan, da se je prikazal duh njegovega očeta; zato je sklenil, da bo šel naslednjo noč z vojniki na stražo, da bi prikazen morda tudi sam videl. Zakaj sam pri sebi si je dejal, da se duh ne prikazuje za prazen nič, ampak bi rad nekaj važnega povedal, in čeprav je bil doslej tiho, bo z njim najbrž le spregovoril. In Hamlet je nestrupno pričakoval noči.

Ponoči se je zares postavil s Horacijem in stražarjem Marcelom na ploščad pred gradom, kjer se je duh po navadi prikazoval. Ker je bila noč hladna in zrak oster, so se začeli ravno vsi trije pogovarjati, kako je mraz, ko je pomenek nenadoma prekinil Horacij in povedal, da prihaja duh.

Ko ga je Hamlet zagledal, je odrevenel od presenečenja in strahu. Najprej je poklical na pomoč angele in nebeške sile, naj mu pomagajo, ker ni vedel, ali je duh dober ali hudoben, ali prihaja z dobrim ali slabim namenom. Polagoma pa se je opogumil; kajti njegov oče (vsaj zdelo se mu je, da je to on) ga je tako žalostno gledal, kot da bi rad govoril z njim in je bil do pičice tak, kakor takrat, ko je bil živ. Zato se Hamlet ni mogel zadržati in ga je nagovoril. Zaklical mu je: »Hamlet, kralj, očel« in ga rotil, naj mu pove, zakaj je vstal iz groba, v katerem je mirno počival, in zakaj hodi po zemlji v luninem svitu. Prosil ga je, naj jim pove, ali lahko kaj store za pokoj njegove duše.

Tedaj je duh Hamletu pomignil, naj gre z njim nekoliko dalje, da bosta sama. Horacij in Marcel sta kraljeviča svarila, naj nikar ne hodi z njim; bala sta se, da je to morda hudoben duh, ki ga hoče zvbati do bližnjega morja ali na vrh kake strašne pečine, kjer se bo spremenil v tako grozno pošast, da bo kraljevič znorel. Z nasveti in prošnjami pa Hamletu

nista mogla omajati njegovega sklepa, saj mu je bilo veliko premalo do življenja, da bi se ga bal izgubiti. Kar se pa tiče njegove duše, je pripomnil, ji duh nič ne more, ker je prav tako nesmrtna kakor on. V sebi je začutil levo moč, se pognal od prijateljev, ki sta ga skušala zadržati, in je bil pripravljen slediti duhu kamor koli.

Ko sta bila sama, je duh spregovoril in se mu razodel kot duh Hamleta, njegovega očeta, ki je bil na krut način umorjen, in mu je tudi povedal, kako se je to zgodilo. Umoril ga je njegov lastni brat Klavdij, Hamletov stric (kakor je Hamlet le predobro slutil), da bi se polastil njegove kraljevske postelje in krone. Ko je nekega dne spal na vrtu, kakor je bila njegova navada, se je zahrbtni brat priplazil do njega in mu zilil v uho strup, ki je za človeško življenje tako poguben, da spreleti žile hitro kot živo srebro, strdi kri in pokrije vso kožo s skorjo izpuščajev. Tako ga je v spanju bratova roka odrezala od krone, kraljice in življenja. Hamleta je lepo prosil, naj ta grdi umor maščuje, če je svojega dragega očeta le kdaj ljubil. Duh je začel Hamletu tudi milo tožiti, da je njegova mati zavrгла krepostno življenje, se izneverila zakonski ljubezni do prvega moža in se poročila z njegovim morilecem. Vendar je Hamletu naročil, naj se takrat, ko se bo nad svojim zlobnim stricem maščeval, pa naj bo njegovo maščevanje kakršno koli, ne spozabi do kakega nasilja proti svoji materi, rajši naj jo prepusti božji sodbi in pekočim očrtkom vesti.

Hamlet je obljubil, da se bo teh navodil držal, in nato je duh izginil. Ko je Hamlet ostal sam, se je slovesno zaobljubil, da bo izbrisal iz spomina vse druge stvari, da bo takoj pozabil na vse, česar so ga naučile knjige in življenjske izkušnje, in da bo odslej živela v njegovih možganih samo misel na to, kar mu je povedal duh in kar mu je rekel, naj stori.

Kaj sta se pravzaprav menila z duhom, tega ni Hamlet povedal nikomur razen dragemu prijatelju Horaciju; obema z Marcelom pa je naročil, naj molčita o vsem, kar sta tisto noč videla.

Hamletu, ki je bil že prej slaboten in pobit, je prikazen zapustila tako

strašen vtis, da bi ga to kmalu spravilo s tira in pognalo v blaznost. In ker se je zbal, da bi ga uregnil stric zaradi tega strožje nadzorovati in da bi se začel vznemirjati, če bi sumil, da kaj tuhta proti njemu ali da ve o smrti svojega očeta več, kakor je on razglasil, mu je dozorel v duši čuden sklep, da se bo odslej delal resnično blaznega.

Mislil si je, da ga bodo manj sumničili, če ga bo imel stric za nespobnega, da bi se ukvarjal s kakim resnim načrtom, in da bo svojo vznemirjenost najlaže skril za krinko popolne blaznosti.

Od tistega trenutka se je Hamlet začel oblačiti, vesti in govoriti kot kakšen divji čudak in je blaznost tako izvrstno hlinil, da sta mu kralj in kraljica nasledla. In ker si nista mogla misliti, da ga je samo žalost zaradi očetove smrti spravila tako iz ravnotežja, o tem, da se mu je prikazal duh,

pa nista ničesar vedela, sta prišla do zaključka, da je izvor njegove boleznijubezen, in sta si domišljala, da tudi vesta, v koga je zaljubljen.

Preden je Hamleta zajela otožnost, ki smo jo omenili že v začetku, je imel zelo rad Ofelijo, lepo hčer kraljevega prvega svetovalca Polonija. Pošiljal ji je pisma in prstane, ji na razne načine ponujal pristrčno prijateljstvo in jo na dostojen način oblegal s svojo ljubeznijo; in ona je njegovim obljubam in njegovim vztrajnim darilom verjela. Ko je kasneje postal zagrenjen, jo je začel zanemarjati, odkar pa je hlinil blaznost, je bil z njo nalašč neprijazen in skorajda osoren. Toda ona je bila dobro dekle in mu ni zamerila, da grdo ravna z njo; tolažila se je, da je tak samo zaradi duševne boleznij in da ga nista namera in zavestna neprijaznost privedli do tega, da je do nje zdaj manj vlijuden kakor prej. Ker so se vrline njegovega prejšnjega plemenitega duha in sposobnosti njegovega bistrega razuma slabo skladale z globoko otožnostjo, ki ga je mučila, jih je primerjala z žlahtnimi zvonovi, ki hranijo v sebi najslajše glasove, ki pa samo hrešče, če so razglašeni ali če surovo razbijaš po njih.

Čeprav se je Hamlet ukvarjal s trdo nalogo, da bi maščeval smrt svojega očeta, in bi se mu vloga zaljubljenega kavalirja slabo podala, v njegovi duši pa sploh ni bilo prostora za tako puhlo strast, kakršna se mu je zdela zdaj ljubezen, vseeno ni mogel preprečiti, da bi ga včasih ne obšli nežni spomini na Ofelijo. In v takem trenutku se mu je nekoč zazdelo, da je bil s plemenito gospodično brez vzroka preveč osoren; zato ji je napisal pismo, polno silovitih izlivov ljubezni in nenavadnih, pretiranih izjav, ki so se dobro ujemale z njegovo domnevno blaznostjo; vendar pa je pomčal vmes nekaj ljubkih in pristrčnih besed, ki so morale to vrtlogospodično preprečiti, da čuti na dnu svojega srca še vedno globoko ljubezen do nje. Pisal ji je, naj dvomi, če je v zvezdah ogenj in če se sonce premika; naj podvomi o resnici in ga ima za lažnivca, nikdar pa naj ne dvomi, da jo ima res rad; in še več takih zanesenih vrstic ji je posvetil.

Ofelija je pokazala to pismo očetu, kakor ji je narekovala dolžnost.

Stari gospod je tudi mislil, da ga mora pokazati kralju in kraljici; in ta dva sta bila odslej prepričana, da je vzrok Hamletove blaznosti ljubezen. Kraljici se je zdela velika sreča, da je Hamlet znorel zaradi dobre in lepe Ofelije, saj je upala, da se bo krepostnemu dekletu posrečilo spraviti ga nazaj na pravi tir in vrniti obema ugled.

Toda Hamletova bolezen je bila globlja, kakor je ona mislila, in prehuda, da bi se dala kar tako pozdraviti. Odkar se mu je prikazal očetov duh, se mu je po glavi neprenehoma motala misel nanj, in njegov sveti opomin, naj njegovo smrt maščuje, mu ni dal miru, dokler bi te naloge ne izvršil. Vsaka ura odlašanja se mu je zdela greh in kršitev očetove zapovedi. Toda sreči po življenju kralja, ki je bil vedno obdan s telesno stražo, ni bila lahka stvar. In tudi če bi bilo to izvedljivo, bi naletel na

drugo oviro, ki jo je moral upoštevati; to je bila navzočnost njegove matere, ki je kralja skoraj vedno spremljala. Razen tega mu je prav dejstvo, da je bil samosilnik mož njegove matere, obujalo rahle očitke vesti in krhalo ostrino njegovega naklepa. In že sama misel, da bo moral usmrčiti človeka, je bila za tako, po naravi plemenito bitje, kakršen je bil Hamlet, strašna in ostudna. Orožnost in pobitost, ki sta ga toliko časa trli, sta mu oslabili odločnost, tako da je pri svojih namerah omahoval in se ni mogel odločiti za skrajna sredstva. Še več, včasih se ni mogel otresti dvomov, ali je bil duh, ki ga je videl, res njegov oče ali ni bil morda hudič, o katerem je slišal praviti, da si lahko nadene kakršno koli podobo. Kdo ve, če se mu ni prikazal v očetovi podobi samo zato, da bi zlorabil njegovo oslabelost in žalost ter ga pognal v tako obupno dejanje, kakor je umor. Zato je prišel do zaključka, da bi moral imeti za svoj naklep bolj trden dokaz kakor doživetje s prikaznijo, ki je bilo morda prevara.

V takem omahljivem duševnem razpoloženju je bil Hamlet, ko je prišla na dvor skupina igralcev, ki jo je prejšnje čase zelo rad gledal, posebej pa enega od njih, ki je v pretresljivi recitaciji opisoval smrt starega trojanskega kralja Priama in žalost njegove žene, kraljice Hekube. Hamlet je svoje stare prijatelje lepo pozdravil in ker se je spominjal, kako mu je recitacija takrat ugajala, je igralca prosil, naj mu jo ponovi. Ta je res začel tako živo recitirati, kako je bil stari in slabotni kralj umorjen in njegova prestolnica z ljudmi vred požgana, kako je stara kraljica od žalosti zblaznela in začela bosa letati po palači, pokrita s cunjjo namesto s krono in zavita samo v rjuho, ki jo je v naglici pobrala namesto kraljevskih oblečil — da ni izvabil solz samo vsem navzočim, ki so mislili, da vidijo pred seboj resnični prizor, ampak se je celo njemu samemu trgal glas in so se mu besede dušile v iheranju.

Tedaj se je Hamlet zamislil: če se je igralec tako razvnel pri namišljeni recitaciji in se razjokal nad osebo, ki je ni nikdar videl, saj je bila Hekuba že mnogo stoletij mrtva, kako topo se potem vede on, ki ima resničen

vzrok in dovolj stvarne spodbude za izbruh žalosti, saj je bil to pot umorjen pravi kralj in njegov ljubljeni oče; in vendar je njega to tako malo ganilo, da je bilo videti, ko da njegova maščevalnost ves ta čas dremilje in tone v varljivo pozabo! Ko je tako premišljeval o igralcih in igralški umetnosti in o mogočnem učinku, ki ga ima na gledalce dobra, živo podana igra, se je spomnil primere, ko je bil neki morilec že zaradi same podobnosti prizora in okoliščin na odru tako ganjen, da je takoj priznal zločin, ki ga je zagrešil. Zato se je oprjel misli, da bi ti igralci zaigrali pred njegovim stricem prizor o umoru njegovega očeta, on pa bi ostro opazoval, kako bo to nanj učinkovalo in zanesljivo prebral z njegovega obraza, ali je on morilec ali ne.

S tem namenom je igralcem velel, naj priredijo predstavo, h kateri je povabil kralja in kraljico.

Vsebinska igra se je sukala okrog umora nekega vojvode na Dunaju. Vojvodi je bilo ime Gonzago, njegovi ženi pa Baptista. Igra je prikazala, kako je vojvodo zastrupil na vrtu palače njegov bližnji sorodnik Luciano zaradi dediščine in kako si je morilec kmalu nato osvojil ljubezen Gonzagove žene.

Kralj, ki ni slutil, kakšno past so mu nastavili, je prišel k predstavi s kraljico in z vsemi dvorjani. Hamlet je sedel blizu njega in ga skrbno opazoval.

Predstava se je začela s pogovorom med Gonzagom in njegovo ženo; ta mu je na vse načine zatrjevala svojo ljubezen in izjavila, da se ne bo nikdar poročila z drugim, če bi Gonzago umrl pred njo. Rekla je, naj jo zadene prekletstvo božje, če bi si izbrala drugega moža, in dodala, da tega ne stori nobena dostojna ženska, marveč samo grdobe, ki prvega moža umorijo.

Hamlet je opazil, da je njegov kraljevski stric pri teh besedah prebledel in da sta bila oba s kraljico kot na žerjavici.

Ko pa je v nadaljevanju igre prišel Luciano zastrupit spečega vojvodo na vrtu, je močna podobnost prizora z zločinom, ki ga je zagrešil nad po-

kojnim kraljem, svojim bratom, samosilnika tako pretresla, da ni mogel vzdržati do konca predstave; nenadoma je zaklical, naj mu posvetijo v njegovo sobo; delal se je, ko da mu je (ali pa mu je res) hipoma postalo slabo in je naglo zapustil dvorano.

Po kraljevem odhodu igre niso nadaljevali. Hamlet je zdaj že dovolj videl in spoznal, da je duh govoril resnico, ne pa praznih besed. In kakor se to po navadi zgodi ljudem, ki se na mah otrresejo dvomov in pomislekov, ga je prevzelo veliko zadovoljstvo in je v navalu veselja Horaciju prisegel, da bi dal tisoč funtov za vsako besedo, ki jo je spregovoril duh.

Zdaj je za trdno vedel, da mu je stric umoril očeta. A še preden je utegnil pomisliti, kaj naj stori, da bi se kar najhitreje maščeval, ga je kraljica, njegova mati, poklicala v svojo sobo na zaupen pogovor.

Njej je namreč kralj naročil, naj pošlje po Hamleta in mu pove, kako zelo se je to pot obema zameril; in ker bi kralj rad natanko vedel, kaj se bosta menila, misleč, da bi utegnila v preveč pristranskem poročilu materalere izostati kaka Hamletova beseda, ki bi jo kralj moral vedeti, je velel svojemu staremu svetovalcu Poloniju, naj se postavi za zaveso v kraljičini sobi, kjer bi lahko neopaženo prisluškoval. Ta zvijska se je Polonijevemu značaju dobro prilagala, saj je mož zrasel in se postaral sredi pretkanih in hudobnih dvornih spletk in je užival, če je lahko speljal kako zadevo po ovinkih in z zvijsko.

Ko je Hamlet prišel k materi, ga je začela zaradi njegovega početja in vedenja silno oštevati. Dejala mu je, da je svojega očeta hudo razžalil; mislila je kralja, njegovega strica, ki ga je v pogovoru s Hamletom imenovala kar »oče«, ker se je bila z njim omožila.

Hamleta je hudo zbolelo, da je nadela to ljubo in častno ime, kakršno je beseda »oče«, malopridnežu, ki je bil pravzaprav morilec njegovega pravega očeta, in ji je ostro odgovoril:

»Mati, ti si hudo užalila mojega očeta.« Kraljica ga je zavrnila, da je to grd odgovor.

»Tak je, kakršnega je vprašanje zaslužilo,« je rekel Hamlet. Kraljica ga je vprašala, ali je pozabil, s kom govori.

»Na žalost ne,« je odvrnil Hamlet, »čeprav si želim, da bi pozabil. Kraljica si in poročena z bratom svojega moža; pa moja mati si. Želim si, da ne bi bila to, kar si.«

»No,« je rekla kraljica, »če mi izkazuješ tako malo spoštovanja, potem ti bom poslala take ljudi, ki znajo drugače govoriti,« in je nameravala oditi po kralja ali Polonija.

Toda Hamlet je zdaj, ko jo je imel tako samo, ni hotel pustiti proč, ker je hotel poskusiti, ali ji bodo njegove besede vsaj nekoliko odprle oči, v kakšno grešno življenje je zabredla. Krepko jo je prijel za zapestje in potisnil na stol.

Ona se je njegovega resnega nastopa ustrašila, saj se je bala, da bi ji v svoji blaznosti storil kaj hudega, in je zakričala; tedaj se je izza zavese zaslíšal glas:

»Na pomoč! Na pomoč kraljici!«

Ko je Hamlet zaslíšal klic, je mislil, da je za zaveso skrit kralj; zato je potegnil meč in sunil z njim z vso silo tja, od koder je prihajal glas, ko da bi hotel zabosti podgano, ki je švignila mimo. Ker je glas utihnil, je sklepal, da je kričoč mrtev. A ko je privlekel izza zavese truplo, se je izkazalo, da to ni kralj, ampak njegov stari svetovalec Polonij, ki se je postavil za zaveso, da bi prisluškoval.

»Joj!« je vzklíknila, »kakšno nepremišljeno in surovo dejanje si zagrešil!«

»Da, krvavo dejanje, mati,« je odvrnil Hamlet, »ampak ne tako krvavo, kakor si ga zagrešila ti, ki si ubila kralja in se poročila z njegovim bratom.«

Hamlet je šel že predaleč, da bi odnehal. Bil je ravno prav razpeložen za odkrit pomenek z materjo in je nadaljeval. Čeprav morajo biti otroci do napak staršev popustljivi, ima sin v primeru velikega zločina kljub temu pravico, da prime celo mater s trdimi besedami, če so dobro miš-

ljene in jo hočejo odvrtniti s krive poti, nimajo pa namena izzvati prepira zaradi prepira samega.

Tedaj je krepostni kraljevič začel kraljici s pretresljivimi besedami dopovedovati, kako grdo je to, da je na očeta tako hitro pozabila in se takoj poročila z njegovim bratom, za katerega vse kaže, da je tudi njegov morilec. Po vseh obljubah in prisegah prvemu možu je njeno dejanje tako spotakljivo, da jemiže veljavo vsem ženskim obljubam, spreminja krepost v hinavščino, ponižuje poročne zaobljube na stopnjo kvartopirskih priseg, vero pa pretvarja v burko in igrakanje s praznimi besedami. Rekel je, da zaliva spríčo njenega dejanja nebo rdečica in da zemlja zaradi njenega greha ječi pod njo.

Potem ji je orisal dve sliki; ena je predstavljala pokojnega kralja, njegova prvega moža, druga pa sedanjega kralja, njenega drugega moža. Prosil jo je, naj si ogleda razliko. Kako ljubko so bile zarisane obrvi njegovega očeta in koliko božanskega je bilo na njem. Apolonovi kodri, Jupitrovo čelo in Marsovo oko; njegova vzvišena drža pa je bila podobna Merkurju, ki se je ravnokar zasvetil v višavi, kjer gora poljublja nebo.

Nato ji je pokazal, koga je dobila namesto njega. Njen drugi mož je bil podoben rji in plesnobi, ki je njegovega zdravega brata zamorila.

Kraljico je bilo močno sram, da sin tako vrta z očmi v njeno dušo, ki se je zdela zdaj tudi njej črna in izmalicena.

Vprašal jo je, kako more živeti s tem človekom in biti žena hudo delca, ki ji je umoril prvega moža in si prilastil krono na tako nizkoten način, kakor tat; in glej, komaj je te besede izgovoril, je stopil v sobo duh njegovega očeta, tak kakor živ in kakršnega je nedavno videl.

Hamlet ga je v silnem strahu vprašal, kaj želi. Duh je odgovoril, da ga je prišel spomnit na maščevanje, ki mu ga je obljubil in na katero je zdaj menda že pozabil. Velel mu je, naj se z materjo lepo pogovori, drugače bo umrla od žalosti in strahu, ki ji razjedata dušo. Nato je duh izginil; videl ga ni razen Hamleta nihč, in čeprav je Hamlet materi kazal in do-

povedoval, kje stoji, ni opazila ničesar. Pač pa jo je ves čas, ko ga je slišala govoriti, obhajal silen strah, saj se ji je zdelo, da se pogovarja z votlim zrakom. Zato si je njegovo govorjenje razlagala kot duševno zmedenost.

Toda Hamlet jo je rotil, naj svoje hudobne duše ne tolaži s tem, da je očetov duh priklicala iz groba njegova blaznost, ne pa njeni grehi. Rekel ji je, naj mu potipa žilo, pa bo videla, kako zmerno mu bije, ne tako kakor norcu. S solzami v očeh jo je prosil, naj se za nazaj izpove Bogu, za naprej pa naj se kralju izogiba in naj mu ne bo več žena. In ko se bo izkazala za pravo mater s tem, da bo spoštovala spomin njegovega očeta, jo bo prosil, naj ga kot sina blagoslovi. Ona mu je obljubila, da se bo ravnala po njegovih navodilih in nato sta se razšla.

Zdaj je imel Hamlet dovolj časa, da je ugotovil, koga je v svoji nesreči in nepremišljeni naglici ubil. In ko je spoznal v mrtvecu Polonija, očeta svoje ljubljene Ofelije, je truplo odvekkel in se milo razjokal nad svojim dejanjem, saj se mu je medtem razburjenje že nekoliko poleglo.

Nesrečno Polonijevo smrt je kralj izkoristil kot pretvezo, da je poslal Hamleta v tujino. Najrajši bi ga bil obsodil na smrt, ker se mu je zdel nevaren in se ga je bal. Toda bal se je tudi ljudstva, ki je imelo Hamleta rado, in kraljice, ki je bila kljub vsem svojim napakam zelo navezana na kraljeviča, svojega sina.

Z izgovorom, da mora spraviti Hamleta na varen kraj, kjer mu ne bo treba odgovarjati za Polonijevo smrt, ga je dal vkrcati na ladjo, namenjeno v Anglijo. Za spremstvo mu je dodelil dva dvorjana in jima dal obenem pismo za angleški dvor, ki je bil v tistem času podložen Danski in ji je tudi plačeval davke. V pismu je navedel neke posebne, namišljene vzroke, na podlagi katerih je zahteval, naj angleške oblasti Hamleta usmrtijo takoj, ko se bo izkrcal v Angliji.

Hamlet je zaslutil izdajstvo in se ponoči naskrivaj priplazil do pisem, spretno izbrisal svoje ime in zapisal nad smrtno obsodbo imena dvorjanov, ki sta ga čuvala.

Kmalu nato so ladjo napadli morski roparji in vnela se je pomorska bitka. Hamlet bi se bil rad izkazal in je z mečem v roki sam skočil na krov sovražne ladje; medtem je njegova ladja strahopetno odjadrala in ga prepustila njegovi usodi. Obema dvorjanoma se je mudilo v Anglijo, da bi oddala pismo, ki ga je Hamlet popravil v njuno zasluženno pogubo.

Ko so roparji dobili kraljeviča v roke, so se izkazali za plemenite sovražnike; vedeli so namreč, koga so ujeli, in so upali, da jim bo Hamlet lahko na dvoru koristil, če bodo lepo ravnali z njim. Zato so ga odložili na kopno v najbližjem danskem pristanišču. Od tam je napisal kralju pismo in mu sporočil, po kakšnem čudnem naključju se je vrnil v domovino; pripomnil je, da bo že naslednji dan spet stopil pred njegovo veličanstvo. Ko se je vrnil domov, je naletel na žalosten prizor in to je bila prva stvar, ki jo je zagledal.

Mlado in lepo Ofelijo, ki jo je nekoč tako ljubil, so nesli k pogrebu. Po smrti njenega ubovega očeta se je začelo dekletu mešati. To, da je umrl nasilne smrti in da ga je pokončala roka kraljeviča, ki ga je ona ljubila, je nežno gospodično tako prizadelo, da je kmalu zblaznela. Hodila je okrog in delila dvorjankam rože, češ da jih je natrgala za pogreb svojega očeta; prepevala je pesmi o ljubezni in o smrti, pa tudi take, ki niso imele nobenega smisla, kakor da se ne bi ničesar več spominjala in se sploh ne zavedala, kaj se godi z njo.

Ob bližnjem potoku je rasla posev z brega vrba in zrcalila svoje liste v vodi. Tja je Ofelija zašla nekega dne, ko ni nihče pazil nanjo. S seboj je prinesla kite cvetja, ki jih je sama spleta iz marjetic in kopriv, iz rož in plevela. Ko je splezala po deblu, da bi kite obesila na vrbo, se je veja zlomila in to lepo, mlado dekle je s kitami cvetja in z vsem nabranim zelenjem padlo v vodo. Obleka jo je nekaj časa držala nad vodo in ta čas je pela odlomke starodavnih pesmi tako mirno, kot da sploh ne bi čutila svoje nesreče ali pa kot bi bila voda njen pravi element. Ni dolgo trajalo,

ko se je obleka prepojila in obtežila z vodo ter potegnila Ofelijo od sladkih pesmic v klavirno smrt na blatnem dnu.

In to je bil pogreb, na katerega je naletel Hamlet, ko se je vrnil domov; za krsto je stopal njen brat Laertes, v sprevedu sta šla tudi kralj in kraljica z vsemi dvorjani.

Hamlet ni vedel, kaj vse to pomeni; stopil je v stran, ker obreda ni hotel motiti. Videl je, da trosijo na grob rože, kakor je bila navada pri dekliških pogrebi; metala jih je sama kraljica z besedami:

»Sladke rože za sladko dekle! Mislila sem, da ti bom krasila poročno posteljo, moje ljubo dekle, ne pa da ti bom zasipala s cvetjem grob. Ti bi morala postati žena mojega Hamleta.«

Slišal je, kako je njen brat vzkliknil, naj poženejo iz njenega groba vijolice, nato pa je nor od bolečine skočil v jamo in rotli, naj ga zasujejo z gorami prsti, da bo ostal pokopan pri njej.

Hamletu se je zbudila stara ljubezen do lepega dekleta in ni mogel gledati, da kaže njen brat toliko žalosti, saj je čutil, da jo ljubi on sam za dvajset tisoč bratov.

Zato se je odkril in skočil v grob k Laertu tako razburjen ali pa še bolj razburjen kakor on.

Ko ga je Laertes spoznal, se je spomnil, da mu je Hamlet ubil očeta in spravil sestro v grob; zato ga je zgrabil za vrat kot najhujšega sovražnika in ga davil, dokler ju niso spravili narazen.

Hamlet se je po pogrebu opravičeval in obžaloval, da je planil v grob s tako silovitostjo, kot da bi hotel Laerta izzivati. Pripomnil je, da ni mogel gledati, kako ga kdo prekaša v žalovanju za lepo Ofelijo. In kazalo je, da sta se vrla fanta za nekaj časa pobotala.

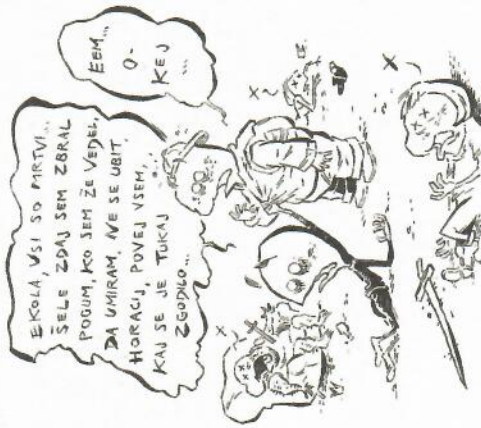
Iz Laertove bolečine in togote zaradi očetove in Ofelijine smrti je kobilzlobni kralj pogubo za Hamleta. S pretvezo miru in sprave med fantoma je Laerta pregovoril, naj Hamleta izzove na prijateljsko preskušnjo moči v borbi z mečem: Hamlet je ponudbo sprejel in tako so določili

dan dvoboja. Laertes je po kraljevem navodilu pripravil zastrupljen meč in k dvoboju se je zbral ves dvor.

Ker sta bila Hamlet in Laertes znana kot odlična borca z mečem, so dvorjani stavili na izid dvoboja velike vsote. Hamlet si je izbral meč s topo konico in ni slutil, da ga je Laertes izdal, zato si ni njegovega meča nič ogledal. Laertes je namreč namesto meča s topo konico, ki ga predpisujejo pravila za borbo, vzel meč z ostro in zastrupljeno konico.

Od začetka se je Laertes s Hamletom samo igral in je zanalasč presel nekaj dobrih udarcev, ki jih je hinavski kralj poveljeval in prekmere hvalil, pil je na Hamletovo zmago in stavil nanj veliko vsoto. Po kratkih presledkih pa se je Laertes razvnel, sunil Hamleta z zastrupljenim mečem in mu zadal smrten udarec. Razkačeni Hamlet, ki ni vedel za nasprotnikovo zahrbtno zvijačo, je med spopadom zamenjal svoj meč z Laertovim in mu vrnil udarec z njegovim smrtonosnim orožjem, tako da se je Laertes ujel v past lastne zahrbtnosti.

Tisti hip je kraljica zakričala, da je zastrupljena. Pomotoma je namteč pila iz čaše, ki jo je kralj pripravil za Hamleta, če bi se med borbo razgrel in zahteval pijače. V tisto čašo je kralj nalil strupa, da bi mu Hamlet ne ušel, če bi ga Laertes zgrešil. Kraljico je pozabil posvariti, naj se tiste pijače nikar ne dotakne, in ko jo je izpila, je bilo takoj po njej; v zadnjem vzdihljaju je še zavpila, da je zastrupljena.

Hamlet, ki je zaslutil izdajstvo, je velel, naj zaprejo vsa vrata, da bi zadevo razčistil. Laertes mu je dejal, naj nič ne raziskuje, češ da je on tisti izdajalec; ker je čutil, da mu zaradi rane, ki mu jo je zadal Hamlet, življenje ugaša, je priznal, da je uporabil grdo zvijačo, ki je pokončala tudi njega samega. Opozoril ga je na zastrupljeno konico in dejal, da Hamlet ne bo živel dlje kakor pol ure, ker ga ne more rešiti nobeno zdravilo. Prosil ga je odpuščanja; z zadnjimi besedami pred smrtjo je obtožil kralja, da je zasnoval in zakrivil to nesrečo.

Ko je Hamlet začutil, da se mu bliža zadnja ura, in ker je vedel, da je ostalo na konici še malo strupa, se je pognal proti zahrbtnemu stricu in

ga zabodel v srce. Tako je izpolnil obljubo, dano pokojnemu očetu, in storil to, kar mu je zabičal duh: za srmatni umor svojega očeta se je nad morilcem maščeval.

Ko je Hamlet že komaj dihal in se poslavljaj od življenja, se je le še obrnil k dragemu prijatelju Horaciju, ki je bil priča te žaloigre. S pomajočim šepetom ga je prosil, naj ostane živ, da bo povedal njegovo zgodbo vsemu svetu (Horacij je namreč dvignil roko, da bi se pokončal in spremlil kraljeviča v smrt). Horacij mu je obljubil, da bo povedal vse po pravici, z verodostojnostjo človeka, ki je videl vse od blizu.

Nato je Horacij s solzami v očeh in s skupno molitvijo vseh navzočih priporočil milega kraljeviča varstvu angelov. Zakaj Hamlet je bil prijazen in plemenit kraljevič, ki je bil zaradi svojih plemenitih in vzvišenih vrlin zelo priljubljen; in ko bi bil ostal živ, bi se čisto gotovo izkazal za najboljšega in najodličnejšega kralja Danske.

POGOVORNO SE

Shakespeare je našel vire za *Hamleta* v danski srednjeveški kroniki, ki govori o danskem kraljeviču, ki je hlimil norost, da bi maščeval očetovo smrt. Ti je bila sama zgodba všeč? Zakaj da/ne?

V igri Shakespeare skozi Marcelova usta pove: »Nekaj je gnilega v državi danski.« Razloži njegove besede.

Izpolni dramski trikotnik. Ali zaplet, kot je običajno, sledi zasnovi ali se je zgodil še pred časom, ki ga zajema zgodba?

Oba moža Hamletove matere, danske kraljice Gertrude, sicer brata, sta si popolnoma različna. Zapiši nekaj razlik med njima.

Kakšen je bil Hamlet na začetku zgodbe? Kako, zakaj in kdaj se je začel oblačiti in vesti drugače kot prej? Kaj mu je naročil očetov duh? Katere Hamletove lastnosti so vplivale na to, da je z maščevanjem odlašal? Katere življenjske tegobe so ga mučile? Kaj je tvoja največja tegoba?

Kdo so bili njegovi prijatelji? Kako so vpleteni v dogajanje?

Kakšen je bil njegov odnos do Ofelije? Bi se njuna ljubezen lahko srečno razpletla? Kaj se je zgodilo z njo?

Kako so potujoči gledališčniki vplivali na razplet zgodbe? Opiši, kako je Hamlet umoril Polonija.

Je Hamletova mati spoznala svojo napako? Razloži Shakespeareovo misel, da morajo biti otroci do napak svojih staršev popustljivi. Se z njo strinjaš? Hamletova pot v Anglijo ter napad na ladjo tvorita čno od stranskih dogajanj. Ima to kakšen neposreden vpliv na osrednje dogajanje?

Kaj vse je kasneje naredil Klavdij, da bi Hamlet res umrl?

Komu Hamlet naroči, naj pripoveduje njegovo zgodbo in zakaj? Je bil po svoji smrti Hamlet spoštovan ali osovražen?

Za to dramo raziskovalci pravijo, da je politična, psihološka, filozofska in družinska drama. Poskušaj utemeljiti vsaj dve od teh trditev.

Hamlet je nekaterim postal prispodoba za človeka, ki vedno omahuje in preveč razmišlja ter se težko odloča. Napiši literarni spis: Hamletov značaj – vzrok njegove tragične usode?

Poskušaj utemeljiti ali povprašaj, zakaj je Hamlet igra, ki jo želi režirati vsak režiser, ali vloga, ki jo želi igrati vsak igralec. Lahko napišeš tudi oglas za ogled sodobne uprizoritve Hamleta.

Katero od vlog bi najraje igral(a) ti? Zakaj? V kratkem sestavku zapiši, kako bi jo igral(a).

Napiši list iz Ofelijinega dnevnika.

Za razjasnitev očetove smrti je Hamlet najel tebe, zasebnega detektiva. Napiši poročilo o preiskavi.

Skupaj s sošolcem uprizori poljuben dvogovor iz igre (med Hamletom in Polonijem, materjo in sinom, Hamletom in Ofelijo ...).

Primerjaj znameniti Hamletov govor iz 3. dejanja, 1. prizor, z Odisejevim govorom v IX. spevu, Poslanstvo od Ahila, Homerjeve Iliade in poišči glavno podobnost.

Biti ali ne biti, je vprašanje;
ravna bolj žlahuno, kdor trpi, ko puščic
prš proži nezasišana usoda,
ali kdor prime za orožje zoper
morje tegob in vse konča? Umreti
se pravi spati, nič več; s spanjem konec
je muk srca in tisočev zabodov,
ki grejo mesu: poročum, kot bil bi
pobožno zaželen. Umreti, spati;
spati, nemara sanjati – a tu se
zatakne: kakšnih sanj nam da smrt spance
izmotanim iz smrtnega vrvenja –
pomislek, ki življenju naših bed
tako udaljša leta. /.../

(Prevedel Milan Jesih.)

V zdravje junaško, Ahill Primernih gosti ne pogrešaš
niti v šotoru Atrida, kot gost Agamemnona kralja,
kaj šele tukaj sedaj! Pred nami vsega je v obilju,
kar le srce poželi. Nocoj pa nam ni do užitkov,
ne, veliko gorje, božanski, nam stopa pred oči,
strah nas duši! Ker biti, ne biti, to zdaj je vprašanje
dobro pokritih nam ladij, če ti ne prevzameš
obrambe!

(Prevedel Anton Sovre.)

ZANIMIVOSTI

Tragedija *Hamlet* je središčno, najbolj priljubljeno in znano Shakespeareovo delo. Ne le zaradi zanimivega napetega dogajanja, ampak, kot je zapisal Bratko Krefc, »zaradi čudovite galerije različnih človeških značajev: od zamišljenega *Hamleta do premetenega, zvitega in morilskega kralja, po ženskem značaju slabostne kraljice in prav tako značajsko slabotne Ofelije, ki nima poguma stopiti na Hamletovo stran*«.

V svetu naj bi po nekaterih podatkih vsako leto nastalo okoli 300 doktorskih nalog na temo *Hamleta*.

V renesansi so zdravniki poznali učinke številnih zdravilnih zelišč in strupov. Kot je mogoče videti iz njegovih iger, jih je tudi Shakespeare. V *Hamletu* kralja zastrupi lastni brat, ki zlije strup črnega zobnika v njegovo uho. Zgolj nenavadna pesniška domisljica? Raziskovalci pojasnjujejo skrivnostni način: morilec bi lahko zlil tekoči strup, ogret na telesno temperaturo, v uho spečega. Če bi imel človek luknjo v bobniču – in preluknjani bobniči, ki so bili posledica ušesnih infekcij, so bili pred uporabo antibiotikov pogosti –, bi tekočina stekla iz zunanjega ušesa skozi preluknjani bobnič v srednje uho in nato naravnost navzdol po evstahijevi cevi v grlo, kjer bi jo nemočna žrtev pogoltnila. Sodobna medicina si tudi tu postavlja vprašanje, kako je Shakespeare lahko poznal to anatomsko pot. William Shakespeare naj bi po mnenju raziskovalcev zelo dobro poznal tudi anatomijo in procese, ki potekajo v človeških možganih.

SLEDI SHAKESPEAROVEGA HAMLETA V UMETNOSTI?

• Književnost

I. Brešan: *Predstava Hamleta u selu Mrešusa Donja*; A. Döblin: *Hamlet ali dolga noč gre h koncu*; G. Hauptmann: *Hamlet v Wittenbergu*; V. Holan: *Noč s Hamletom*; F. X. Kappus: *Hamlet iz Ljubljane*; V. Möderndorfer: *Hamlet in Ofelija* (radijska igra), pesmi Hamlet, Ofelija v zbirki *Tavanja*; A. Nicolaj: *Hamlet v pikantni omaki*; A. Polič: *Hamlet v Karpatih* (pesmi); T. Stoppard: *Rozenkranc in Gildenstern sta mrtva*; I. S. Turgenjev: *Hamlet štégrovskega okraja* (Lovčevi zapiski); P. Zidar: *Dolenjski Hamlet ...*

• Glasba

G. Andreozzi: *Hamlet* (opera), B. Blacher: *Hamlet* (balet) – del je bil kasneje prirejen za del muzikala *Hair* (Lasje); J. Brahms: *Ofelijine pesmi*; A. Buzolla: *Hamlet* (opera); L. Caruso: *Hamlet* (opera); M. Cipra: *Hamlet – po želji* (scenska glasba); P. I. Čajkovski: *Hamlet* (uvertura); F. Faccio: *Hamlet* (opera); P. Glass: *Hamlet* (balet); F. Liszt: *Hamlet* (simfonična pesnitev); E. Morricone: *Hamlet* (filmska glasba); R. Strauss: *Ofelijina pesem*; S. Szokolay: *Hamlet* (opera); A. Thomas: *Hamlet* (opera); M. Tippett in J. Neumeier: *Hamlet* (balet) ... (okoli 30 del).

• Film

Hamlet je doživel ogromno filmskih izvedb, vsaj 22 filmov in 16 TV-nadaljevanj v angleščini; s predelavami naj bi jih bilo že več kot 50. Prvi film, francoski, je bil posnet že leta 1900. Najbolj znan je film iz leta 1948 – režiser in glavni igravec je bil Laurence Olivier. S *Hamletom* se je ukvarjal tudi znani režiser Woody Allen, celo Arnold Schwarzenegger v enem od filmov uporabi njegove besede. (Po vprašanju »*Jo be or not to be*« odgovori »*Not to be*« in začne streljati na nepridipravec.) Za več podatkov lahko pogledaš tudi na svetovni splet.

• Likovna umetnost

John Everett Millais: *Ofelija*; Eugene Delacroix: *Ofelijina smrt*

Eugene Delacroix: *Ofelijina smrt*

*(Charles Lamb, prevedel Ivan Črnagoj)
tragedija
London, 1604/05*

Bogati beneški senator Brabantio je imel lepo hčer, ljubko Desdemono. Zanj se je potegovalo več snubcev, bodisi zaradi njenih kreposti in vrlin, bodisi zato, ker jo je čakalo veliko premoženje. Toda med častilci, ki so bili njenega plemena in polti, ni bil za njene oči nobeden tak, da bi se zaljubila vanj, zakaj ta plemenita gospodična je gledala pri moških bolj na dušo kakor na poteze obraza in si je s svojim posebnim okusom, ki ga je treba bolj občudovati kakor posnemati, izbrala zamorca Othella, ki ga je imel tudi njen oče zelo rad in ga je dostikrat vabil na dom.

Pravzaprav Desdemone ne smemo prehitro obsojati in misliti, da je bil človek, za katerega se je odločila, bogve kako neprimeren zanj. Če iz vzamemo dejstvo, da je bil Othello črne polti, ni manjkalo plemenitemu zamorcu ničesar, kar mu ne bi odprlo srca najodličnejše dame.

Bil je hraber vojak in se je v vojnah proti Turkom tako izkazal, da se je povzpел v beneški vojski do generalskega čina in je užival v vladnih krogih spoštovanje in zaupanje.

Prepotoval je bil mnogo sveta in Desdemona (kakor ženske sploh) je rada poslušala njegove zgodbe o pustolovčinah, skozi katere ga je gnalo življenje od rane mladosti; pripovedoval ji je o bitkah, obleganju mest in o spopadih, ki jih je doživel; o nevarnostih, ki so mu grozile na kopnem in na morju; kako je njegovo življenje viselo na nitki, kadar je plezal na obzidje obleganega mesta ali korakal proti žrelu sovražnikovega topa; kako so ga sovražniki ujeli in nesramno prodali za sužnja; kako se je v suženjstvu čutil ponižanega in kako se je osvobodil. Vse te zgodbe je prepletel z naštevanjem čudovitih stvari, ki jih je videl v tujih deželah: opisoval ji je šiirne, divje pustinje in romantične votline, orjaške kamnolome in skalnate gore, katerih vrhovi tičijo v oblakih; pravil ji je o divjih narodih, o ljudožercih in o afriškem plemenu, ki mu zraste glava pod rameni. Te popotne zgodbe so Desdemono kar prikovale pred pripovedovalca; in če so jo medtem klicali h gospodinjskim opravilom, se je dela z vso naglenco odkrižala in pritekla spet pohlepno požirat Othellove zgodbe. Nekeč jo je v nekem trenutku celo pripravil do tega, da ga je prosila, naj ji pove na dolgo in široko zgodbo svojega življenja, o katerem je že veliko slišala, vendar samo v odlomkih. On jo je uslišal, in ko ji je pripovedoval, kaj vse je pretrpel že v mladosti, ji je izvabil marsikatero solzo.

Ko je bil s svojo zgodbo pri kraju, ga je nagradila za prestane muke z mnogimi vzdihljaji. Prisegla mu je, da je bilo vse tako nenavadno, čudovito, ganljivo in sočujja vredno; rekla je, da bi bilo boljje, če bi njegove zgodbe ne bila slišala (tako je samo rekla), da pa bi bila vseeno vesela, če bi ji nebo naklonilo takega človeka za moža. Lepo se mu je zahvalila in, je dodala, če ima kakega prijatelja, ki ima njo rad, naj ga samo nauči, kako mora povedati svojo zgodbo, pa se bo zaljubila vanj. Po tem namigu, ki je bil tako iskren kakor skromen ter poudarjen z očarljivim smehljajem in zardevanjem, se je Othellu posvetilo in ji je začel odkrito govoriti o ljubezni; in to izjemno priliko je uporabil za to, da je plemenito gospodično Desdemono pregovoril, naj se z njim na skrivaj poroči.

Ne Othellova polt ne njegovo premoženjsko stanje nista puščala nobenega upanja, da bi ga gospod Brabantio sprejel za zeta. Hčeri je sicer pustil svobodo; vendar je pričakoval, da si bo po stari navadi plemenitih beneških gospodičen izbrala moža iz kake senatorske ali podobne rodbine. Pa se je zmotil; kajti Desdemona je imela rada svojega zamorca, čeprav je bil črn, ter je navezala svoje srce in svojo usodo na njegove odlične sposobnosti in vrline; tako zelo je njeno srce oboževalo človeka, ki si ga je izbrala za moža, da je ni prav nič motila črna polt, ki bi se zdela vsaki drugi gospodični nepremostljiva ovira; še več, črno kožo je cenila više kakor vse bledolične in belokože beneške plemiče, ki so se potegovali zanjo.

Čeprav sta se poročila naskrivaj, to ni moglo ostati dolgo časa skrito in je prišlo na ušesa tudi staremu gospodu Brabantiu. Ta je na slavnostnem zasedanju senata vstal in nastopil kot tožilec proti črncu Othellu, ki je (tako je trdil) z uroki in čarovnijo premamil Desdemono, da se je poročila z njim brez očetovega dovoljenja in proti vsem zakonom gostoljubnosti.

Ravno tedaj se je zgodilo, da je beneška država Othella nujno potrebovala; prišle so namreč vesti, da so Turki po silovitih pripravah poslali močno ladjevje proti otoku Cipru, da bi to pomorsko oporišče iztrgali iz rok Benečanov, ki so ga imeli tedaj v lasti. V tej stiski so se oči beneških državnikov obračale k Othellu, ki bi bil po njihovem mnenju edini sposoben prevzeti obrambo otoka Cipra pred Turki. In tako je Othello, ki so ga poklicali v senat, stal pred njimi hkrati kot kandidat za najvažnejše mesto v obrambi države in kot obtoženec, obtožen zločinov, za katere so beneški zakoni terjali smrtno kazen.

Brabantijeva starost in njegovo senatorsko dostojanstvo sta resnobnim glasovalcem narekovala, da so ga poslušali z največjo potrpežljivostjo; toda razjarjeni oče je bruhal obtožbe s tako verno in navajal namerano dokazov samo verjetne možnosti in domneve, da je Othellu olajšal stališče; ko so ga poklicali na odgovor, je bilo dovolj, da je čisto preprosto povedal zgodbo svoje ljubezni. Zgovorno, a prav nič izumetničeno je začel pripovedovati, kako si je pridobil njeno ljubezen (vse to, kar že vemo), in iz njegovega govora je zazvenela tako plemenita preprostost (znak resnice), da si je vojvoda, ki je bil za prvega sodnika, nechte moral priznati, da bi tako lepa zgodba osvojila tudi njegovo hčer. Uroki in čarodetni zagovori, ki naj bi jih Othello uporabljal, so se izkazali za navadna, poštena sredstva, ki se jih moški poslužujejo v ljubezni. Edina čarovnija, ki jo je počenjal, je bila ta, da je znal z lepim pripovedovanjem pritegniti ženska ušesa.

Othellovo izpoved je potrdila tudi Desdemona, ki je bila poklicana za pričó. Izjavila je, da je očetu hvaležna za življenje in vzgojo, vendar pa zahteva zase pravico, da se sme še veliko bolj zavedati dolžnosti do svojega moža.

Stari senator obtožbe ni mogel več zagovarjati in je Othella poklical k sebi; z mnogimi izrazi obžalovanja, da ne more storiti drugače, mu je priznal hčer za ženo. Rekel je, da bi mu jo srčno rad vzel, če bi mogel, in

poudaril, kako je vesel, da nima nobenega otroka več, zakaj Desdemona ga je naučila, da mora biti oče trinog, ki priveže otrokom klade, da mu ne uidejo.

Ko je bilo teh težav konec, je Othello takoj prevzel vodstvo pohoda na Ciper, saj se mu je zdelo trdo vojaško življenje tako naravno, kakor drugim ljudem hrana in spanje. In ker je bilo Desdemoni več za možovo čast (čeprav jo je spremljala nevarnost) kakor za ničeve užitke, s katerimi novoporočenci po navadi tratijo čas, se je odločila odpotovati z njim na vojsko.

Komaj sta se Othello in njegova gospa izkrcala na otoku Cipru, je prišla novica, da je strašna nevihta razbila turško ladjeve in da je otok za nekaj časa varen pred napadom. Pač pa se je tedaj začela vojna za Othello; in sovražniki, ki jih je zlobnost poganjala proti njegovi nedolžni gospe, so se izkazali za pogubnejše od tujcev in nevernikov.

Othello ni nobenemu prijatelju tako zaupal kakor Cassiu. Mihael Cassio je bil mlad vojak iz Florence, vesel, ljubezniv, prikupen in spreten, skratka, imel je same take lastnosti, ki jih ženske zelo cenijo. Bil je čeden in zgovoren fant, kakor ustvarjen za vzbujanje ljubosumnosti zakonskim možem, ki so bili že nekoliko v letih; in v takem položaju je bil Othello, ki se je poročil z mlado in lepo žensko. Toda Othello ni poznal ljubosumnosti in je bil preveč plemenit, da bi koga sumničl, ker tudi sam ni bil zmožen grdega dejanja. Ko je Othello začel dvoriti Desdemoni, si je izbral Cassia za posredovalca; bal se je namreč, da sam ni zmožen nežnih besed, ki ženskam ugajajo; in ker je ta dar odkril pri svojem prijatelju, ga je dostikrat poslal k njej kot svojega zastopnika, da ji je dvoril namesto njega. To nedolžno in preprosto sredstvo moramo šteti vrlému zamorcu bolj v čast kakor v sramoto.

Zato ni nič čudnega, da je imela vrla Desdemona poleg Othella rada tudi Cassia in da mu je zaupala (seveda v primerni razdalji, kakor se spodobi za krepostno ženo). Po poroki sta se do Mihaela Cassia oba vedla kakor prej. Še vedno je zahajal k njima na dom in njegovo sproščeno kramljanje je bilo prijetno razvedrilo za Othello, ki je bil bolj resne narave. Takim ljudem po navadi ugajajo ljudje nasprotnega značaja, ker jim preženejo morčo resnbnost. Desdemona in Cassio sta se tudi zdaj rada pogovarjala in smejala, kakor v tistih časih, ko ji je hodil dvorit namesto Othella.

Othello je nedavno imenoval Cassia za poročnika in svojega zaupnega pribočnika. To je hudo prizadelo nekega starejšega oficirja z imenom Jago, ki je mislil, da ima do tega več pravice kakor Cassio. Jago se je iz Cassia dostikrat norčeval, da se zna izkazati samo v ženski družbi, da pa se na vojno in na razporejanje čet za bitko razume toliko kakor kakšna puncčara.

Jago je Cassia sovražil; sovražil pa je tudi Othello; deloma zaradi tega, ker je dal prednost Cassiu, deloma pa zato, ker ga je po krivici sumničl, da je preveč prijazen z njegovo ženo Emilijo.

Jago je zasnoval strašen maščevalni načrt, ki naj bi pogubil hkrati Cassia, Othella in Desdemono.

Bil je pretkan in je poznal človeško naravo do dna. Vedel je, da je od vseh duševnih muk najstrašnejša (veliko bolj kakor telesne bolečine) ljubosumnost, in da je njeno želo najbolj strupeno. Če bi se mu posrečilo vcepiti Othellu ljubosumnost zaradi Cassia, je preudaril, da bi bilo to sijajno maščevanje, ki bi se utegnilo končati s Cassijevo ali Othellovo smrtjo ali pa s smrtjo obeh; to mu je bilo vseeno.

Prihod generala Othella in njegove žene na Ciper in hkrati novica o razbijanju sovražne mornarice sta povzročila na otoku prirsčno razpoloženje. Otočani so se gostili in veselili. Vino je teklo v potokih in kozarci so krožili na zdravje črnca Othella in njegove lepe gospe Desdemone.

Cassio je bil tisto noč določen za poveljnika straže in Othello mu je naročil, naj pazi, da se vojaki ne bodo preveč napili in začeli razgrajati,

ker bi to prebivalce prestrašilo ali pa bi se jim izkrcane čete zamerile. Tisti večer je Jago začel izvajati svoje pogubne, globoko zasnovane načrte.

Cassiu je začel prigovarjati, naj na čast ljubljenemu generalu pridno prazni steklenice (kar je za oficirja na straži hud prestoppek). Cassio se je nekaj časa upiral, a spričo dostojne in prijetne razposajenosti, ki jo je znal Jago tako dobro igrati, ni dolgo vzdržal, ampak je začel divje zlivati vase kozarec za kozarcem (saj ga je Jago silil s pijačo in spodbujal s petjem).

Cassio je začel na ves glas povzdigovati gospo Desdemono in peti na njeno zdravje, češ da je sijajna ženska; navsezadnje pa mu je pijača omrtvčila možgane, in ko ga je razdražil neki možakar, ki ga je prej nahujskal Jago, sta potegnila meče. Vrli oficir Montano, ki ju je hotel pomiriti, je bil v spopadu ranjen. Tedaj se je vnela splošna rabuka in Jago, ki je direndaj sprožil, je zdaj najhuje razgrajal in ukazal, da mora grajski zvon biti plat zvona (kakor da je izbruhnil nevaren upor, ne pa pretep med pijanci).

Silovito zvonjenje je prebudilo Othella, ki se je hitro oblekel in prišel na kraj hrupne zmešnjave, spraševat Cassia, kaj se godi. Cassio se je medtem pomiril, ker so mu vinski duhovi že nekoliko izhlapeli; toda bilo ga je preveč sram, da bi odgovoril. Jago se je delal, kot da bi Cassia zelo nerad obtoževal; ker pa je Othello le hotel izvedeti resnico, je opisal dogodek s hinavskim obrazom človeka, ki so ga k temu prisilili (koliko je sam kriv, tega seveda ni povedal, Cassio pa je na njegovo hujskanje tudi že pozabil). Vso zgodbo je tako zasukal, kot da bi hotel Cassijevo krivico zmanjšati, v resnici pa jo je povečal. Othello, ki je bil glede discipline zelo strog, je po njegovi izpovedi odstavil Cassia s položaja generalnega pribočnika.

Tako se je Jago zvijača dobro postrečila; svojemu osovraženemu tekmeu je spodkopal ugled in ga vrgel z visokega položaja. Dogodke tiste noči pa je znal še drugače izkoristiti. Cassia je nesreča popolnoma streznila; svojemu dozdnevemu prijatelju je začel tožiti, kakšen norec je bil,

da se je vedel kot neumna žival. Zdaj je izgubljen, saj generala ne more prositi, da bi ga sprejel nazaj v službo; nagnal bi ga s pijancem. Pa tudi sam sebi se zdi zaničevanja vreden človek.

Jago se je delal, kot da hoče prekršek ublažiti in je dejal, da se tudi njemu in sploh vsakemu človeku na svetu včasih zgodi, da se napije. Toda zdaj je treba napako popraviti. Komendant je pravzaprav generalova žena, ki lahko stori z Othello, kar hoče. Zato je najbolje, če prosi gospo Desdemono, naj se zavzame zanj pri možu; ona je odkrita in ljubezniva ženska, ki bo tako posredovanje rada prevzela in doseгла, da bo Cassio pri generalu spet dobro zapisan. In ko bo njuno prijateljstvo zaceljeno, bo močnejše kakor kdaj koli prej.

Ta nasvet bi bil dober, če Jago ne bi imel zraven hudobnih namenov, ki so se pokazali kasneje.

Cassio je njegov nasvet ubogal in je poprosil za posredovanje gospo Desdemono, ki jo je bilo za pošteno stvar vedno lahko pridobiti. Cassio je obljubil, da bo moža prosila zanj in da bo rajši umrla, kakor da bi odnehala. Tega se je tudi takoj lotila, in sicer tako resno in pristrčno, da ji Othello prošnje ni mogel zavrniti, čeprav ga je Cassio na smrt užalil. Ko je hotel zadevo odložiti, s pripombo, da bi bilo za takega grešnika odpuščenje pre zgodnje, ni popustila, ampak ga je trdovratno prosila, naj mu odpusti do drugega dne zvečer ali do naslednjega jutra; najkasneje pa čez dva dni. Nato mu je pripovedovala, da je Cassio ves skesan in pohleven in da njegov prestop ne zasluži tako hude kazni.

In ko se je Othello še izmikal, je vzkliknila: »Kaj, dragi mož, ali moram res izgubljati toliko besed za Cassia, za Mihaela Cassia, ki mi je prihajal dvoriti v tvojem imenu in ki se je tolikokrat zavzel zate, če sem se prezirjivo izrazila o tebi! To, za kar te prosim, je v mojih očeh malenkost. Kadar bom res hotela preskusiti tvojo ljubezen, te bom prosila za važnejše stvari.«

Taki zagovornici Othello ni mogel odreči; prosil jo je samo, naj mu

pusiti nekaj časa, in ji obljubil, da bo Mihael Cassio kmalu spet užival njegovo naklonjenost.

Othello in Jago sta po naključju stopila v sobo k Desdemoni ravno tedaj, ko je skozi druga vrata odšel Cassio, ki je bil prišel gospo prositi za posredovanje. Zviti lisjak Jago je dejal po tihem, kot da govori sam s seboj: »Tole mi pa ni všč.«

Othello se za njegove besede ni dosti zmenil in pogovor, ki ga je imel takoj nato z ženo, mu jih je popolnoma pregnal iz glave. Vendar se jih je pozneje domislil.

Ko je namreč Desdemona odšla, je Jago z nedolžnim prizvokom razvednosti vprašal Othella, ali je Cassio vedel za njegovo ljubezen, ko je dvoril svoji bodoči gospe. General mu je odgovoril, da je vedel in da jima je celo prenašal pošto.

Tedaj je Jago namrščil obrvi, kot da se mu je posvetilo nekaj strašnega, in vzkliknil: »Ali res?«

To je Othella spomnilo na besede, ki so ušle Jagu, ko je ob prihodu zagledal Cassia pri Desdemoni; in začela ga je obleravati misel, da vse to le nekaj pomeni. Zakaj Jago je bil v njegovih očeh pravičen mož, ki sta ga sama prijaznost in poštenost; in kar bi imel pri kakem malopridnežu za spletkarjenje, se mu je zdelo pri njem prekipavanje poštene duše, ki jo teži nekaj tako velikega, da ne najde pravega izraza.

Zato ga je Othello prosil, naj vendar pove, kar ve, in razodene tudi najhujše misli z besedami.

»Kaj pa,« je rekel Jago, »če so se vtihotapile v mojo dušo kake grde misli, saj na svetu ni take palače, da bi bila varna pred plesnobo?«

Nato je dodal, kako škoda bi bilo, če bi zaradi njegovih pomanjkljivih opazovanj imel Othello težave; da Othello ne bo imel več miru, če bo izvedel za njegove misli in da se ljudem ne sme jemati dobrega slovesa z rahlim sumničanjem. In ko je s takim namigovanjem in skopo posojanimi besedami razbičal njegovo radovednost malone do blaznosti, je

začel hliniti veliko skrb za Othellovo duševni mir in ga rotiti, naj se varuje ljubosumnosti. Lopov je bil tako zvit, da je znal Othellu podžigati sum s svarilom, naj se sumničenja otrrese.

»Vem sicer,« je dejal Othello, »da je moja žena lepa, da ljubi družbo in zabavo, da rada govori, poje in pleše; toda zaradi njene velike kreposti so vse te lastnosti tudi krepostne. Preden jo bom imel za nepošteno, moram imeti za to dokaze.«

Jago je bil na videz vesel, da Othello težko verjame kaj slabega o ženi in je odkrito izjavil, da nima nobenega dokaza; pač pa je Othella prosil, naj ženo opazuje, kadar bo v družbi s Cassiem, vendar ne zato, da bi uganjal ljubosumnost ali se skušal zavarovati; kajti on (Jago) italijanske gospe, svoje rojakinje, boljše pozna kakor Othello; in v Benetkah počnejo zakonske žene stvari, za katere ve samó nebo, možem pa si ne upajo ničesar povedati. Potem je pretkano namignil, da je Desdemona varala že svojega očeta, ker se je na skrivaj poročila z Othellom in je znala vse tako dobro prikrivati, da jo je ubogi starček imel za žirtev čarovnije.

Ta pripomba je Othella pretresla in ga zadela v živo; če je varala svojega očeta, zakaj ne bi varala tudi njega?

Jago ga je prosil, naj mu oprosti, da ga je razburil. Othello se je delal brezbržnega, v resnici pa so ga njegove besede globoko presunile; prosil ga je, naj nadaljuje. Jago mu je ustregel in se opravičeval, da nerad govori o Cassiu, ker je njegov prijatelj. Nato je udaril huje in spomnil Othella na to, da je Desdemona zavrnila mnogo snubcev svojega rodu in polti in se poročila z njim, zamorcem; to je bilo čisto nenaravno in dokazuje, da je zelo svojevglava. Ko pa je začela treznejše preiščevati in primerjati Othellov obraz s finimi potezami in svetlo, belo kožo mladih Italijanov, njenih rojakov, jo je to najbrž poparilo.

Nazadnje je Othellu svetoval, naj spravo s Cassiem še malo odloži in ta čas opazuje, s kolikšno vneto se bo Desdemona zavzemala zanj; iz tega bo lahko že veliko sklepal. Pretkani malopridnež je tako hudobno

zasnoval svoje naklepe, da je zasakal odlične vrline te nedolžne gospe v pogubo in spletel iz njene dobrote mrežo, v katero naj bi se ujela. Najprej je pregovoril Cassia, naj jo prosi za posredovanje, nato pa jo je z zlonamerno razlago tega posredovanja hotel uničiti.

Za slovo je Jago prosil Othella, naj ne dvomi o nedolžnosti svoje žene, dokler ne bo dobil trdnejših dokazov. Othello mu je objubil, da bo potrpežljivo čakal, toda od tistega trenutka dalje ni našel Othello nobenega miru več. Ne makov napoj, ne sok mandragore in sploh nobeno uspavalno sredstvo na svetu mu ni moglo vrniti sladkega počitka, ki ga je užival še prejšnji dan. Delo mu je zastajalo. Orožje ga ni več veselilo. Njegovo srce, ki je začelo po navadi tako burno utripati ob pogledu na čete, zastave in na razpored vojske pred bitko ter poskakovati ob zvokih bobna, trobente in rezgetajočih konj, je bilo zdaj tako brezčutno, kot da bi izgubilo ponos in častihlepnost, ki sta odlika slehernega vojaka. Mimila ga je goreča vneza za vojaški stan in presedalo mu je prav vse, kar ga je toliko let navduševalo. Včasih se mu je zdel Jago pravičen človek, včasih štena, včasih pa, da ni; včasih se mu je zdel Jago pravičen človek, včasih pa ne, in takrat mu je bilo žal, da ga je sploh spoznal. Kaj zato, če bi imela njegova žena Cassia rada in bi on o tem nič ne vedel! Ves razjeden od takih norih misli je nekoč zagrabil Jago za vrat in zahteval od njega dokaz o krivdi Desdemone; zagrozil mu je, da ga bo drugače takoj ubil zaradi laži.

Jago je hlinito veliko ogorčenje, da mu šteje njegovo poštenost za greh in je vprašal Othella, ali je že kdaj videl v roki svoje žene robec z izvezanimi jagodami. Othello mu je odgovoril, da ji je tak robec dal sam in da je bilo to njegovo prvo darilo.

»Danes sem videl,« je dejal Jago, »da si je Mihael Cassio s tistim robcem obrisal brado.«

»Če je res tako, kakor pravite,« je rekel Othello, »ne bom odnehal, dokler ne bo oba ugonobilo silno maščevanje; najprej pa boste dokazali

svojo zvestobo s tem, da boste dali Cassia najkasneje v treh dneh usmiti. Za zalega peklenščka (mislil je ženo) bom pa že sam preudaril, kako ga bom najhitreje pokončal.«

Najbolj ničeve malenkosti so za ljubosumne ljudi tako velik dokaz kakor sveto pismo. Ženin robec v Cassijevih rokah je bil za razočaranega Othello dovolj, da je oba obsodil na smrt, ne da bi sploh vprašal, kako je prišel Cassio do robca. Desdemona ga ni Cassiu nikdar podarila in sploh bi ta značajna gospa svojega moža nikdar ne razžalila s tako grdo potezo, da bi dala komu darilo, ki ga je dobila od njega.

Cassio in Desdemona sta bila nedolžna in se nista proti Othellu nič pregrešila. Toda zlobni Jago, ki še za spanje ni imel časa, ker je njegov duh neprenehoma snoval hudobije, je svoji ženi (ki je bila dobra, a slabotna ženska) naročil, naj Desdemoni ukrade robec, da bo dal vzorec

prerisati; v resnici pa ga je vrgel na tla na tak kraj, da ga je moral najti Cassio, Othello pa je verjel, da mu ga je podarila Desdemona.

Kmalu potem je Othello govoril z ženo; rekel ji je, da ga boli glava (morda se niti ni lagal), in jo prosil, naj mu posodi svoj robec, da ga bo tiščal na sence. Ustregla mu je.

»Ne tega.« je dejal Othello, »ampak tistega, ki sem ti ga podaril.«

Desdemona ga ni imela pri sebi (ker so ji ga res ukradli, kakor smo že omenili).

»Kaj?« je rekel Othello. »To je pa res greh. Tisti robec je dala neka Egipčanka moji materi; ženska je bila čarovnica in je znala brati misli drugih ljudi. Moji materi je rekla, da bo ostala ljubka in da jo bo imel oče toliko časa rad, dokler bo imela ta robec, če pa ga bo izgubila ali dala komu drugemu, se bo moj oče spremenil in jo potem tako sovražil, kakor jo je prej ljubil. Na smrtni postelji ga je dala meni s prošnjo, naj ga podarim svoji ženi, če se bom kdaj poročil. Tako sem tudi storil; zapomni si to. Robec naj ti bo dragocen kakor tvoje oko.«

»Ali je to mogoče?« je rekla prestrašena gospa.

»Res je,« je nadaljeval Othello. »To je čudodelen robec, neka jasnovidka, ki je živela pred dvesto leti, ga je izvezla v preroški omamljenosti. Sviloprejke, ki so spredle svilene niti, so bile svete, pobarvali so ga s krvjo mumificiranih dekliških src.«

Ko je Desdemona slišala, kakšne čudovite lastnosti ima ta robec, bi kmalu umrla od strahu, saj je dobro vedela, da ga je izgubila, in zdaj se je bala, da je izgubila z njim vred tudi možovo ljubezen.

Tedaj se je Othello razburil in kazalo je, da se bo spozabil do česa hudega; še vedno je terjal od nje robec, in ker ga ni mogla prinesiti, je skušala moža odvrniti od prerenskih misli.

Veselo ga je podražila, da je njegovo zvijačo spregledala in da govori samo zato toliko o robcu, da se ne bi mogla ta čas potegovati za Cassia; nato je začela Cassia na vso moč hvaliti, dokler ni Othello ves besen pla-

nil iz sobe in tedaj je Desdemona zaslutila, da je mož ljubosumen, čeprav se ji je ta misel upirala.

Prav nič ni vedela, kakšen povod mu je dala za tako vedenje in nazadnje je začela sama sebe obtoževati, da je moža po krivem obdolžila; oprjelja se je misli, da je najbrž prejel kake slabe novice iz Benetk ali pa da so ga politični zapletji tako vznemirili, da ni bil več kakor prej. Dejala si je: »Moški niso bogovi, in kadar so poročeni, ne smemo zahtevati od njih tiste pozornosti, ki nam jo izkazujejo na poročni dan.«

In začela je sama sebe oštevati, da ga je zaradi njegove neprijaznosti tako ostro obsodila.

Ko sta se Othello in Desdemona spet sešla, jo je začel že bolj jasno obtoževati, da mu je nezvesta in da ljubi drugega, ni pa ji povedal koga. Pri tem se je razjokal in Desdemona je vzkliznila:

»Joj, kako nesrečen dan! Zakaj pa jokaš?«

Othello ji je dejal, da bi lahko pogumno prenašal kakršn okoli gorje in revščino, bolezen ali sramoto; da pa mu je njena nezvestoba popolnoma strla srce. Primerjal jo je s plevelom, ki je videti lep in tako prijetno diši, da človeka glava boli. Rekel ji je, da bi bilo boljše, če bi se ne bila nikoli rodila.

Ko je odšel, je bila vsa trda od začudenja, da jo mož po krivem sumniči, in spanec je legel nanjo kot svinec; strežnici je samo še velela, naj ji postelje in postelji pogrne s poročnimi rjuhami. Kadar starši karajo otročičke – tako je premišljevala – storijo to na lep in lahkoten način in Othello bi moral njo tudi tako pokarati; zakaj prav zares je tudi ona samo otrok, kadar jo ozmerjajo. Samo ta tožba se je izvila iz prsi plemenite gospe.

Desdemona je legla v posteljo in čakala, da bo mož prišel za njo; razburjenje pa jo je tako zdelalo, da je kmalu zaspala. Tedaj je stopil v spalnico Othello s temnim, dobro premišljenim naklepom, da jo umori.

A ko jo je zagledal spečo, je pomislil, da ne bo mogel preletiti njene krvi in raniti njene bele kože, bolj bele kakor alabaster. Vendar je bil trdno

odločen, da mora umreti; drugače (tako je dejal) bo ogoljufala še več moških tako kakor njega. Nato jo je zadnjikrat (vsaj tako je mislil) poljubil; toda poljub je bil tako sladak, da jo je moral znova poljubiti; obenem je jokal in dejal sam sebi, da so njegove solze krute.

Desdemona so poljubi zbudili in je moža pogledala; ko je videla, da si grize spodnjo ustnico in čudno vrti oči, je takoj vedela, da to ne pomeni nič dobrega, saj se ga je vedno bala, kadar je bil tak.

On ji je rekel, naj se pripravi na smrt in odmoli svoje molitve, ker ji noče pogubiti duše.

Nedolžna gospa, ki je ležala pred njim vsa nebojljena, izročena na milost in nemilost njegovi samovolji, ga je začela prositi, naj se je usmili in ji vsaj pove, kaj je zagrešila. Tedaj je omenil Cassia in robec, ki mu ga je dala. A ko se je nesrečnica, ki ni ničesar zakrivila, začela zagovarjati, je sploh ni hotel poslušati, ampak jo je pokril z odejami in toliko časa stiskal, da jo je zadušil.

Prav tedaj so prinesli v hišo Cassia; bil je ranjen in ves krvav. Jago je namreč naročil enemu od svojih malopridnih hlapcev, naj ga umori. Možakarju se ni postrečilo, da bi ga ubil, temveč ga je samo ranil (a ne smrtno). Hlapca pa je ubil Jago, da ne bi prišla stvar na dan. In v žepu tega človeka so našli pismo, ki je dokazovalo, da je vsega kriv Jago in da je Cassio nedolžen.

Zdaj je prišel Cassio prosit Othella odpuščanja in ga vprašal, s čim se mu je tako zameril, da je Jago naročil, naj ga da usmrtiti.

Odkritje je učinkovalo na Othella kot strela z jasnega neba. Jasno je sprevidel, da ni nič boljši od navadnega morilca in da mu je bila žena (ta uboga, nedolžna gospa) vedno zvesta.

Nenadno razodetje ga je navdalo s tako silno žalostjo in bolečino, da mu je postalo življenje neznosno. Nabodel se je na meč, se zgrudil poleg trupla svoje drage gospe, ki ji je storil tolikšno krivico, in umrl.

Othellova nagla in nepremišljena dejanja so zbudila v njegovi okolici

veliko groze in začudenja; zakaj Othello je bil na dobrem glasu in dokler ga ni preslepil pretčkani malopridnež, je bil ljubezniv in nežen soprog. Svojo ženo je imel še preveč rad, toda v ljubezni mu je manjkalo modrosti; in ko je spoznal svojo napako, so iz njegovih možgatih oči, ki niso jokale za vsako malenkost, lile debele solze tako na gosto, kakor kaplje z gumijevih dreves v Arabiji. In ko je umrl, so se ljudje radi spominjali njegovih prejšnjih zaslug in njegovih junaških dejanj.

Njegovemu nasledniku ni preostalo ničesar drugega, kakor da je nastopil z vso strogostjo zakona proti Jagu, ki so ga po hudem mučenju usmrtili, in da je poročal beneški vladi o žalostni smrti slavnega generala Othella.

POGOVORIMO SE

Podlago za to delo je Shakespeare našel v noveli italijanskega pisatelja. Zakaj Othello po mnenju Desdemoninega očeta ni bil primeren ženin za njegovo hčer? S čim jo je ta osvojil? Poišči v prvem delu te tragedije nekaj podobnosti njune ljubezni z opisom ljubezni med Romeom in Julijo. V katerih že prebranih zgodbah se je hčerina ljubezen razlikovala od očetove izbire ženina?

Katera razloga sta vplivala na to, da Othella zaradi skrivne poroke senat beneške države ni obtožil?

Poišči v drugem delu zgodbe, po končani sodbi, povedi, ki napoveduje nadaljnje tragične dogodke. Je to edina taka opomba ali jih je v besedilu več? Kdo je bil prinašalec zla? Zakaj je tako ravnal? Kako nam ga predstavi avtor? V nekaj povedih povzemi Jagovo prvo spletko. S čim še je omajal Othellovo zaupanje do žene?

V kaj se na koncu sprevrže ljubosumje? Kako se dogajanje konča za glavne osebe?

Za Shakespearove junake velja, da v veliki meri sami odločajo o svoji usodi. Vzrok za njihov propad se skriva v njihovem značaju – katere značajske lastnosti Othella so vplivale na tako tragičen konec zgodbe? Belci so pogosto rasno nestrpni do črncev. Je nestrpnost prisotna tudi v tem delu? Svojo trditev utemelji s primerom.

Se je tudi tebi že kdaj maščevala prenačljiva odločitev? Nam lahko zaupaš svojo dogodivščino?

Strnjeno obnovi zgodbo.

»V ljubezni mu je manjkalo modrosti« – razmisličaj o Othellovem ravnanju.

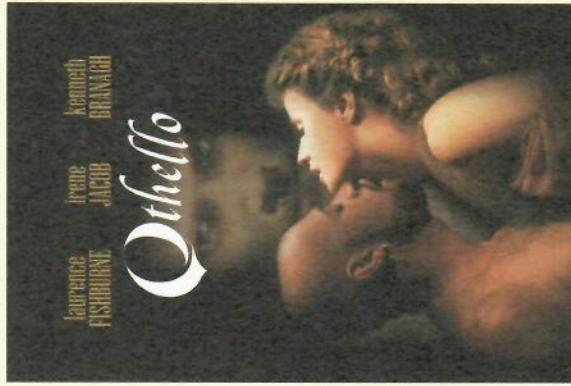
Postavi se v vlogo Cassia in pripravečaj »svojov« zgodbo.

Pogubila sta ju človeka, ki sta ju imela najraje ... Primerjaj lika Ofelije in Desdemone.

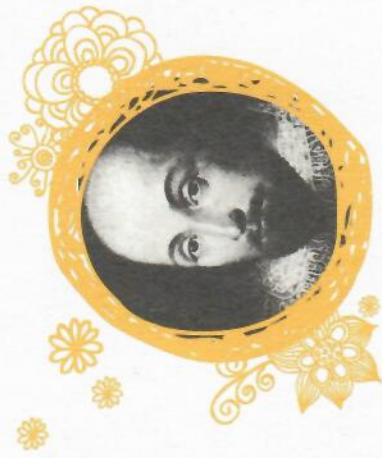
Zapiši nekaj idej, kako bi v današnjem času Jago ob pomoči računalnika netil Othellovo ljubosumje.

SLEDI? SHAKESPEAROVEGA OTHELLA V UMETNOSTI?

- Književnost
K. Kovič: *Othello* (sonet).
- Glasba
B. Blacher: *Beneški zamorec* (balet); A. Dvorak: *Othello* (uvertura op. 93); G. Rossini: *Othello* (opera); G. Tyberrn: *Jago* (opera); G. Verdi: *Othello* (opera); J. R. Zumstreeg: *Othello* (pesmi) idr.
- Film
Prvi film *Othello* so posneli leta 1907 v Italiji; znan je nemi film iz leta 1922; v filmu režiserja Orsona Wellsa iz leta 1952 je režiser odigral tudi glavno vlogo; leta 1965 je svoj film režiral in odigral glavno vlogo tudi Laurence Olivier. Šele leta 1995 je Othella prvič odigral temnopolti igralec Laurence Fishburne; leta 2001 je bila posneta mo-dernejša različica Othella (temnopolti dijak, njegovo dekle in njegov »prijatelj«) idr.

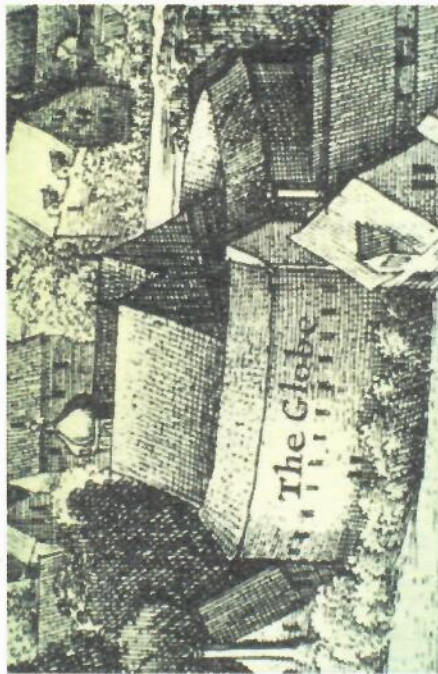
Filmski plakat, *Othello*, 1995

GLEDALIŠČE GLOBE (GLOBE THEATRE)

Prvo elizabetinsko gledališče naj bi postavil igralec in tesar James Burbage leta 1576. V njem so naslednjih dvajset let uprizarjali Shakespea-rove igre, nato je gledališče zaradi nenaklonjenosti londonskega župana prenehalo delovati. Vseeno je vplivalo na nastanek drugih gledališč, tudi najbolj znamenitega *The Globe*.

Prvotno gledališče *Globe*, katerega solastnik je bil tudi William Shake-peare, je bilo postavljeno leta 1599 na južnem bregu Temze. Ustanovila ga je Shakespeareova gledališka skupina Lord Chamberlain's Men. Gle-dališče je bilo leseno, njegove dimenzije niso v celoti znane. Domnevno je imela stavba tri nadstropja, premer amfiteatra pa naj bi bil okoli 30 metrov in pol; gledališče naj bi imelo 20 stranic. Sprejelo je lahko 3000 gledalcev. *Globe* je leta 1613 pogorel. Požar naj bi zanimal napačno iz-streljena krogla gledališkega topa pri uprizorjanju tragedije *Henrik VIII*. Drugi *Globe* so postavili že takoj naslednje leto, a so ga leta 1644 podrti, po tem, ko je leta 1642 londonska mestna uprava zaprla vsa gledališča.

Globe v času Shakespearovnega življenja

Med letoma 1986 in 1997 so v Londonu rekonstruirali gledališče Globe v bližini prvotne postavitve. Poskušali so se kar najbolj približati izvorniku. Za ponovno gradnjo okroglega gledališča iz hrastovih brun z vmesnim polnilom in s slamnato kritino je polovico denarja prispevala državna loterija, denar pa so zbirali tudi s prispevki z vsega sveta. V tem gledališču igrajo v sezoni od maja do septembra po tri Shakespearove igrice. Bolj ali manj sledijo elizabetinski tradiciji. V Globu je razstavljena zelo bogata zbirka glasbil in oblek iz 16. stoletja. Ker so vse like igrali moški, so tudi ženski kostumi precej veliki, kar je posebna zanimivost.

Obnovljeni Globe

KRALJ LEAR

(Charles Lamb, prevedel Ivan Črnogoj)
tragedija
London, 1605/06

Britanski kralj Lear je imel tri hčere: Gonerilo, ženo vojvode albanškega, Regano, ženo vojvode cornwalskega, in Kordelijo, mlado dekle, ki sta jo snubila hkrati francoski kralj in vojvoda burgundski in sta se v tistem času mudila na dvoru kralja Leara.

Kralj Lear je bil izčrpan od starosti in naporega vladanja; bil je star tedaj že nad sedemdeset let – in je zato sklenil, da ne bo več posegal v državne posle, ampak bo prepustil vladanje mlajšim močem; tako bi imel dovolj časa, da bi se pripravil na smrt, ki je morala kmalu priti. S tem namenom je poklical k sebi svoje hčere, ker je hotel slišati iz njihovih ust, katera ga ima najrajši; potem bi jim razdelil kraljestvo in dal vsaki tak del, kakršnega bi po svoji ljubezni zaslužila.

Najstarejša hči Gonerila je izjavila, da ljubi svojega očeta bolj, kakor se da to z besedami povedati; da ji je dražji od vida njenih oči, dražji kakor življenje in svoboda; natresla mu je še kup takih public o nežnih čustvih, ki jih ni težko hliniti, kadar prave ljubezni ni, saj zadostuje v

takem primeru že nekaj sladkih in zaupnih besed. Kralj je bil vesel, da je slišal iz njenih ust to zagotovilo njene ljubezni, in ker je res mislil, da ji besede narekuje srce, je dodelil njej in njenemu možu tretjino svojega prostranega kraljestva.

Nato je poklical svojo drugo hčer in jo vprašal, kaj mu ima povedati. Regana, ki je bila prav tako votle duše kakor njena sestra, ni v svojih izjavah niti trohice zaostajala za njo, rekla je celo, da je vse to, kar je povedala sestra, premalo za izpoved ljubezni, ki jo ona čuti do svojega vzvišenega očeta; tako ga ima rada, da se ji zdi vsako drugo veseleje ničevno v primeri z naslado, ki ji jo nudi ljubezen do dragega očeta.

Lear je samega sebe blagroval, da ima tako ljubeče otroke, saj je mislil, da so besede iskrene; in ko mu je tudi Regana tako lepo izpovedala svojo ljubezen, si ni mogel kaj, da bi ne dal njej in njenemu možu tretjine svojega kraljestva, po površini enako delu, ki ga je bila dobila Gonerila.

Nato se je obrnil k svoji najmlajši, Kordeliji, ki jo je klical »moja radost«; vprašal jo je, kaj mu ima povedati, in bil prepričan, da bo razveselila njegova ušesa s podobnim sladkim govorjenjem kakor njeni sestri; še več, mislil je, da bodo njene besede o ljubezni še silnejše, ker je bila vedno njegova ljubljenska in ji je bil bolj naklonjen kakor sestrama. Toda Kordeliji se je hinavščina njenih sester zastudila, ker je vedela, da imata ljubezen samo na jeziku, ne pa v srcu; in ko je sprevidel, da hočeta s svojim priliznjem govorčenjem kralja samo premamiti in izpodrinuti z njegove posesti, kjer bi potem s svojima soprograma zavladali še v času njegovega življenja, je odgovorila samo to, da ima njegovo veličanstvo rada, kakor ji narekuje dolžnost, ne več ne manj.

Kralja je dozdevna nehvaležnost njegovega najljubšega otroka hudo prizadela; dejal ji je, naj svoje besede premisli in ublaži, drugače si bo s tem pokvarila prihodnost.

Tedaj je Kordelija začela kralju govoriti, da je njen oče, da jo je vzgojil in ji izkazoval ljubezen; zato mu ona izpolnjevanje teh dolžnosti vrača, kakor se najbolj spodobi; uboga ga, ljubi in zelo spoštuje; da pa ne spravi čez ustnice takega dolgovoznega govoričenja, kakor sta to storili sestri, in da mu noče zatrdjati, da ne ljubi nobene druge stvari na svetu. Čemu pa imata sestri moža, če ne ljubita nikogar drugega razen očeta, kakor pravita? Če se bo ona kdaj omožila, ve vnaprej, da bo gospod, kateremu bo dala svojo roko, zahteval zase pol njene ljubezni, pol pozornosti in pol skrbi, ki jih ženski nalagajo rodbinske dolžnosti; nikdar se ne bo poročila tako kakor njeni sestri, da bi ljubila samo očeta.

Kordelija je v resnici ljubila očeta skoraj tako pretirano, kakor sta to trdili njeni sestri, in bi mu ob vsaki drugi priliki to povedala z besedami, ki bi se bolje prilegale ljubeči hčerki, ne pa tako suhoparno, da je njena izpoved res zvenela malce neprijazno. A ko je videla, kakšno bogato nagrado sta sestri izvlekli iz kralja s svojimi hinavskimi govori, si je mislila, da bo najlepše, če očeta ljubi in o tem molči. Tako je povzdignila svojo

ljubezen nad kakršen koli sum koristoljubja in pokazala, da ga ljubi, toda ne zaradi dobička. Kolikor bolj pohlevna je bila njena izjava, toliko več je bilo v njej resnice in iskrenosti v primeri z govoričenjem njenih sester.

Te preproste besede so starega vladarja zelo raztogotile, ker so bile po njegovem znak ošabnosti. Že v svojih najlepših letih je bil kralj dostikrat čudaški in prenagljen; zdaj pa so mu starostne muhe tako zatemnile razum, da ni mogel več ločiti resnice od hinavščine in ne sladko izumetničenega govorjenja od besed, ki prihajajo iz srca. Zato je besen in užaljen svoj naklep spremenil in razdelil zadnjo tretjino kraljestva, ki jo je bil namenil Kordeliji, med njeni sestri, od katerih je bila prva poročena z vojvodo albanskim, druga pa z vojvodo cornwalskim. Poklical ju je k sebi in položil vpricho vseh dvorjanov na stredo med obe grofovsko krono; porazdelil jima je skupno vso oblast, dohodke in državno upravo ter obdržal zase samo naziv »kralj«; vsem drugim kraljevskim pravicam se je odrekel. Izgovoril si je samo to, da ga bosta hčerki izmenoma vsak mesec vzeli k sebi in vzdrževali s spremstvom stotih vitezov vred.

Taka smešna ureditev kraljevske oblasti, ki je ni narekovala pamet, ampak ljubezen, je vse dvorjane hudo presenetila in užalostila; toda nihče razen grofa Kenta ni imel poguma, da bi pomiril kralja, ki je bil žrtev hinavščine. Ko mu je grof Kent začel prigovarjati in se zavzemati za Kordelijo, mu je razburjeni Lear zapovedal, naj molči, drugače ga bo kaznoval s smrtjo. Dobri Kent pa ni tako hitro odnehal. Learu je bil vedno zvest in ga je častil kot kralja, ljubil kot očeta in ubogal kot gospodarja. Svoje življenje je cenil samo toliko, kolikor je štutilo kralja proti njegovim sovražnikom in tudi izgubiti se ga ni bal, če bi bilo treba umreti zaradi kraljeve varnosti. In tudi sedaj, ko je postal Lear še najbolj sam svoj sovražnik, ni njegov zvesti služabnik pozabil na svoja stara načela in navade, ampak je Learu nasprotoval predvsem zato, ker mu je hotel dobro in je bil samo zato nevljuden, ker je Lear norel. Dolga leta je bil najzvestejši kraljev svetovalec in zdaj ga je rotil, naj gleda z njegovimi

oči (kot je storil že v marsikateri važni zadevi) in še vedno poslušaj njegove nasvete; vse naj dobro premisli in naj nepravični, prenagljeni sklep prekliče. Zakaj jamči mu s svojim življenjem, da ga njegova najmlajša hči ne ljubi najmanj, in da ljudje, katerih tihe, pohlevne besede ne done v otlo, nimajo praznih str. Če se je moč uklonila hinavščini, mora čast spoštovati odkritost. Kaj so mu mar Learove grožnje, ko je bil vedno pripravjen žrtvovati življenje za kralja? To ga ne bo oplašilo, da ne bi govoril, kadar je to njegova dolžnost.

Pošteni in odkriti nastop dobrega grofa Kenta je kralja samo še bolj razkačil; in kakor včasih pobesnel bolnik ubije svojega zdravnika, ker mu je smrtno nevarna bolezen vsčč, je tega zvestega služabnika izgnal in mu ukazal, da mora biti v petih dneh pripravljen na odhod. Če ga bodo šest dni še našli v kraljevini Britaniji, bo kot zopr in osovražen človek še isti dan mrtev.

Kent se je od kralja poslovlil in mu dejal, da bi se zdaj, ko se mu je kralj pokazal v taki luči, čutil kaznovanega, če bi moral še ostati na dvoru; preden je odšel, je pripotočil božjemu varstvu Kordelijo, ki je bila v strcu tako pravična in v besedah tako skromna; želel je, da bi njeni sestri podkrepili svoje imenitne govore o ljubezni z dejanji. Nato se je odpravil na pot in dejal, da bo prilagodil svoje staro življenje novim krajem.

Francoski kralj in burgundski vojvoda sta bila tedaj poklicana h kralju, da bi izvedela za njegovo odločitev glede najmlajše hčere in da bi povedala, ali nameravata Kordelijo zdaj še snubiti, ko je prišla pri očetu v nemilost in ni imela nobenega premoženja razen svoje osebne vrednosti. Burgundski vojvoda je poroko z njo odklonil, češ da je v takih razmerah ne more vzeti za ženo. Francoski kralj pa, ki je vedel, s čim si je pravzaprav pripravila očetovo ljubezen, da je bila samo preskopa z besedami in ji ni šlo iz ust tako hinavsko govoričenje kakor sestrama, je prijel dekle za roko in ji dejal, da so njene kreposti večja dota kakor vse kraljestvo. Rekel ji je, naj se lepo poslovi od sester in tudi od očeta, čeprav je bil z

njo neprijazen, in gre z njim: njegova kraljica bo in kraljica Francije, ki je lepša od posesti njenih dveh sester. Burgundskega vojvodo je prezirljivo imenoval »vodnega vojvoda«, ker je njegova ljubezen do dekleta izhlapela kot voda.

Tedaj se je Kordelija s solzami v očeh poslovila od sester in ju rotila, naj imata očeta radi in svoje izjave o ljubezni potrdita z lepim ravnanjem. Sestri sta nejevoljno odgovorili, naj ju nič ne poučuje, ker že sami vesta, kaj je njuna dolžnost; rajši naj gleda, da bo zadovoljila svojega moža, ki jo je dobil (tako sta jo zafikavala) vbogajme od usode. In Kordelija je odpotovala s težkim srcem, saj je poznala pretkanost svojih sester; žal ji je bilo, da ni pustila očeta v boljših rokah.

Komaj je Kordelija odšla, se je vrazja narava njenih sester začela kazati v pravih barvah. Še preden je minil prvi mesec, ki naj bi ga Lear po dogo-

voru prebil pri svoji najstarejši hčeri Gonerili, je stari kralj začutil razliko med obljubami in dejanji. Ko je malopridnica dobila od njega vse, kar ji je mogel dati, celo krono z glave, je začela godrnjati zavoljo tistih bornih ostankov kraljevskega dostojanstva, ki si jih je kralj pridržal v želji, da bi še vedno veljal za kralja. Kralj s svojimi sto vitezi ji je bil trn v peti. Kadar koli je očeta srečala, se je namrdnila in namrščila obrvi; in kadar je hotel stari mož z njo govoriti, je hlinila bolezen ali karkoli, da bi se ga znebila. Očitno je videla v njegovi starosti samo nepotrebno breme in v njegovih spremijevalcih nepotreben izdatek. Ne le da je sama zanemarjala svoje dolžnosti do njega, ampak so ga po njenem zgledu (in bojimo se, da tudi po njenih nasvetih) celo služabniki začeli prezirati; njegovih ukazov niso ubogali ali pa so se delali, kot da jih ne slišijo, kar je bilo še bolj žaljivo.

Lear je spremembo v hčerinem vedenju seveda opazil, a si je zatiskal oči, dokler je mogel, saj ljudje po navadi le neradi vidijo neprijetne posledice, ki so si jih nakopali s svojimi napakami in trmoglavostjo.

Prave ljubezni in zvestobe ne moreš uničiti z grdim ravnanjem, kakor ne moreš zatreči dvoličnosti in napolniti praznih src z dobroto in prizanesljivostjo. To nam naravno pokaže dobri grof Kent; čeprav ga je Lear izgnal in je bil zapisan smrti, če bi ga našli v Britaniji, je sklenil ostati in se izpostaviti vsem posledicam, dokler je bilo količkaj upanja, da bo lahko svojemu kralju in gospodarju kaj pomagal. Le poglejte, kako ponižno se mora poštenost zatekati k zvičajam in se pretvarjati, čeprav ni v njej ničesar nizkotnega ali nedostojnega in si samo prizadeva, kako bi izkazala uslugo tam, kjer čuti vezi hvaležnosti. Dobri grof se je preoblekel v navadnega služabnika, se odrekel svoji veličini in sijaju ter se kralju ponudil za slugo.

Ker kralj ni slutil, da je dozdevni sluga Kent, in so mu ugajali preprosti in skorajda osorni odgovori, s katerimi se je grof zanalasč pretvarjal (in ki so se tako razlikovali od hinavščine, katere je bil kralj po pravici sit, ker je lahko pri svoji hčeri ugotovil, da je v popolnem nasprotju z dejanji), stra se hitro domenila: Lear je sprejel Kenta za služabnika z imenom Kaius, ki si ga je grof sam nadel, in se mu niti sanjalo ni, da je to njegov nekdanji ljubljeneec, imenitni in mogočni grof Kent.

Kaius je brž našel priliko, da je pokazal gospodarju svojo zvestobo in ljubezen; Gonerila je imela namreč točaja, ki se je prav tisti dan zelo nespoštljivo vedel do Leara; izzivalno ga je gledal in mu nesramno odgovarjal, kakor ga je najbrž naskrivaj nahujskala Gonerila, tako da Kaius ni mogel več poslušati, kako se odkrito roga njegovemu veličanstvu, ampak je nevljudnega strážaja nemudoma zapodil in ga zaprl v pasjo stajo; za to prijazno uslugo mu je bil Lear hvaležen in se je čedalje bolj zanašal nanj.

Kent pa ni bil edini Learov prijatelj. Po svoje in kolikor tak neimeniten človek sploh more pokazati svojo ljubezen, se ga je oklenil tudi ubogi

norec, ki je živel pri njem v dvorni palači, dokler jo je Lear še imel (kralji in sploh veliki gospodje tistih časov so imeli po navadi svojega norca, da jih je po resnem delu zabaval). Ta človeček se je držal Leara še potem, ko je ta svojo kraljevsko krono zapravil, in je s svojimi duhovitimi domisleki skrbel za njegovo dobro voljo; sicer se včasih ni mogel vzdržati in je kralja podražil, zakaj je bil tako nespameten, da je snel kraljevsko krono in dal hčerama vse, kar je imel. Takrat, ko se je to zgodilo – tako je zapel v verzih –, sta njegovi hčeri: od radosti nenadne zajokali in on od žalosti zapel, da bo tak kralj posmeh zijalom, in norec vsak ga bo vesel.

S takimi razposajenimi krilatnicami in popevcicami, ki jih je imel vedno polno vrečo, si je prikupni in pošteni norček dajal duška celo v navzočnosti same Gonerile ter stresal pikre zbadljivke in šale, ki so zadevale v živo; tako na primer je primerjal kralja z vrabcem, ki je hranil kukavici mladiča toliko časa, da je dorastel, nato pa mu je za plačilo razčesnila glavo; ali pa je rekel, da bi se vsakemu oslu zdelo čudno, če bi voz vlekel konja (misli je Learovi hčeri, ki bi morali hoditi zadaj, pa sta ga zdaj prehiteli): in da Lear ni več Lear, ampak senca samega sebe. Zaradi takega prešernega zabavljanja so mu večkrat zagrozili, da ga bodo prebičali.

Hladno vedenje in pojevanje spoštovanja pa ni bilo edino zlo, ki ga je nori, ljubeči oče moral pretrpeti od svoje nevredne hčere; zdaj mu je že kar naravnost povedala, da ji bo v njeni palači v nadlego, dokler bo hotel na vsak način vzdrževati sto vitezov za spremstvo; da je ta posadka zanj nepotrebna in zanjo potratna, češ da vitezi ne delajo drugega, kakor da veseljačijo, se pretepajo in šopirijo po vsej palači. Prosila ga je, naj njihovo število zmanjša in ohrani samo nekaj starih mož, takih, kakršen je on, ki bodo zanj primerna družba.

Lear najprej ni mogel verjeti svojim očem in ušesom, da je ta, ki govori tako neprijazno, res njegova hči. Ni mogel verjeti, da mu ona, ki je prejela od njega kraljevsko krono, skuša skriti častno spremstvo in kratiti spoštovanje, ki ga terjata njegova visoka starost. A ko je vztrajala

pri svoji zahtevi, se je starček tako raztogotil, da jo je nadrl z »zoprnim zmajem« in ji rekel, da laže.

In lagala je res, zakaj vitezi njegovega spremstva so bili vsi trezni možje odličnega vedenja, ki so resno in redno opravljali svojo službo, nikdar pa niso veseljačili in se pretepali, kakor je trdila.

Lear je ukazal, naj bodo konji pripravljene, ker je nameraval oditi z vsem spremstvom k svoji drugi hčeri Regani; nevaležnost je primerjal s krutim hudobcem, ki je pri otroku grša kakor morska pošast. Svojo najstarejšo hčerjo Gonerilo je tako silovito preklel, da ga je bilo groza slišati; prosil je Boga, da ne bi nikdar rodila otroka, če pa bi ga, naj bi živel samo zato, da jo bo tako poniževal in zaničeval kakor ona njega; potem bo čutila, da je nevaležen otrok hujši od strupene kače.

Takoj se je Gonerilin mož, vojvoda albanski, začel opravičevati, da on ni nič kriv, če je bila žena neprijazna. Toda Lear ga ni hotel poslušati do konca, ampak je ves besen vele osedlati konje in se odpravil s spremstvom proti gradu svoje druge hčere Regane. Tedaj se je Lear spomnil, kako majhna je bila napaka, ki jo je zagrešila Kordelija (če je bila to sploh napaka), v primeri z ravnanjem njenih sester, in se je razjokal; hkrati pa ga je postalo tudi sram, da je bila taka zlobna ženska, kakršna je bila Gonerila, kos njegovi možatosti in ga pripravila do solz.

Regana in njen mož sta vzdrževala svoj dvor v velikem razkošju in sijaju. Lear je poslal hčeri služabnika Kaiusa naprej s sporočilom, naj se pripravi za njegov sprejem, ker bo on s spremstvom kmalu prišel za njim. Zgodilo se je, da ga je Gonerila prehitela in je Regani tudi napisala pismo, v katerem je očeta obtožila muhavosti, trmoglavosti in ničimrnosti ter sestri svetovala, naj nikar ne sprejme njegovega številnega spremstva. Njen sel je došel hkrati s Kaiusom, tako da sta trčila; bil pa ni nihče drug kakor Kaiusov stari sovražnik točaj, ki ga je nekoč premikastil zaradi nesposobnega vedenja do kralja. Kaiusu že njegov pogled ni bil všeč, in ker je sumil, zaradi česa je prišel, ga je začel zasramovati in

pozivati na dvoboju; toda možak ga je zavrnil. Tedaj ga je Kaius v navalu pravične jeze temeljito premlatil, kakor je ta zloveški nepridiprav zaslužil. Ko je to prišlo na ušesa Regani in njenemu možu, sta dala Kaiusa vtakniti v kletko na dvorišču; in prva stvar, ki jo je zagledal stari kralj, ko je zavrnil v grad, je bil njegov zvesti služabnik Kaius, sedeč v sramotni kajbici.

To je bilo slabo znamenje za sprejem, ki je čakal kralja; sledilo pa je še nekaj hujšega: ko je vprašal za hčer in zeta, so mu odgovorili, da sta od nočnega potovanja utrujena in ga ne moreta sprejeti. Ko je ves jezen ponovno in odločno izjavil, da ju mora videti, sta ga navsezadnje le prišla pozdravit. In koga je zagledal v njuni družbi? Osvroženo Gonerilo, ki jima je prišla natvezit svojo zgodbo in ju nahujskat proti kralju, svojemu očetu.

Ta prizor je starčka razburil tem bolj, ker je Regana držala sestro za roko. Gonerilo je vprašal, ali je ni nič sram gledati njegovo dolgo belo brado. Regana mu je svetovala, naj se vrne z Gonerilo domov in živi z njo v miru; odslovi naj polovico spremstva in jo prosi odpuščanja; zakaj on je star in potreben pametnega varstva in morajo ga voditi ljudje, ki so razsodnejši od njega. Lear ji je pojasnil, kako čudno in smešno bi bilo, če bi pokleknil ter prosil svojo hčer za hrano in obleko in se je uprl taki nenaravni odvisnosti s pripombo, da se ne bo nikdar več vrnil h Gonerili, ampak bo ostal s svojimi sto vitezi tam, kjer je, se pravi, pri Regani; kajti ona ni pozabila – tako je dejal –, da ji je dal polovico kraljestva in ga ne gleda tako divje kakor Gonerila, pač pa milo in prijazno. Rajši kakor da bi se vrnil h Gonerili s polovico spremstva, bi šel v Francijo in prosil za borno preživnino kralja, ki je vzel njegovo najmlajšo hčer brez dote.

Toda motil se je, ko je mislil, da bo doživel pri Regani prijaznejši sprejem kakor pri njeni sestri Gonerili. Kot da bi hotela sestro z grdim, otroka nevrednim ravnanjem prekositi, je izjavila, da je po njenem petdeset vitezov preveč; petindvajset da jih zadostuje. Tedaj se je Lear ves

potrtr obrnil h Gonerili in dejal, da se bo vrnil k njej, ker je petdeset vitezov dvakrat toliko kakor petindvajset in je tedaj tudi njena ljubezen še enkrat večja. Gonerila pa ga je zavrnila, češ da mu ni treba niti petindvajset in niti ne deset ali celo pet vitezov! Saj mu lahko strežejo njeni služabniki ali pa služabniki njene sestre!

In kot da bi hudobni sestri tekmovali v okrutnosti do starega očeta, ki je bil z njima tako dober, sta mu hoteli polagoma odvzeti vse spremstvo in tisto trohico ugleda (dovolj borno zanj, ki je nekoč zapovedoval celemu kraljestvu), ki je še pričala, da je bil prej kralj. Sijajno spremstvo sicer ni pogoj za srečo, toda od kralja do berača je hud padec in kdor je ukazoval milijonom ljudi, težko živi brez spremstva. To, da sta mu ga nehvaležni hčeri odrekli, je starčka bolj bolelo kakor misel, da ga bo težko pogršal. Grdo ravnanje obeh hčera ga je močno pretreslo in zavest, da se je iz gole očetovske ljubezni odrekel kraljestvu, ga je tako grizla, da se mu je omračil um; sam ni vedel, kaj je še govoril; vsekakor pa se je zaklel, da se bo okrutnicama maščeval in ju tako kaznoval, da bo njuna usoda vsemu svetu v strašen, svaričen zgled!

Ta čas, ko je bruhal prazne grožnje, ki jih njegova oslabela roka ne bi mogla uresničiti, se je znočilo in hkrati se je razbesnela nevihta z grmenjem, bliskanjem in dežjem; in ker sta hčeri še vedno vztrajali pri svojem sklepu, da njegovih vitezov ne bosta sprejeli, je poslal po konje in se je odločil, da se bo rajši izpostavil pobesneli nevihti na prostem, kakor da bi ostal z nehvaležnima hčerama pod isto streho. Onidve sta dejali, da so križi in težave, ki si jih svojeglavi moški sami nalagajo, pravična kazen zanje; pustili sta ga v takem neurju oditi in sta neusmiljeno zaprli vrata za njim.

Zunaj je pihal silen veter in nevihta je hkrati z dežjem naraščala, starček pa se je pognal ven in se spustil v boj z naravnimi silami, ki so se mu zdele manj strašne kakor nehvaležnost njegovih hčer. Več milij naokrog je bil le tu pa tam kak grmiček; in tja na golo ravan je v temni

noči odtaval kralj Lear; sredi razbesnele nevihte si je utiral pot dalje, kot da izziva vihar in grmenje; želel si je, da bi vetrovi potisnili zemljo v morje ali pa morje tako razbičali, da bi jo zalili valovi in ne bi ostalo niti sledu več o tako nevaležnem bitju, kakršen je človek. Stari kralj ni imel zdaj nobenega drugega tovariša več kakor uboega norčka, ki je še vedno ostal pri njem in mu je skušal s svojimi šalami nesrečo olajšati. Dejal je, da se je v takile grdi noči presneto neprijetno kopati in da bi kralj res boljše storil, če bi šel hčer prosit za blagoslov:

A komur um je razrahljan, v dežju in vetru vriška ves razigran, zadovoljen je, v usodo vdan, in če deževalo bi sleherni dan.

V tej klavni družbi je našel nekdanj tako mogočnega vladarja njegov zvesti služabnik, dobri grof Kent, zdaj Kaius, ki je Learu vedno sledil; a kralj ga ni spoznal. Kaius je dejal:

»Joj, gospod, kaj tukaj ste? Še živalim, ki ljubijo temo, takale noč ni všeč. Strašna nevihta je nagnala zveri v brlogge. Človeška narava ne preneha se takih pretresov in strahu.«

Lear ga je pokaral in dejal, da človek, ki nosi v sebi veliko bol, ne čuti manjših nezgod. Kadar je duša spokojna, si telo lahko privoščijo občutljivejši; nevihta, ki divja v njegovi duši, pa mu je čute tako zamorila, da ga boli samo gorje, ki mu stiska srce. Govoril mu je o otroški nevaležnosti in dejal: to je tako, kakor da bi usta zdrobila roko, ki jim nosi hrano, saj so starši roka in hrana slehernega otroka.

Dobri Kaius je kralja še vedno rotil, naj nikar ne ostane na prostem; nazadnje ga je pregovoril, naj stopi v borno kolibo, stojččo na samotni ravlini. Prvi je stopil vanjo norec, ki pa je ves preplašen pritekkel nazaj, češ da je videl v njej prikazen. Izkazalo pa se je, da je prikazen samo neki ubog berač iz Bedlama, ki se je splazil v zaprašeno kolibo, da bi bil pod streho, in ta je s svojim čenčanjem o hudicah norca prestrašil. Bil je eden od tistih zmešanih norčkov, ki so ali res slabourni ali pa se take delajo, da bi laže izprosili miloščino iz usmiljenih podeželskih ljudi; potikajo se po deželci, se predstavljajo za »uboega Tomaža« ali »uboega Turlygoda« in govorijo: kdo bo dal vbogajme ubogemu Tomažku? V roke si zatikajo igle, žeblice in okovice rožnih vencev, da bi krvavele. S takim čudnim početjem, z molitvijo in s preklinjanjem pripravljajo nevedne deželane do usmiljenja ali strahu, da dobijo miloščino. In takšen revček je bil možak v kolibi. Ko je kralj videl njegov obupni položaj, saj je imel golo telo pokrito samo z odejo, je bil prepričan, da ima pred seboj kakega očeta, ki je razdal vse premoženje hčeram in ga je to spravilo v stisko; kajti po njegovem je mogel zabresti v tako revščino samo človek, ki so ga pahnili vanjo nevaležni otroci.

Iz takega in podobnega zmešanega govorjenja je dobri Kaius jasno spoznal, da kralj ni čisto pri pravi in je zaradi krutega ravnanja obeh hčera zblaznel. In tedaj je vrl grof Kent dokazal svojo poštenost in zvestobo

z veliko večjo uslugo, kakor jo je lahko izkazal kralju dotlej. S pomočjo zadnjih vitezov, ki so ostali kralju zvesti, je v jutranjem svitu spravil svojega gospodarja v dovrski grad, kjer je imel kot grof Kent največ prijateljev in vpliva. Sam pa se je vkrca na ladjo in odpeljal v Francijo. Tam je odhitel na dvor h Kordeliji in ji opisal žalostni položaj njenega očeta s tako pretresljivimi besedami in ji naslikal nečloveško krutost njenih sester v tako živih barvah, da je ta dobra in ljubeča hči vsa objokana pohitela k možu; prosila ga je, naj ji dovoli odpotovati v Anglijo in odpeljati tja dovolj močno vojsko, ki bi zverinski sestre in njuna moža ukrotila ter vrnila njenemu očetu prestol; ko jo je mož uslišal, je odpotovala in se s kraljevo vojsko izkrcala v Dovru.

Lear je po naključju ušel čuvajem, ki naj bi po ukazu dobrega grofa Kenta pazili nanj med njegovo duševno boleznijo in so ga ljudje iz Kordeljinega spremstva našli, ko je taval po polju okrog Dovra v obupnem stanju; bil je že čisto blazen in je na ves glas prepeval sam sebi; na glavi je imel krono, spleteno iz slame, kopriv in drugega plevela, ki ga je nargal med žitnimi polji. Čeprav si je Kordelija zelo želela videti očeta, so jo zdravniki pregovorili, naj odloži sestaneke z njim toliko časa, da se bo naspal in ga bodo z zdravilnimi zelišči pomirili.

Po zaslugi spretnih zdravnikov, ki jim je Kordelija obljubila vse svoje zlato in dragulje, če bodo starega kralja ozdravili, je Learu kmalu toliko odleglo, da je lahko hčer sprejel.

Ganljivo je bilo videti snidenje med očetom in hčerjo in opazovati, kako se je v starem kralju teplo dvoje čustev: po eni plati je bil vesel, da spet vidi svojo hčer, po drugi ga je bilo stam, da je deležen tako pristrane prijaznosti od otroka, ki ga je v jezi zavrgel za prazen nič. Taki mešani občutki so se v njem borili z ostanki boleznih, ki je njegove na pol blazne možgane tako zdelala, da se je komaj zavedel, kje je in kdo je gospa, ki ga tako prijazno poljublja in govori z njim; vse navzoče je prosil, naj se mu ne smejejo, če je to gospo zamenjal s svojo hčer Kordelijo!

Potem je padel na kolena in prosil svojega otroka odpuščanja; ona pa, ki je ves čas klečala in ga prosila za blagoslov, mu je rekla, da ni spodobno, če kleči pred njo, pač pa je to njena dolžnost, saj je njegov otrok, njegova prava in resnična hči Kordelija! Poljubovala ga je, da bi mu (tako je dejala), s poljubi izbrisala nehvaležnost svojih sester; lahko ju je sram, tako je pripomnila, da sta nagnali svojega starega očeta z njegovo belo brado na mraz, medtem ko bi ona pustila celo sovražnikovega psa, da bi ostal v taki noči pri njenem ognju in se pogrel, četudi bi jo bil prej ugriznil. (Dobro je povedala.) Očetu je tudi razložila, da je prišla iz Francije samo zato, da bi mu pomagala; on pa ji je dejal, da mora vse pozabiti in mu odpustiti, ker je star in mu je um tako opešal, da ne ve, kaj dela; ona bi imela čisto gotovo dovolj vzroka, da ga ne bi imela več rada, njeni sestre pa se ne moreta z ničimer opravičevati. Kordelija je odvrnila, da sama prav tako nima nobenega vzroka biti nehvaležna, kakor sestri ne.

Zdaj pa pustimo starega kralja v varstvu tega skrbnega, ljubečega otroka; s pomočjo spanja in zdravlil se je njej in zdravnikom posrečilo, da so navili in uglasili strune njegovih bolesto razdraženih čutov, ki jih je krutost drugih dveh hčera tako silovito pretresla. Poglejmo nazaj in spregovorimo nekaj besed o obeh brezsrčnih sestrah.

Od tako nehvaležnih in do očeta tako dvolednih pošasti ni bilo mogoče pričakovati, da bi bili v zakonu kaj bolj zvesti. Kmalu sta se naveličali celo tega, da bi možema hlinili zvestobo in ljubezen, in sta kar odkrito pokazali, da sta se zaljubili drugje. Po naključju pa sta se s svojo grešno ljubeznijo oklenili istega človeka. Bil je to neki Edmund, nezakonski sin pokojnega grofa Gloucestra, ki se mu je z zvijačo posrečilo pregnati brata Edgarja, zakonitega dediča, iz grofije in z zločinsko spletko zavzeti njegov položaj. Hudobni človek je bil kakor ustvarjen za ljubezen takih malopridnic, kakršni sta bili Gonerila in Regana. Kmalu potem je umrl vojvoda cornwalski, Reganin mož, in Regana je takoj izjavila, da se bo poročila z grofom Gloucestrom. To pa je zbudilo ljubosumnost njene sestre, ki je

je sprijeni grof prav tako večkrat zatrjeval, da jo ljubi bolj kakor Regano. Gonerila si je znala iznajdljivo pomagati in je sestro zastрупila; toda prišli so ji na sled in njen mož, vojvoda albanski, jo je dal zapreti zaradi umora in zaradi grešne ljubezni do grofa, za katero je tudi izvedel.

To je Gonerilo tako prizadelo, da si je od togote in razočaranja v ljubezni sama vzela življenje. Hudobni sestri je torej navsezadnje le zadela božja pravičnost.

Komaj so se oči vseh ljudi uprle v ta dogodek in se čudile višji pravici, ki se je razodela v zasluženi smrti obeh sester, so se morale nenadoma ozreti drugam in ostrmeti spričo skrivnostnih poti te višje sile, ki je namnila žalostno usodo mladi in krepostni Learovi hčeri gospe Kordeliji; saj bi človek dejal, da zaslužijo njena dobra dela srečnejši zaključek. Res je namreč in ta resnica je strašna, da nedolžnost in usmiljenje na tem svetu nimata vedno sreče. Čete, ki sta jih Gonerila in Regana poslali v boj pod poveljstvom hudobnega grofa Gloucestra, so zmagale, in ker je podli samosilnik hotel preprečiti, da bi ga kdo izpodrinil, je morala Kordelija umreti v ječi. Tako je nedolžna gospa še čisto mlada umrla, prej

pa je postala ljudem svetel zgled otroške vdanosti in zvestobe. Lear jo je preživel, a ne za dolgo.

Dobri grof Kent, ki je sledil korakom svojega starega kralja od takrat, ko sta mu hčeri prizadejali prvo krivico, pa do žalostnih dni njegovega propadanja, mu je skušal pred smrtjo dopovedati, da je on tisti človek, ki ga je spremljal kot služabnik Kaius. Toda Learovi od žalosti in skrbi zmešani možgani niso mogli razumeti, kako je bilo to mogoče in kako naj bi bila Kent in Kaius ista oseba. Zato se Kentu ni zdelo vredno, da bi ga zadnje dni še vznemirjal s pojasnjevanjem. Lear je kmalu nato izdihnil; njegov zvesti služabnik pa je začel od starosti in žalovanja za kraljem tako hirati, da je odšel za njim v grob.

Kako je roka božje pravičnosti udarila hudobnega grofa Gloucestra, čigar grobnice so le prišle na dan, on sam pa je bil ubit v dvoboju s svojim bratom, zakonitim grofom; kako je Gonerilin mož, vojvoda albanski, ki je bil pri Kordelijini smrti nedolžen in ni žene nikdar hujskal h grdemu ravnanju z očetom, zasedel po Learovi smrti prestol Britanije – tega nam ni treba pripovedovati. Leara in njegovih treh hčera ni več, nas pa so zanimale samo njihove usode.

Pogovorno SE

Idejo za igro je Shakespeare dobil v starem keltskem izročilu, pa tudi pri drugih avtorjih.

Kaj se ti zdi v vsebini takega, da vedno znova vznemirja bralce in številne umetnike? Zakaj, po tvojem mnenju, je *Kralj Lear* največja Shakespea-rova tragedija?

Shakespeare se je v drami poigral z imeni glavnih oseb (Gonerila: gone rule; oblastiteljina; Regana: koren reg; vladarska; Kordelija: lat. cor: srce; srčna; lear – keltsko mrz). Kaj ti taka imena povedo o osebah? Osebe so večinoma prikazane črno-belo. Z oznako ene od njih dokaži to trditev. Naštej nekaj »črnih« in nekaj »belih« oseb.

Katero vprašanje je kralj postavil svojim hčeram? Kakšen odgovor je pričakoval? kateri hčeri sta znali »pravilno« odgovoriti? Katera hči ga je v resnici ljubila? Si podoben zaplet že kdaj srečal(a) pri svojem branju? Kakšno nadaljevanje torej pričakuješ? Katero kraljeve značajске lastnosti so prevladale pri njegovi reakciji na Kordelijine besede?

Kako je Lear razdelil svoje imetje? Kaj si je izbral?

Kdo mu je ves čas stal ob strani? Poišči primero, ki govori o izgonu zve-stega Kenta.

Te je presenetilo, da hčeri nista izpolnjevali svojih dolžnosti? Zakaj? Kaj se je dogajalo s kraljem in z njegovim spremstvom? Kako so se do njega obnašali služabniki najstarejše hčere Gonerile? Kaj se je zgodilo pri drugi hčeri? Kakšne so na koncu zgodbe posledice kraljeve zmote za glavne osebe? Je usoda starejših dveh hčera res vsemu svetu »v strašen, svarilen zglede«, kot si je želel njun oče?

Kako pri maščevanju pomaga narava? Poznaš primer iz slovenske knji-ževnosti, kjer narava »pomaga« pri razpletu dogajanja?

Lahko bi rekli, da je norček v zgodbi eden redkih, ki ohrani zdravo pa-met. S čim je primerjal kraljevi hčeri? Norčeva vloga je v drami stranska. Je po tvojem mnenju potrebna ali bi jo avtor lahko izpustil? Utemelji svoje mnenje.

Kaj je vzrok za kraljev propad? Njegov značaj ali brezizhodna situacija? Katero od dramskih vlog v tem delu bi igral(a) ti? Zakaj?

»Od kralja do berača je hud padec, in kdor je ukazoval milijonom ljudi, težko živi brez spremstva.« *Označi kralja Leara in poskušaj poiskati razloge za njegovo usodo.*

»Starejši so res nadležno breme« – *razmisličaj o odnosih med generacijami v današnjem času.*

Napiši Kentovo zgodbo.

Ljubezen imata samo na jeziku, ne pa v srcu ... »Nehvaležen otrok je hujši od strupene kače.« *Razmisličaj o odnosih med otroki in starši v nekaj književnih delih, ki si jih prebral(a).*

Kot Gonerile napiši e-pošto mlajši sestri, v kateri ji sporočaš, kako se obnaša vojini oče, in jo svariš pred njim.

*Preberi obnovo drame, zapisane v knjigi 500 dramskih zgodb. * Primerjaj jo s prebrano zgodbo. Je zapisana obnova lahko tudi obnova zgodbe, ki si jo prebral(a)? Zakaj dalne?*

Britanski kralj Lear ugotovi, da je napočil čas, ko bo svoje kraljestvo raz-delil med svoje tri hčere in poskrbel za njihovo doto. Starejši dve, Regan in Goneril, sta poročeni s knezoma Cornwallom in Albanyjem, za toko Kordelije pa se potegujeta burgundski knez in francoski kralj. Lear prosi svoje hčere, naj povedo, kako zelo rade ga imajo. Regan in Goneril kar teknujeta med seboj, ko govorita o svoji neizmerni ljubezni, medtem ko Kordelija pove, da ga ima rada, kakor mora vsaka hči imeti rada svojega očeta. To Leara razbesni in jo razdedini, njenima snubcema pa pove, da

*500 dramskih zgodb: vodnik po svetovni in domači dramatikli. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997.

ZANIMIVOSTI

Nekoč je William Shakespeare igral kralja. Stal je na odru čisto blizu stranske lože, v kateri je sedela kraljica Elizabeta. Ta je hotela preizkusiti, ali je velikega dramatika in igralca mogoče zvesti. Na oder je vrgla svoj robček. Shakespeare (kralj) je takrat ravno nekaj ukazal svojemu služabniku. Ko pa je zagledal robček, je z dostojanstvenim glasom pripomnil: »Preden to storiš, poberi tamle robček naše sestri!«

SLEDI SHAKESPEAROVEGA KRALJA LEARA V UMETNOSTI

- Književnost

E. Bond: *Lear*; I. S. Turgenjev: *Stepni kralj Lear* idr.

- Glasba

M. Balakirjev: *Kralj Lear* (scenska glasba); H. Bertioz: *Kralj Lear* (uvertura); D. Božič: *Kralj Lear* (opera); C. Debussy: nedokončana scenska glasba; S. Gobatti: *Cordelija* (opera); T. Hosokawa: *Learova vizija* (opera); D. Šostakovič: *Kralj Lear* (filmska glasba) idr.

- Film

Film *Kralj Lear* je bil posnet že leta 1909 v ZDA; leta 1910 v Italiji; lotili so se ga tudi režiserji O. Welles; M. Elliott, A. Kurosawa, G. Kozincev. Leta 2009 je začel film snemati M. Radford; kralja naj bi igral Al Pacino.

Povej: ti je bolj všeč taka obnova ali priredba Charlesa in Mary Lamb?

RENEŠANSA

Renesansa je obdobje, ki je naznanjalo prehod iz srednjega v novi vek. Njen začetek povezujejo z deli pesnikov Francesca Petrarce in Dan-teja Alighierija. Začela naj bi se v 14. stoletju v Italiji, Firencah, od ko-der se je razširila v Francijo in postopoma po celotni severni Evropi 16. stoletja. Spodbujalo jo je humanistično gibanje, ki se je ponovno začelo zanimati za antično kulturo starih Grkov in Rimljanov. Obdobje je po-vezano z nastankom prvih nacionalnih držav, kapitalizma in meščanstva, znanstvenimi odkritji. Človek v renesansi velja za najvišjo vrednoto in središče sveta zaradi svojega razuma in čutnosti.

Obdobje pomeni tudi prehod iz blagovnega k denarnemu gospodars-tvu in prehod iz fevdalne družbene ureditve v kapitalistično.

Predstavniki:

- pesništvo: Louis de Camões, Francesco Petrarca, William Shakespeare (značilna vrsta sonet); pripovedništvo: Giovanni Boccaccio, M. Cervan-tes de Saavedra (značilni vrsti roman, novela); dramatika: Christopher Marlowe, William Shakespeare (značilni vrsti komedija, tragedija).

Drugi znameniti predstavniki: likovni umetniki: Michelangelo Buona-rotti (tudi pesnik), Raffaell Santi, Leonardo da Vinci; astronom in ma-tematik Nikolaj Kopernik, humanist in filozof Niccolo Machiavelli idr.

Leonardo da Vinci

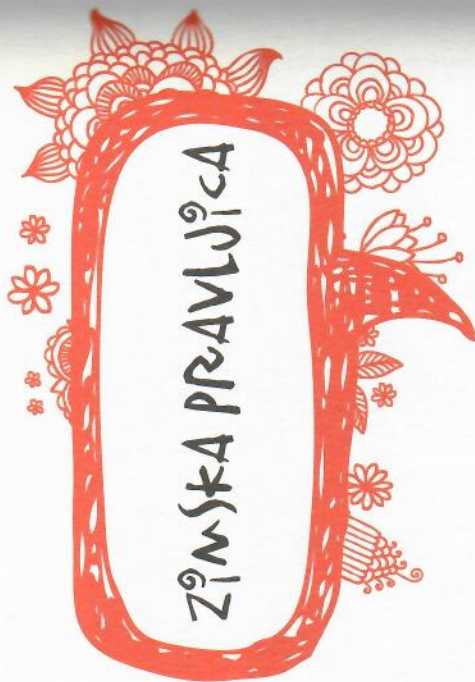
Nikolaj Kopernik

Niccolo Machiavelli

Francesco Petrarca

ZIMSKA PRAVLJICA

(Mary Lamb, prevedel Ivan Črnučar)
romanca/pravljična igra
London, 1610/11

Sicilski kralj Leontes in njegova žena, lepa in krepostna Hermiona, sta nekoč živela v najlepšem soglasju. Leontes je bil v ljubezni s to odlično gospo tako srečen, da ni imel nobene želje več; samo včasih si je zaželel, da bi še enkrat videl in predstavil ženi svojega starega tovariša in sošolca Poliksena, češkega kralja. Leontes in Poliksena sta od otroških let odraščala skupaj; toda po smrti njunih očetov so ju poklicali vsakega v svoje kraljestvo za vladarja in zato se že več let nista videla, čeprav sta dostikrat izmenjavala darila, pisma in prijazne pozdrave po poslanikih.

Navsezadnje se je Poliksena ponovnim povabilom vdal in je prišel s Češkega na sicilski dvor obiskat svojega prijatelja Leonta.

Vse od začetka se je Leontes tega obiska samo veselil. Tovariša iz mladih let je svoji ženi kraljici toplo priporočil, in zdelo se je, da je v navzočnosti drugega prijatelja in starega tovariša njegova sreča popolna. Pogovarjala sta se o starih časih; spominjala sta se šolskih dni in mladostnih

norčij, ki sta jih nekdaj uganjala, in jih pripovedovala Hermioni, ki se je teh pogovorov vedno z velikim veseljem udeleževala.

Ko se je Poliksena po daljšem bivanju na sicilskem dvoru začel pripravljati na odhod, je začela na možovo željo tudi Hermiona prositi Poliksena, naj še ostane.

In tedaj so se za dobro krajico začeli žalostni dnevi; kajti Poliksena, ki na Leontovo prošnjo ni maral ostati dlje, se je dal besedam kraljice Hermione pregovoriti in je odložil svoj odhod za nekaj tednov. In čeprav je Leontes prijatelja tako dolgo poznal in je vedel, kako trdni in dosledni so njegovi nazori o časti in poštenosti in kako odlične kreposti krasi jo njegovo ženo, se ga je vseeno polastila nepremagljiva ljubosumnost. Sleherna pozornost, ki jo je Hermiona izkazala Poliksenu, dasiravno je storila to na izrecno možovo željo in samo da bi njemu ustregla, je podžgala ljubosumnost nesrečnega kralja; in iz ljubečega, resničnega prijatelja in najboljšega, najljubeznivejšega soproga se je Leontes nenadoma sprerigel v divjo in nečloveško pošast. Poslal je po Kamila, enega od svojih dvorjanov, in mu povedal, kakšen sum ga obhaja; hkrati mu je ukazal, naj Poliksena zastrupi.

Kamilo je bil dober človek; in ker je vedel, da Leontova ljubosumnost nima nobene stvarne podlage, Poliksena ni zastrupil, pač pa mu je povedal, kaj mu je ukazal kralj; in nato sta se zmenila, da bosta skupaj zbežala iz sicilskega kraljestva. Tako je Poliksena s Kamilovo pomočjo dospel živ in zdrav v svoje češko kraljestvo, kjer je Kamilo poslej živel pri njem kot njegov najdražji prijatelj in ljubljenec.

Poliksenaov beg je ljubosumnega Leonta še bolj razdražil; šel je v kraljičino stanovanje, kjer je dobra gospa sedela s svojim sinčkom Mamilijem; ta je ravno začel pripovedovati materi v zabavo eno svojih najmikavnejših zgodbic, ko je vstopil kralj, odvedel otroka in vrgel Hermiono v ječo.

Čeprav je bil Mamilij še majhen, je mater vsceno nežno ljubil; in ko je videl, da jo je kralj osramotil, jo ločil od nje in jo vtaknil v ječo, ga

dobri kraljici tole: če mi njeno veličanstvo zaupa hčerko, jo bom nesla kralju, njenemu očetu, kdo ve, če se ne bo ob pogledu na nedolžnega otroka omehčal.«

»Zelo spoštovana gospa,« je odvrnila Emilija, »kraljici bom vašo plemenito ponudbo sporočila; ravno danes je rekla, kako rada bi našla prijatelja, ki bi si upal pokazati otroka kralju.«

»Povej ji tudi,« je dejala Pavlina, »da se bom pri Leontu pogumno zavzela zanjo.«

»Bodite za večne čase blagoslovljeni za prijaznost do naše milostljive kraljice,« je rekla Emilija. Nato je odšla k Hermioni, ki je z veseljem izročila otroka v varstvo Pavlini, saj se je bala, da si nihče ne bo upal stopiti z otrokom pred kralja.

Pavlina je vzela novorojenko in se pretrnila z njo do kralja, čeprav ji je njen mož skušal to preprečiti, ker se je bal kraljeve togote; položila jo je očetu pred noge in se v plemenitem govoru zavzela za Hermiono; kralju je hudo očitala njegovo nečloveško ravnanje in ga je na vso moč rotila, naj se usmili nedolžne žene in otroka. S svojimi ognjevitimi očitki pa je Leonta samo že bolj razdražila; zato je velel njenemu možu Antigonu, naj jo odvede.

Pavlina je res odšla, malo deklenco pa je pustila očetu pred nogami; ko bo ostal sam z njo, tako si je mislila, jo bo že pogledal in se nebojgijene, nedolžne stvarce usmilil.

Toda dobra Pavlina se je zmotila; zakaj brž ko je odšla, je neusmiljeni oče naročil njenemu možu Antigonu, naj vzame otroka, ga odpelje z ladjo na morje in izpostavi na kaki samotni obali.

Antigonus ni bil tako usmiljen kakor Kamilo in je Leontove ukaze skrbno izpolnil; deklenco je takoj nesel na ladjo in odjadral z njo na morje, da jo odloži na prvo samotno obalo, ki jo bo našel.

Kralj je bil o krivdi svoje žene tako trdno prepričan, da ni maral čakati na vrnitev Kleomena in Diona, ki sta šla po njegovem ukazu v Delfe

je to pretreslo do dna srca; začel je pobešati glavo in počasi hirati; jesti ni mogel več in tudi spati ne, tako da so vsi mislili, da ga bo žalost ubila.

Ko je bila kraljica že v ječi, je kralj ukazal plemičema, Kleomenu in Dionu, naj gresta v Delfe in si dasta v Apolonovem templju vedeževati, ali mu je bila kraljica nezvesta.

Hermiona je kmalu po svojem prihodu v ječo rodila hčer; ubogo gospe je pogled na ljubkega otročka zelo potolažil in dejala mu je: »Moj ubogi jetniček, jaz sem prav tako nedolžna kakor ti.«

Hermiona je imela ljubeznivo in plemenito prijateljico Pavlino, ženo sicijskega plemiča Antigona; in ko je gospa Pavlina izvedela, da je njena kraljevska gospa rodila otroka, je prišla k Hermioni v ječo; paznici Emiliji, ki je Hermioni stregla, je dejala: »Prosim vas, Emilija, povejte vaši

vprašat boga Apolona za mnenje; še preden je kraljica prebolela otročjo posteljo in izgubo drage hčerke, jo je postavil ob navzočnosti vseh plemičev in dvorjanov na zatožno klopo pred sodišče. In ko so bili dvorjani, sodniki in vsi plemiči države zbrani, da bi Hermioni sodili, in je nesrečna kraljica stala pred svojimi podaniki kot jetnica, ki čaka na sodbo, sta stopila v dvorano Kleomen in Dion ter izročila kralju zapечатeni odgovor delfijskega preročišča: Leontes je velel odtrgati pečat in dal odgovor naglas prebrati; zapisane so bile tele besede:

»Hermiona je nedolžna, Poliksenes neoporečen človek, Kamilo zvest podanik, Leontes ljubosumen trinog in kralj bo živel brez naslednika, če tega, kar je bilo izgubljeno, ne bo spet našel.«

Kralj tem preroškim besedam ni hotel verjeti: rekel je, da so odgovor ponaredili kraljični prijatelji in je sodniku naročil, naj razpravo proti kraljici nadaljuje; a ko Leontes še ni nehal govoriti, je stopil v dvorano

dvorjan in povedal, da je kraljevič Mamilij nenadoma umrl od žalosti in sramote, ko je izvedel, da sodijo njegovi materi na življenje in smrt.

Hermiona je omedlela, tako jo je pretresla novica o smrti dragega otroka, ki ga je spravila na drugi svet žalost zaradi njene nesreče. Tudi Leontes je bil zelo ganjen in nesrečna kraljica se mu je začela smiliti; zato je naročil Pavlini in drugim ženskam, ki so ji stregle, naj jo odvedejo in poskrbijo, da bo okrevala. Pavlina se je kmalu vrnila in povedala kralju, da je Hermiona umrla.

Ko je Leontes slišal, da je kraljica umrla, mu je bilo žal, da je bil tako krut; in hkrati z zavestjo, da je Hermioni strl srce z grdim ravnanjem, se mu je obudila vera, da je bila nedolžna. Spoznal je, da so resnične tudi preroške delfijske besede: zavedel se je, da bo ostal brez naslednika, če »tega, kar je izgubljeno, ne bo spet našel«, saj je vedel, da govori prerokba o njegovi hčerki, mladi kraljevič Mamilij pa je bil mrtev; Leontes bi bil dal vse kraljestvo, da bi našel izgubljeno hčerko; prepustil se je očitkom vesti in preživel več let v turbobnem premišljevanju, kesanju in bolečini.

Ladjo, s katero je bil Antigonus odpeljal kraljevo hčerko, je vihar zanesel na češko obalo, kjer je vladal dobri kralj Poliksenes. Tam se je Antigonus izkrcal in položil otročička na obalo.

Antigonus se ni več vrnil na Sicilijo, da bi Leontu povedal, kje je pustil njegovo hčerko; zakaj preden se je vkrcal spet na ladjo, je prilo-mastril iz gozda medved in ga raztrgal; to je bila pravična kazen zanj, ker je ubogal hudobnega Leonta.

Deklica je bila bogato opravljena in okrašena z dragulji; kajti Hermiona jo je tedaj, ko jo je poslala k Leontu, zelo lepo oblekla; razen tega ji je Antigonus pripel na pliašč listek, nanj je napisal ime »Perdita« in nekaj besed, ki so namigovale na otrokovo odlično rojstvo in sovražno usodo.

Ubogega, zapuščenega otročička je našel neki pastir. Bil je človeko-ljuben mož in je odnesel malo Perdito domov ženi, ki je nežno skrbela

zanjo; toda revščina je pastirja zapeljala, da je skrival bogatstvo, ki ga je našel; zato je zapustil tiste kraje, da ne bi nihče vedel, kje je dobil svoj zaklad. Z delom otrokovih draguljev je kupil veliko čredo ovac in postal premožen ovčerejec. Perdito je vzgajal kot svojega lastnega otroka in deklica ni slutila, da je hči nekoga drugega.

Zrasla je v ljubko dekle; in čeravno ni bila deležna nobene druge vzgoje razen pastirske, je naravna milina, ki jo je podedovala od svoje kraljevske matere, vendarle tako svetlo sijala iz njene samoraste duše, da ne bi po njenem vedenju nihče sodil, da ni bila vzgojena na očetovem dvoru.

Češki kralj Poliksenes je imel edinca Florizela. Ko se je mladi kraljevič nekoč mudil na lovu blizu ovčarjevega bivališča, je zagledal dekle, ki so jo vsi imeli za pastirjevo hčer; in Perdita ga je s svojo lepoto, skromnostjo in kraljevskim vedenjem tako očarala, da se je pri pričji zaljubil vanjo. Zato se je preoblekel v navadnega meščana, si nadel ime Doriles in postal v hiši starega ovčarja stalen gost. Poliksenesa je začela sinova pogosta odsotnost z dvora vznemirjati; svojim ljudem je naročil, naj ga opazujejo, in tako je odkril njegovo ljubezen do lepe ovčarjeve hčere.

Tedaj je Poliksenes poklical Kamila, zvestega Kamila, ki mu je bil pomagal uiti besnemu Leontu in mu s tem rešil življenje; prosil ga je, naj ga pospremi do ovčarjeve hiše, do domnevnega dekletovega očeta.

Poliksenes in Kamilo sta prišla preoblečena do hiše, v kateri je stari pastir ravno priredil slavlje ob striženju ovac; in ker je na tak dan vsak gost dobrodošel, so ju povabili noter, in čeprav sta bila tujca, sta se tudi udeležila slavlja.

Družina je bila vesela in razigrana. Mize so bile pogrnjene in vse je bilo pripravljeno za veliko podeželsko slavlje. Nekaj fantov in deklet je plesalo na trati pred hišo, drugi mladeniči pa so kupovali robce, rokavice in podobne drobnarije od krošnjarja pred vrati.

Med tem direndajem sta Florizel in Perdita mirno sedela v odmaknjem koticu in videti je bilo, da jima je več za njun pogovor kakor za igre in neumne zabave zbranih gostov.

Kralj je bil dobro preoblečen in se mu ni bilo treba bati, da bi ga sin prepoznal; zato se je pomaknil malo bliže, da bi slišal, kaj se menita. Poliksenes se je nemalo začudil, ko je videl, kako preprosto in hkrati odlično se vede Perdita v pogovoru z njegovim sinom. Rekel je Kamilu: To je najpričupnejše dekle nizkega stanu, kar sem jih kdaj videl; vse njene kretnje in besede razodevajo nekaj boljšega, nekaj, kar je za ta kraj preveč plemenito.

Kamilo je odgovoril: »Da, prava kraljica smetane in mleka je—«

»Prosim vas, moj dobri prijatelj,« je nagovoril kralj starega ovčarja, »povejte mi, kdo je tisti lepi pastir, ki govori z vašo hčerjo?«

»Dorikles mu pravijo,« je odvrnil ovčar. »Pravi, da ima moja hčerko rad; in po pravici vam povem, da je težko presoditi, kdo ima koga rajši: on njo ali ona njega. Če jo bo mladi Dorikles res vzel, se mu niti ne sanja, kaj mu bo prinesla,« je dejal, misleč na ostanek dekletovih draguljev, ki ga je po nakupu ovac shranil za njeno doto.

Nato je Poliksenes nagovoril sina: »Kako pa je to, mladi mož? Zdi se mi, da je vaše srce polno nečesa, kar vas vleče od slavnosti drugam. Ko sem bil jaz mlad, sem po navadi zasipal svojo ljubico z darili, vi pa ste pustili krošnjarja oditi, ne da bi svojemu dekletu kaj kupili.«

Mladi kraljevič, ki ni slutil, da govori z očetom, je odvrnil: »Veste, stari gospod, ona ne mara takih drobnarij; darila, ki jih Perdita pričakuje od mene, so zaklenjena v mojem srcu.« Nato se je obrnil k Perediti in ji dejal: »O, Perdita, poslušaj me vpriču tega gospoda, ki je bil menda nekoč zaljubljen. Naj sliši, kaj bom izpovedal.« Tedaj je Florizel poklical starega gospoda za priču slovesne obljube zakona, ki jo je izrekel Perditi, in mu dejal: »Prosim vas, da najino pogodbo zapišete.«

»Vi pa zapišete svojo ločitev zakona,« je dejal kralj in se sinu razodel. Poliksenes mu je nato začel očitati, da se je drznil zaročiti z dekletom

tako nizkega stanu in je ozmerjal Perdito z »ovčarsko zalego«, »ovčjo preklo« in drugimi sramotnimi vzdevki; zagrozil ji je, da bo obsodil njo in starega ovčarja, njenega očeta, na smrt, če bo še kdaj govorila z njegovim sinom.

Nato je kralj ves togoten zapustil družbo in velel Kamilu, naj mu s kraljevičem Florizelom sledita.

Perditi so kraljevi očitki vzburkali kraljevske kri in po njegovem odhodu je dejala: »Čeprav je prišlo vse na dan, se nisem prav nič prestrašila; hudo me je že mikalo, da bi mu kar naravnost rekla: isto sonce, ki sije na vašo palačo, si tudi pred našo hišico ne zakriva obličja, ampak sije na obe strchi enako.« Nato je žalostno dodala: »A zdaj sem se iz teh sanj prebudila. Nič več se nočem iti kraljico. Pustite me, oče, da grem pomolst ovce in se razjokam.«

Dobrosrčnemu Kamilu je bilo prisrčno in iskreno dekletovo vedenje zelo všeč; in ker je opazil, da je mladi kraljevič preveč zaljubljen, da bi se dekletu na očetov ukaz odrekel, je začel premišljevati, kako bi zaljubljeni par spet spravil in hkrati izpeljal načrt, ki ga je nosil v srcu.

Kamilo je že dolgo vedel, da se je sicilski kralj Leontes spreobrnil in spokoril; in čeprav je bil Kamilo zdaj najboljši prijatelj kralja Poliksena, si je vseeno želel, da bi še enkrat videl svojega nekdanjega kralja in rojstni dom. Zato je predlagal Florizelu in Perditi, naj odideta z njim na sicilski dvor, kjer bo prosil Leonta, naj ju varuje toliko časa, da jima bo Poliksena na njegovo posredovanje odpustil in jima dovolil, da se lahko potočita.

Ponudbo sta z veseljem sprejela; in Kamilo, ki je vodil vse priprave na beg, je dovolil, da gre z njimi tudi stari ovčar.

Ovčar je vzel s seboj ostanek dekletovih draguljev, njene otroške oblekice in listek, ki ga je našel pripetega na plašču.

Vožnja je minila brez nezgod in Kamilo je s Florizelom, Perdito in stari ovčarjem srečno prispel na Leontov dvor. Leontes, ki je še vedno žaloval za mrtvo Hermiono in izgubljenim otrokom, je sprejel Kamila zelo ljubeznivo in izrekel prisrčno dobrodošlico kraljeviču Florizelu. Perdito je Florizel predstavil kot svojo princeso in zdelo se je, da je pritegnila vso Leontovo pozornost; ko je opazil podobnost med njo in svojo mrtvo kraljico Hermiono, se mu je srčna rana spet odprla in dejal je, da bi bila njegova hči prav tako ljubko bitje, če je ne bi bil on tako brezsrčno obsodil na pogin. »In razen tega,« je pripomnil Florizelu, »sem zapravil tudi družbo in prijateljstvo vašega vrlega očeta, ki bi ga zdaj tako rad še enkrat videl; ta želja mi je bolj pri srcu kakor moje življenje.«

Ko je stari ovčar slišal, kako zelo se kralj zanima za Perdito in da je nekoč izgubil hčer, ki jo je kot otroka pustil v neznanem kraju, je začel primerjati čas, ko je našel Perdito, s časom, ko je bila izpostavljena, z drugimi in drugimi znaki njenega odličnega rojstva; in tako je seveda prišel do zaključka, da sta Perdita in kraljeva izgubljena hči ista oseba.

V navzočnosti Florizela, Perdite, Kamila in zveste Pavline je stari ovčar začel pripovedovati kralju, kdaj in kako je našel otroka in tudi podobnosti o Antigonovi smrti, saj je bil zraven, ko ga je napadel medved. Pokazal je razkošni plašč in Pavlina se je takoj spomnila, da je Hermiona zavila vanj otroka; tudi dragulj, ki ga je pokazal, je prepoznala, ker je vedela, da ga je takrat Hermiona obesila Perditi okrog vratu; na listu papirja, ki ga je prinesel ovčar, pa je spoznala pisavo svojega moža; zato

ni bilo nobenega dvoma več, da je Perdita Leontova hči; ah, kako se je v plemeniti duši Pavline tepla žalost zaradi moževe smrti z veseljem, da so se preroške besede uresničile in ima kralj spet dediča, saj je našel hčer, ki je bila tako dolgo izgubljena. Ko je Leontes slišal, da je Perdita njegova hči, ga je pri srcu hudo zbolelo, da je Hermiona mrtva; kako bi bila vesela svojega otroka, če bi bila še živa! Zato dlje časa ni mogel spregovoriti drugega, kakor: Oh, tvoja mamica, tvoja mamica!

Pavlina je ta veseli in hkrati žalostni prizor prekinila s pripombo, da je slavni italijanski mojster Julio Romano njej ravnokar izdelal kip, ki je podobni kraljici izredno podoben; če se hoče njegovo veličanstvo potruditi z njo domov in si ga ogledati, bo skoraj mislilo, da ima pred seboj pravo Hermiono. In res so odšli tja; kralj se je hotel čim prej prepričati, ali je kip res tako podoben njegovi Hermioni, Perdito pa je gnala radovednost, kakšna je bila njena mati, ki je ni nikdar videla.

Pavlina je odstrla zaveso, za katero je bil skrit znameniti kip, in bil je res tako podoben Hermioni, da je kralja spet prevzela stara žalost: dolgo časa sploh ni mogel govoriti in tudi premakniti se ni mogel.

»Vaš molk mi je všeč, veličanstvo,« je rekla Pavlina. »Dokazuje, kako ste prevzeti. Ali ni kip res podoben kraljici?«

Nazadnje je kralj spregovoril: »Oh, takole je stala, prav tako veličastna je bila videti, ko sem jo prvič snubil. Pa vendar, Pavlina, Hermiona ni bila tako stara, kakor jo kaže tale kip.« Pavlina je odvrnila: »Kiparja je treba toliko bolj občudovati, da je upodobil Hermiono takšno, kakršna bi bila danes. Toda dovolite mi, da potegnem zastot, veličanstvo, drugače boste še mislili, da je kip živ.«

Tedaj je kralj rekel: »Nikar ne spustite zaves. Oh, zakaj nisem mitev! Poglej, Kamilo, ali se ti ne zdi, da diha? Tudi v njenih očeh je nekaj živega.«

»Zaveso moram zagniti, visokost,« je rekla Pavlina. »Tako ste prevzeti, da boste sami sebe prepričali, da je kip živ.«

»O, sladka Pavlina,« je rekel Leontes, »pusnite me, naj ostanem tako zatopljen v svoje misli dvajset let! Še vedno se mi zdi, da čutim njen dih. Kdaj je še bilo kako dleto tako spretno, da bi znalo izklesati dihanje? Ne posmehujte se, ampak jaz jo bom poljubil.«

»Nikar, moj dobri, vzvišeni gospodar,« je rekla Pavlina. »Rdečilo na njenih ustnicah je še vlažno. Svoje si boste zamazali z oljnato barvo. Ali naj spustim zaveso?«

»Ne, še dvajset let,« je rekel Leontes.

Perdita, ki je ves ta čas klečala in s tihim občudovanjem gledala kip, se je tudi oglasila: »Še jaz bi tako dolgo stala in gledala svoj drago mater.«

»Ali se otresite tega navdušenja,« je rekla Pavlina Leontesu, »in dovolite, da potegnem zaveso ali pa se pripravite na še večje presenečenje. Zakaj res lahko storim, da bo kip oživel! Da, in tudi s podstavka bo stopil in vas prijel za roko. Ampak potem boste mislili, da mi pomaga hudobni duh, in temu bi morala odločno ugovarjati.«

»Do kakršne koli kretnje jo lahko pripravite,« je dejal presenečeni kralj, »vse bom z veseljem gledal. Kar koli bo z vašo pomočjo spregovorila, bom rad poslušal, saj jo bo do govorjenja ravno tako lahko pripraviti kakor do gibanja.«

Pavlina je tedaj ukazala, naj zaigra godba zadržano in svečano melodijo, ki jo je bila izbrala nalašč za to priliko: in v veliko začudenje vseh

gledalcev je kip stopil s podstavka ter objel Leonta okrog vratu. Potem je spregovoril in prosil, naj Bog blagoslovi njenega moža in Perdito, ki so jo zopet našli.

Ni čudno, da je kip objel Leonta okrog vratu in začel blagoslovljati oba s Perdito. Da, ni čudno; kajti tisti kip je bila v resnici Hermiona, prava, živa kraljica.

Pavlina je bila kralju nalašč poročala, da je Hermiona umrla, misleč, da bo edino na ta način lahko rešila svoji kraljici življenje; Hermiona je od tistega trenutka dalje živela pri dobri Pavlini; in dokler ni slišala, da so Perdito našli, ni hotela kralju nikdar sporočiti, da je še živa; kajti čeprav je Leontu že zdavnaj odpustila krivico, ki jo je storil njej, mu ni mogla odpustiti, da je tako kruto ravnal z njeno hčerjo.

Ko je Leontes dobil kraljico spet živo in je našel tudi izgubljeno hčer, je bila za dolgo žalujočega kralja to tolikšna sreča, da jo je komaj prene-sel.

Od vseh strani so se usipale čestitke in pristrčni pozdravni govori. Zdjaj sta se srečni oče in mati Florizelu zahvaljevala, da se je zaljubil v njuno ljubko hčer; in prav tako sta blagoslovljala dobrega starega ovčarja, da jima je ohranil otroka. Tudi Kamilo in Pavlina sta bila na vso moč vesela, da sta za svojo požrtvovalnost in zvestobo doživela tako srččen konec vseh zapletljajev.

In da tej čudni in nepričakovani sreči ničesar ne bi manjkalo, se je pojavil v palači tudi sam kralj Poliksenes.

Ko je Poliksenes prvič pogrešil svojega sina in Kamila, se je spomnil, da si je Kamilo že dolgo želel na Sicilijo; iz tega je sklepal, da bo tam našel begunce; zato se je z vso naglico odpravil za njimi in slučajno je prišel na Sicilijo v najlepšem trenutku Leontovega življenja.

Poliksenes se je udeležil splošnega veselja in proslav; prijatelju je od-pustil krivično ljubosumnost, ki jo je ta začutil proti njemu, in moža sta bila spet tako dobra in pristrčna prijatelja kot v zgodnjih deških letih.

Zdaj se tudi ni bilo bati, da bi Poliksenes ugovarjal poroki svojega sina s Perdito. Nič več ni bila »ovčja prekla«, ampak sičilska kraljična.

Kakor vidimo, je bila Hermiona za svojo krepost, potrpežljivost in dolgo trpljenje lepo poplačana. Ta odlična gospa je živela z Leontom in Perdito še mnogo let kot najsrečnejša vseh mater in kraljic.

POGOVORIMO SE

Glede na naslov si verjetno lahko pričakoval(a) kaj pravljичnega. So v drami vidni elementi pravljичnosti? Nekaj jih naštej. Drama se srečno razplete – pri katerem delu, ki si ga že prebral(a), podobna moževa ljubosumnost povzroči tragičen razplet?

Zapiši medsebojna razmerja med Leontom, Hermiono, Pavlino, Antigonom, Poliksenom, Perdito in Florizelom. Ti je ime Hermiona kaj znano? Iz katerega dela? Kdo ji v tej zgodbi ves čas stoji ob strani? Hermiona na koncu možu odpusti vse grdobije. Bi bil(a) ti sposoben(na) narediti enako? Kdo je bil Antigona? Kaj se mu je zgodilo? Pobrskaj po medmrežju, kje se to ime pojavi v grški literaturi. Je Antigona tudi tam moška oseba? V delu lahko najdeš tudi povezavo z grškimi bajkami, na primer delfsko prerokiščico. Kdo je tam iskal nasvet?

Kaj je želela povedati Perdita z besedami: »... da si sonce, ki sije na njegovo palačo, ne zakriva obraza pred našo kožo, ampak sveti na obe enako.« Si tudi ti mnenja, da kot »ovčarska deklina« ne bi bila primerna nevesta za kraljevega sina? Utemelji svoje mnenje.

Kakšna je vloga Kamila? Kako ravna? Se spomniš slovenske drame (komedije), v kateri je služabnik tudi bolj pameten kot njegov gospodar?

Pavlina pripoveduje: Zgodba nesrečnega otroka ...

Konec dober, vse dobro ... Kateri konci Shakespeareovih zgodb so ti bolj všeč?

Taki, kjer:

- se na koncu vse srečno razplete,
 - glavni junaki sicer umrejo, a zmaga njihova ideja,
 - na koncu ostane pravo razdejavanje?
- Utemelji svoje mnenje.*

Označi Leonta, razmišljaj o njegovih lastnostih in dejanjih.

Florizel utemeljuje odločitev za Perdito (pripravi prvoosebni govor, s katerim boš svojega očeta Poliksena skušal prepričati, da je Perdita prava žena zate).

SLEDI SHAKESPEAROVE ZIMSKE PRAVLJICE V UMETNOSTI

• Film

Zimska pravljica je bila prvič posneta leta 1910 v ZDA.

SHAKESPEARE IN SLOVENIJA

Kako je bilo v Sloveniji v času, ko je Anglija doživljala razcvet in ko je tam deloval William Shakespeare? Do 16. stoletja je naše ozemlje sodilo pod nemško nadoblast, v cerkvi pa je vladala latinščina. Našo domovino so občasno napadali Turki, na gradovih so kmete preganjali zlasti tuji fevdalci. V teh časih je v Nemčiji Martin Luther nastopil proti slabim razmeram v cerkvi – začela se je reformacija, ki se je prelila tudi v Slo-venijo. Protestantizem je Slovincem prinesel prvo slovensko knjigo, slo-vensko pisavo, prevod Svetega pisma in prvo slovensko slovnico.

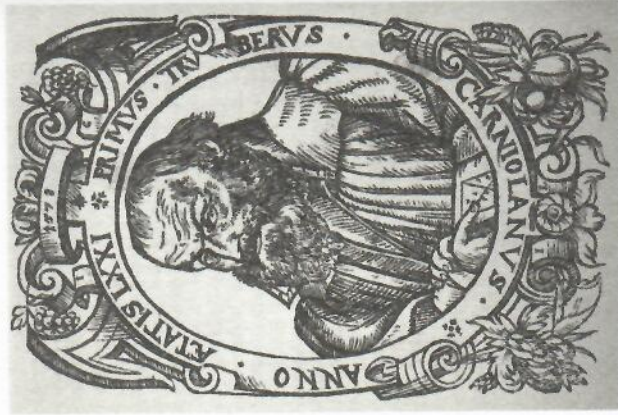
Osrednja osebnost slovenskega protestantizma je bil Primož Trubar. Postavil je temelje slovenskemu knjižnemu jeziku in tudi književnosti. Začetnik slovenske književnosti je napisal 22 knjig v slovensčini in dve v nemščini. Leta 1550 je v nemškem mestu Tübingen izdal drobni knjižici, tiskani z nemškimi črkami, *Abecednik in Katekizem*. »*Ene bukvice, iz tih se ti mladí inu preprosti Slovinci mogo lahko v kratkim času brati naučiti.*«

Pri tem je za osnovo slovenskega knjižnega jezika vzel osrednji slovenski govor (ljubljanščina, na katero je že vplivala gorenjščina) z dolenskim na- rečnimi posebnostmi; za črkopis je vzel gotico, ki jo je kasneje nadomestil

z latinico ter posebnimi znaki za sičnike, šumnike in zlitnike. Jurij Dal-
matin je leta 1584 prevedel *Sveto pismo, Biblijo*. Ta je postala temelj naše
književnosti in slovenskega knjižnega jezika. Istega leta je Adam Bohorič
izdal prvo slovensko slovnico *Zimske urice proste* v latinskem jeziku. Zato
so v Prešernovem času tej pisavi dali ime bohoričica. Sčasoma je delo teh
in drugih protestantov obrodilo sadove – na gradovih, kjer se je do takrat
slišala slovenska beseda le med tlačani in služabniki, so začeli ceniti slo-
venske knjige. Tudi v cerkvah v mestih si je slovensčina izborila svoje me-
sto. V časih torej, ko je bila angleščina že razvit jezik in so nastajale večne
Shakespeareove mojstrovine, smo Slovenci šele dobili svoj knjižni jezik.
Resnici na ljubo je seveda treba dodati, da je tudi večina Shakespea-
rovih dram svojo knjižno izdajo doživela šele po avtorjevi smrti.

Žal je večina slovenskih knjig,
izdanih do leta 1600, končala na
grmadah.

Slovenci so vse od Linharta
naprej cenili Shakespeareovo delo,
prevajati pa so ga začeli v sredini
19. stoletja. Najbolj znani sloven-
ski prevajalci Shakespeareovih del
so: Anton Funtek, Ivan Cankar,
Oton Župancič, Fran Govekar,
Matej Bor, Janko Moder, Herbert
Grün, Janez Menart in Milan Je-
sih.

(Charles Lamb, prevedel Ivan Črnavoj)
tragedija

London, 1611; nastala okoli l. 1606/07

Ko je vladal na Škotskem kralj Duncan Blagi, je živel tam mogočni
plemič Macbeth. Bil je kraljev bližnji sorodnik in je užival zaradi svoje
hrabrosti pred sovražnikom na dvoru veliko spoštovanje. Zadnjič se je
izkazal takrat, ko je porazil uporniško vojsko, ki so ji prihitele v velikem
številu na pomoč norveške čete.

Ko sta se škotska generala Macbeth in Banquo vračala iz velike bit-
ke kot zmagovalca, ju je vodila pot čez golo, izsušeno ravan, kjer so ju
ustavile tri čudne prikazni, ki bi bile podobne ženskam, če ne bi bile
bradate in če se ne bi tudi zaradi svoje uvele kože in divje našemljenosti
popolnoma razlikovale od zemeljskih bitij.

Macbeth jih je prvi nagovoril; one pa so bile videti užaljene, ker so
vse tri položile svoje razpokane prste na izsušene ustrnice, češ da naj bo
tih. Nato je prva med njimi pozdravila Macbetha kot kneza Glamisa.
General se ni malo začudil, da ga ta strašila poznajo; še veliko bolj pa je
ostrmel, ko ga je takoj nato druga pozdravila kot kneza Cawdorkega,

ker se za ta naslov ni nikdar potegoval; tretja pa mu je zaklicala: »Slava ti, Macbeth, ki nekoč boš kralj!«

Preroški pozdrav ga je zelo presenetil, saj je dobro vedel, da ne sme misliti na kraljevski prestol, dokler so živi kraljevi sinovi. Nato so se prikazni obrnile k Banquu in ga ogovorile s skrivnostnimi besedami:

»Manjši kakor Macbeth in večji! Ne tako srečen, ampak veliko srečnejši!« Prerokovale so mu, da bodo njegovi sinovi kralji na Škotskem, čeprav on sam ne bo nikdar kralj. Nato so se dvignile v zrak in izginile; tako sta generala vedela, da sta imela opravka s sojenicami.

Ko sta stala sredi planjave in pretehtavala ta čudni dogodek, so prišli sli, ki jim je kralj ukazal, naj podeli Macbethu dostojanstvo kneza Cawdorskega; in ker je bilo to v čudovitem soglasju s prerokovanjem čarovnic, je Macbeth tako ostrmel od presenečenja, da ni mogel kraljevim

sлом niti odgovoriti. Pač pa se mu je v tistem trenutku zbudilo v srcu naraščajoče upanje, da se bo uresničilo tudi prerokovanje tretje čarovnice in da bo nekega dne kralj Škotske.

Obrnil se je k Banquu in dejal: »Ali kaj upate, da bodo vaši sinovi kralji, ko se je to, kar so čarovnice obljubile meni, tako lepo uresničilo?«

»Upanje vas lahko podžge,« je odgovoril general, »da boste upirali oči v prestol; a dostikrat nam odposlanci teme povedo resnico o majhnih stvareh, da nas zapeljejo v varljiva dejanja s silnimi posledicami.«

Toda zlohotno podpihovanje čarovnic je seglo Macbethu preveč globoko v dušo, da bi se menil za svarilo dobrega Banqua. Odslej je premišljeval samo o tem, kako bi zasedel škotski prestol.

Macbeth je imel ženo, njej je povedal, da so mu večje prerokovale čudne stvari, ki so se deloma že uresničile. Ona je bila slaba, častihlepna ženska, in samo da bi se z možem povzpela do veličine, pa bi ji bilo malo mar, s kakšnimi sredstvi bi se to zgodilo. Začela je spodbujati moža, ki je v svoji nameri omahoval; zakaj Macbethu se je prelivanje krvi upiralo, ona pa mu je dopovedovala, da je treba kralja umoriti, češ da bo to prvi korak k uresničenju prerokovanja.

Škotski kralj je v znak posebne naklonjenosti dostikrat obiskoval najodličnejše plemiče svojega kraljestva in užival njihovo gostoljubnost; in tako se je namerilo, da je prišel v spremstvu svojih sinov Malcolma in Donalbaina tudi k Macbethu. S seboj je privedel veliko število plemičev in služabnikov, ker je hotel Macbetha zaradi njegovih bleščečih uspehov v vojnah prav posebej počastiti.

Macbethov grad je ležal na prijetnem kraju; zrak je bil tam okrog mil in zdrav, o čemer so pričala številna gnezda, ki so jih spletle lastovice pod nastavki in izboklinami gradu in sploh povsod, kjer so le našle kaj pripravnega prostora. Zakaj tam, kjer prebivajo in se množe te ptice, je zrak po navadi dober. Kralj je bil zelo vesel, ko je stopil v grad in k temu je mnogo pripomogla spoštljiva pozornost graščakinje, gospe Macbetho-

ve, ki je znala zahrbtno namene spretno prikrivati s smehljajem. Kadar je hotela, je bila podobna nedolžni cvetlici, v resnici pa je bila potuhnjena kača.

Kralja je potovanje utrudilo in je šel zgodaj spat. V razkošni spalnici za goste sta spala poleg njega tudi njegova služabnika (kakor je bila tedaj navada). S sprejemom je bil izredno zadovoljen in preden se je umaknil v spalnico, je višje oficirje obdaroval. Hkrati je poslal gospe Macbeth dragocen diamant s poklonom, da je najgostoljubnejša gospa, kar jih pozna.

Bilo je že sredi noči in bil je čas, ko je polovica sveta videti mrtva, ko mučijo speče ljudi hude sanje in ko ostanejo zunaj samo volkovi in morilci. Tedaj je gospa Macbethova bedela in preudarjala, kako bi kralja

umorila. Ne bi se pripravljala za dejanje, ki je za ženski spol tako strašno, če se ne bi bala, da je njen mož za premissljen umor preveč mehek. Vedela je, da je sicer častihlepen, a kljub temu poln pomislekov in predsodkov; da še ni dozorel za zločin, kakršen po navadi krona čezmerno častihlepnot. Pregovorila ga je, da je privolil v zločin, dvomila pa je o njegovi odločnosti. Bala se je, da ne bi posegla vmes boljša plat njegove narave (ki je bila bolj človeška kakor njena) in ji namero preprečila. Zato je sama vzela bodalo in se bližala kraljevi postelji. Bila je toliko previdna, da je zvečer služabnika napojila z vinom, tako da sta vsa omamljena zaspala, ne da bi se zmenila za svojo dolžnost. Pred njo je ležal Duncan, ki se je po napornem potovanju pogreznil v globoko spanje; in ko ga je pazljivo pogledala, se ji je zdelo, da je v spanju podoben njenemu očetu. Zato ni imela poguma, da bi se ga lotila.

Vrnila se je, da bi se posvetovala z možem. Njegov sklep že prej ni bil trden. Prišel je do zaključka, da govorijo proti takemu dejanju tehtni razlogi. Predvsem ni bil samo kraljev podložnik, ampak njegov bližnji sorodnik; razen tega je bil kralj njegov gost in po zakonih gostoljubnosti je bila njegova dolžnost, da morilcem vrata zapre, ne pa da sam zagrabí za nož. Spomnil se je tudi, kako pravičen in usmiljen kralj je Duncan, ki svojim podložnikom nikdar ne stori žalega, in kako ima svoje plemiče rad, njega pa še prav posebej. Obsla ga je misel, da so taki kralji deležni skrbne božje zaščite in da so njihovi podložniki še veliko bolj dolžni maščevati njihovo smrt. Še več: Macbetha so vsi ljudje zelo spoštovali prav zavoljo tega, ker mu je bil kralj naklonjen; kako bi bila njegova čast omadeževana, če bi se razvedelo, da je zagrešil tako nizkoten zločin!

V takih duševnih bojih je našla gospa Macbethova svojega moža; nagibal se je k boljši plati in je že sklenil, da po tej poti ne bo šel. Toda ona je bila ženska, ki je ni bilo lahko omajati v hudobnem naklepu; začela mu je šepetati na uho besede, s katerimi je prelivala temne plasti svoje duše v njegovo; naštevala mu je razlog za razlogom, zakaj v svoji nameri

ne sme odnehati, in poudarjala, kako lahko je to dejanje izvedljivo; kako hitro bo vse opravljeno in kako bo dejanje, storjeno v eni sami kratki noči, prineslo kraljevski razmah in sijaj vsem njunim prihodnjim nočem in dnevom. Potem mu je prezirljivo očitala, da je svoj naklep spremenil ter ga obdoližila omahljivosti in strahopetnosti. Rekla je, da je že dojila in ve, kako nežno je ljubila otroka, ki je pil njeno mleko: da pa bi ga v trenutku, ko se ji je nasmehljaval v obraz, odtrgala od prsi in mu raztreščila glavo, če bi bila to tako slovesno prisegla, kakor je prisegla, da bo izvršila ta umor. Pripomnila je tudi, kako lahko bo zvrniti krivdo za zločin na pijana, speča služabnika. S svojim ostrim jezikom je njegovo omahovanje tako osramotila, da je še enkrat zbral ves svoj pogum za krvavi posel.

Vzel je bodalo in se prikradel v temno sobano, kjer je ležal Duncan. Ko je prišel tja, se mu je zazdelo, da vidi v zraku drugo bodalo, obrnje-

no proti sebi, s kapljami krvi na rezilu in na konici; a ko ga je skušal zagrabiti, je hlastnil samo zrak. Preslepil ga je privid njegovih vročinskih možganov, ki jih je stiskal zločinski naklep.

Ko se je strahu otresel, je stopil v spalnico h kralju in ga odpravil na drugi svet z enim samim sunkom bodala. V trenutku, ko ga je zabodel, se je eden od služabnikov, ki sta spala v isti sobi, v spanju zasmeljal, drugi pa je zakričal: »Umor!«, tako da sta se oba prebudila. Odmolila sta kratko molitvico, nato je eden dejal: »Bog naju blagoslovi,« drugi je odgovoril: »Amen,« in nato sta spet zaspala. Macbeth, ki je obstal in ju poslušal, je tudi hotel reči »Amen,« ko je možak spregovoril »Bog naju blagoslovi,« a čeprav je bil blagoslova hudo potreben, mu je beseda zastala v grlu in je ni mogel izgovoriti.

Nato se mu je zazdelo, da sliši glas, ki kriči: »Ne spite več! Macbeth mori spanje, nedolžno spanje, ki hrani življenje.« Še in še je kričal vsej

hiši: »Ne spite več! Glamis je umoril spanje, zato naj Cawdor več ne spi, Macbeth ne spi!«

Pod strašnim pritiskom vzburkane domišljije se je Macbeth vrnil k ženi, ki je ves čas prisluškovala in je že mislila, da mu je zmanjkalo poguma ali pa da mu je spodletelo. Vrnil se je tako raztresen, da je spet igrala njegovo neodločnost in mu rekla, naj si gre umit okrvavljene roke; potem je vzela bodalo in šla namazat lica služabnikov s krvjo, da bi njiju osumili zločina.

Napočilo je jutro in razgalilo umor, ki ga ni bilo mogoče skriti; čeprav sta Macbeth in njegova gospa hlinila veliko žalost in so bili dokazni proti služabnikom dovolj tehtni (bodalo in s krvjo namazana lica so pričali proti njima), se je vseeno zgrnil ves sum na Macbetha, ker so bili nagibi, ki so njega privedli do tega dejanja, veliko verjetnejši, kakor jih je bilo možno pripisati dvojici ubogih in neumnih služabnikov. Zato sta Duncanova sinova zbežala; njegov starejši sin Malcolm se je zatekel na angleški dvor, mlajši, Donalbain, pa je pobegnil na Irsko.

Ker ni bilo več kraljevih sinov, njegovih zakonitih naslednikov, je ostal prestol prazen; kot najbližjega sorodnika so kmalu kronali za kralja Macbetha in tako se je prerokovanje več natanko izpolnilo.

Dasiravno sta se Macbeth in njegova žena znašla na tako visokem položaju, vseeno nista mogla pozabiti, kaj so prerokovale večče: kljub temu, da bo Macbeth postal kralj, mu na prestolu ne bodo sledili njegovi otroci, pač pa otroci generala Banqua. Ta misel in pa zavest, da sta si umazala roke s krvjo in storila strašen zločin samo zato, da sta zagotovila prestol Banquovim potomcem, sta ju tako grizla, da sta sklenila Banqua in njegovega sina umoriti. S tem bosta preprečila, da bi se uresničilo prerokovanje sojenic, ki se je v njunem primeru tako presenetljivo izpolnilo.

Priredila sta imenitno večerjo, na katero sta povabila najodličnejše plemiče; med drugimi sta bila z znaki posebnega spoštovanja povabljena tudi Banquo in njegov sin Fleance. Pot, po kateri bi moral Banquo tisti

večer priti v palačo, je bila zasedena z morilci, ki jih je najel Macbeth, in ti so Banqua zabodli; Fleance pa je med spopadom ušel. Fleance je bil začetnik dinastije vladarjev, ki so se pozneje vrstili na škotskem prestolu vse do Jakoba VI., kralja Škotske in prvega kralja tega imena v Angliji, ki je združil Anglijo in Škotsko pod isto krono.

Kraljica se je izkazala s kraljevsko gostoljubnostjo in je bila pri večerji tako prijazna in zgovorna, da se je vsem gostom prikupila; Macbeth se je čisto po domače pogovarjal z zbranimi plemiči in dejal, da ima pod streho vse ugledne veljake v državi; manjka samo še njegov dobri prijatelj Banquo, za katerega upa, da ga bo moral pograjati zaradi zamude, ne pa obžalovati, da se mu je pripetilo kaj hudega. V trenutku, ko je izgovoril te besede, se je prikazal v dvorani duh umorjenega Banqua (ki ga je dal

umoriti) in je sedel na stol, na katerega je nameraval sestti Macbeth.

Čeprav je bil Macbeth pogumen mož, eden tistih, ki bi stopili tudi hudiču brez bojazni nasproti, je pri tem strašnem prizoru prebledel od strahu in se ves pobit zastrmel v prikazen. Kraljica in zbrani plemiči, ki niso videli ničesar drugega, kakor da bulji (po njihovem mnenju) v prazen stol, so mislili, da je samo zelo raztresen. Ona ga je pokarala in zašepetala, da se mu prav tako blede kakor takrat, ko je šel ubiti Duncana in je zagledal v zraku bodalo. Toda Macbeth je prikazen še vedno gledal in se ni zmenil, kaj bi utegnili reči gostje; senco je nagovoril z zmedenimi, a vendar pomenljivimi besedami, da se je kraljica zbala razodetja strašne skrivnosti in je goste v vsej naglici odslovila, češ da je Macbetha popadla bolezen, ki se ga dostikrat loti.

Grozni prividi so mučili Macbetha. Kraljico in njega so trapile v spanju hude sanje in Banquova kri ju ni nič bolj vznemirjala kakor Fleanceov beg, saj sta videla v fantu začetnika vladarske rodbine, ki bo zaprl njunim otrokom pot do prestola.

V vrtincu zloveških misli nista našla nobenega miru in Macbeth se je nazadnje odločil, da bo poiskal sojenice in jih vprašal, česa se mora najbolj bati.

Našel jih je v votlini sredi zapuščene ravnine; ker so v svoji jasnovidnosti vedele, da bo prišel, so že pripravljale strašne napoje, s katerimi so vplivale na peklenske duhove, da so jim razodeli prihodnost. Svoje grozotne napoje so kuhale iz krastač, netopirjev, kač, močeradov, pasjih jezikov, kuščarjevih nožic, sovjih perutnic, zmajevih luskin, volčjih zob, želodca požrešnega morskega psa, iz trupla čarovnice, koreninic strupene trobelike (to je treba izkopati ponoči, da učinkuje), kozjega žolča, judovskih jeter, iz mladik tise, ki poganja na grobovih, in iz prstkov mrtvega otroka. Vse to je vrelo v velikem kotlu, ki so ga hladile z opičjo krvjo, kadar je postal prevroč: v to mešanico so zlile kri svinje, ki je požrla svoje mladiče, in virgle v plamen mast, ki se je nacedila pod vislicami, na katce-

rih je končal morilec. S temi napoji so peklenske duhove prisilile, da so jim odgovarjali na vprašanja.

Macbetha so vprašale, ali hoče, da mu same preženejo dvome, ali mu je ljubše, da to opravijo duhovi, njihovi gospodarji. On se ni nič prestrašil turobnih priprav, ki jih je opazil, in je pogumno odgovoril: »Kje so? Rad bi jih videl.«

Poklicale so duhove in prišlo jih je troje. Prvi se je prikazal v podobi glave s čelado: Macbetha je poklical po imenu in mu dejal, naj se čuva kneza Fifejskega; za to svarilo se mu je Macbeth zahvalil, ker je bil ljubosumen na Macduffa, kneza Fifejskega.

ki jo je zbiral proti njemu Malcolmu, najstarejši sin pokojnega kralja. Macduff je nameraval Macbetha odstraniti in posaditi na prestol Malcolma, zakonitega Duncanovega naslednika.

Macbeth je ves besen naskočil Macduffov grad in pokončal z mečem njegovo ženo in otroke, ki so ostali doma. Jel je moriti vse, ki so bili kolčkarji v sorodstvu z Macduffom.

S takimi in podobnimi dejanji si je odtujil vse odličnejše plemiče. Kdor je mogel, je zbežal k Malcolmu in Macduffu, ki sta se že zblížala z mogočno vojsko, zbrano v Angliji; drugi so pa na tistem želeli uspeha uporniškega orožju, čeprav iz strahu pred Macbethom sami niso posegli v boj. Macbethovi vojščaki so se le počasi zbirali. Ljudstvo je trinoga sovražilo; nihče ga ni ljubil ali spoštoval, vsi pa so ga sumničili, tako da je začel zavidati umorjenemu Duncanu. Ta je mirno počival v grobu, čeprav je bil žrtev najhujšega izdajstva; zadeti ga nista mogla ne jeklo ne strup, varen je bil pred zlobo domačih ljudi in pred tujimi vojskami.

Medtem ko se je vse to dogajalo, je umrla kraljica, njegova edina zavestnica v hudobiji, njej se je včasih lahko naslonil na prsi in se za hip odpočil od morečih sanj, ki so ponoči oba zdelovale. Pravijo, da se je sama končala, ker ni mogla več prenašati očitkov vesti in javnega sovraštva. Po njeni smrti je ostal čisto sam; ni imel žive duše, ki bi ga ljubila ali skrbelo zanj, nobenega prijatelja, kateremu bi lahko zaupal svoje zlobne naklepe.

Postal je brezbrizen do življenja in si je želel smrti; toda bližajoča se Malcolmova vojska je zbudila v njem ostanke nekdanjega poguma in sklenil je umreti (tako je rekel) »z oklepom na hrbtu«.

Razen tega so ga votle obljube več navdale z varljivim zaupanjem, da ga ne more raniti nobeno bitje, ki se je rodilo iz ženske, in da ga ne bo nihče premagal, dokler se ne bo birnamski gozd premaknil v Dunsinane, kar pa se ne bo nikdar zgodilo, tako si je mislil. Zato se je zaprl v svoj grad, ki je bil s svojim močnim, nezavzetim zidovjem kos vsakemu obleganju; tam je mrkega obraza čakal, da se Malcolmu približa. Nekega

Drugi duh se je prikazal v podobi okrvavljenega otroka; Macbetha je poklical po imenu in mu rekel, naj se nikar ne boji, ampak naj se roga človeški moči, kajti nobeno bitje, ki se je rodilo iz žene, nima moči, da bi mu prizadejalo kaj hudega; svetoval mu je, naj bo krvoloč, pogumen in odločen.

»Potem pa le živi, Macduff!« je zakričal kralj. »Zakaj bi se te bal? Pa vendar – gotovost si hočem še bolj podkrepiti. Ne smeš ostati živ; potem bom lahko rekel blede Bojazni, da laže in naj mirno spi, čeprav bi grmelo.«

Ko je ta duh izginil, se je prikazal tretji v podobi otroka s krono na glavi in drevesčkom v roki; Macbetha je poklical po imenu in ga potolažil, naj se ne boji zarot, ker ga ne bo nihče premagal, dokler se ne bo birnamski gozd premaknil v Dunsinane Hill.

»Sladko prerokovanje!« je zakričal Macbeth; »le kdo bi mogel premakniti gozd in ga odtrgati od korenin, vraščenih v zemljo? Že vidim, da bom preživel navadno dobo človeškega življenja in da me ne bo uničila nasilna smrt. Toda srce mi drhti, ker bi rado vedelo nekaj drugega. Počuj me, če res toliko veš, ali bodo Banquovi potomci kdaj vladali v tem kraljestvu?«

Tedaj se je kotel pogreznil v zemljo, zaslišala se je godba in mimo Macbetha se je zvrstilo osem senc, podobnih kraljem, zadnji se je pomikal mimo Banquo z ogledalom, v katerem je bilo videti še mnogo drugih senc. Banquo je bil ves krvav: Macbethu se je nasmehnil in pokazal s prstom na sence v zrcalu; iz tega je Macbeth razbral, da so to Banquovi potomci, ki bodo za njim vladali na Škotskem; nato so večje ob tihih zvokih godbe Macbethu na čast zaplesale, se od njega lepo poslovile in izginile.

Od tistega trenutka so se Macbethu morale po glavi same krvave in strahotne misli.

Prva novica, ki jo je izvedel po odhodu iz čarovniškega brloga, je bila ta, da je Macduff, knez Fifejski, zbežal v Anglijo, da bi se pridružil vojski,

dne pa je ves bled prihitel k njemu sel; tako je drhtel od strahu, da prvi hip skoraj ni mogel spraviti iz sebe besede in povedati, kaj je videl; ko je stal vrh hriba na straži, tako je trdil, je pogledal proti Birnamu in opazil, da se je gozd začel premikati.

»Lažniva, suženjska duša!« je zakričal Macbeth, »če si si to izmislil, boš visel toliko časa živ na drevesu, da boš poginil od lakote. Če pa je tvoja bajka resnična, mi je vseeno, če ti napraviš isto z menoj.« Zakaj Macbeth je začel zdaj omahovati in izgubljati vero v dvoumne izjave duhov. Ničesar se mu ni bilo treba bati toliko časa, dokler se ne bi birnamski gozd premaknil v Dunsinane; in zdaj se je gozd premikal!

»Naj bo že kakor koli,« je dejal, »če je res, kar trdi sel, potem z orožjem na plan. Bežati nočem od tod, tukaj ostati pa tudi ne. Sonca sem se že naveličal in si želim, da bi bilo mojega življenja konec.« V takem obupnem samogovoru se je pognal na oblegovalce, ki so se medtem že bližali gradu.

Čudnega privida, da se premika gozd, ni težko razložiti. Ko je oblegovalna vojska korakala skozi birnamski gozd, je Malcolm kot iznajdljiv general vojakom velel, naj si odreže vsak po eno vejo in jo drži pred seboj, da ne bo mogoče presoditi, koliko jih je. In vojaštvu, ki je korakalo z vejami v rokah, je zbuvalo od daleč privid, ki se ga je sel tako prestrašil. Preroške besede, ki jih je spregovoril duh, so se uresničile, čeprav drugače, kakor jih je bil razumel Macbeth, in podrl se je temelj, na katerem je bilo zgrajeno njegovo zaupanje.

Tedaj se je vnela huda bitka; in čeprav je imel Macbeth le slabo oporo v ljudeh, ki so bili na videz njegovi prijatelji, v resnici pa so trinoga sovražili in bili Malcolmovi in Macduffovi pristaši, se je vseeno boril zagrizen in pogumno ter razsekal na kosce vse nasprotnike, ki so se mu postavili po robu, dokler ni prišel do mesta, kjer se je boril Macduff. Ko je zagledal Macduffa, se je spomnil, da mu je duh svetoval, naj se ogiba Macduffa bolj kakor vseh drugih ljudi in se je že hotel obrniti; toda Mac-

duff, ki ga je iskal ves čas bitke, mu je to preprečil in moža sta se divje spopadla. Macduff mu je večkrat zabrusil, da ima opraviti z morilcem svoje žene in otrok. Macbeth, ki ga je kri te rodbine že dovolj težila, se je še vedno skušal izogniti boju; toda Macduff je zagrizeno pritiskal nanj in ga zmerjal s trinogom, morilcem, peklenjskim psom in lopovom.

Tedaj se je Macbeth spomnil preroških besed, da ga ne bo ranilo nobeno bitje, ki se je rodilo iz ženske; zato se je samozavestno nasmehnil in rekel Macduffu:

»Zaman se trudiš, Macduff. Prav tako bi lahko ujel z mečem zrak, kakor ranil mene. Moje življenje je začarano in ga ne more ugonobiti človek, ki se je rodil iz ženske.«

»Nikar se ne tolaži s čarovnijo,« je odvrnil Macduff, »lažnivi duh, kateremu si služil, naj ti pove, da se Macduff ni nikdar rodil iz ženske, da se ni rodil tako, kakor se ljudje po navadi rodijo, ampak so ga pred rojstvom vzeli iz materinega telesa.«

»Preklet bodi jezik, ki kvasi take stvari,« je tretetaje odvrnil Macbeth, ki je čutil, da se mu izmika poslednja nada, »naj ne bo v prihodnje človeka, ki bi verjel lažnivim, dvoumnim izjavam čarovnic in varljivih duhov, ki nas goljufajo z dvojnimi pomenom besede in ki izpolnijo obljubo po črki, po smislu jo pa tako razblinijo, da nam uničijo vse nade in ostane mo razočarani. Ne bom se boril s teboj.«

»Potem pa ostani živ!« je posmehljivo dejal Macduff. »Kazali te bomo na razstavi kakor pošast in ti obesili poslikano tablico z napisom: Pogledite trinoga!«

»Nikoli,« je rekel Macbeth, ko se mu je z obupom vrnil pogum. »Nočem poljubovati tal pred nogami mladega Malcolma in nočem biti izpostavljen zbadljivkam in kletvicam drhali. Čeprav se je birnamski gozd premaknil v Dunsinane in čeprav si moj nasprotnik ti, ki se nisi rodil iz ženske, se bom vseeno boril do konca.«

S tem besnim vzlikom se je pognal na Macduffa. Ta ga je po ostru

borbi nazadnje premagal, mu odsekal glavo in jo podaril zakonitemu dediču, mlademu kralju Malcolmu. Malcolm je prevzel vladarsko oblast, ki je bila tako dolgo v rokah spletarskega trinoga, in je zasedel prestol Duncana Blagega med burnim navdušenjem plemičev in ljudstva.

POGOVORIMO SE

Snov za *Macbetha* je Shakespeare našel predvsem v Holinshedovi kroniki iz 16. stoletja; osnova mu je bila tudi škotska zgodovina 11. stoletja, omenjena v srednjeveških in poznejših kronikah.

V tragediji nastopajo številni igralci; glavne osebe so: Duncan, škotski kralj; Malcolm, Donalbain – njegova sinova; Macbeth, Banquo – po veljnika kraljeve vojske; Macduff, Lennox, Ross, Mentreith, Angus, Cairness – škotski plemiči; Fleance, Banquov sin; Siward, grof Northumblandski, poveljnik angleških čet; mladi Siward, njegov sin; Seyton, častnik iz Macbethovega spremstva, sinček Macduffov; lady Macbethova; lady Macduffova; tri večje in drugi.

Izdelaj osnutek svoje zgodbe, v kateri bodo nastopale te osebe. Svoje ideje primerjaj z idejami sošolcev. Po branju Shakespeareove zgodbe ugotovite, kdo se je najbolj približal njegovi zamisli.

Navedi nekaj motivov, ki jih je Shakespeare vključil v dramo. Kaj bi bilo sporočilo?

Kako je Duncan nagradil Macbetha, ker ga je ubranil pred sovražniki? Kaj so generalu Macbethu prerokovale čudne pojave/vešče? Kako so se pojavile, kako so izgubile? Kakšna je v zgodbi vloga Macbethove žene? Poišči in prepisi primere, s katero avtor predstavi njeno poglavitno značilnost. Kako je bila na koncu kaznovana za svoja dejanja?

Zakaj je imel Macbeth pomisleke, da bi umoril kralja? Se mogoče spomniš, kdo je v grških bajkah podobno kot v zgodbi o Macbethu kršil zakon gostoljubnosti?

Kaj so Macbethu čarovnice oz. duhovi prerokovali drugič? Kdo je bil tisti, ki ni bil rojen iz ženske? Kako se je birnamski gozd približal njegovemu domovanju? Kako se je narava maščevala Macbethu za njegove umore? Najbolj krvava Shakespeareova zgodba se pravzaprav pravjično konča –

dobro zmaga, zločinci propadejo. Kdo bo deželo spravil nazaj v red? Si pričakoval(a) tak konec? Ti je všeč? Utemelji svoje mnenje.

Burja, grmenje, vihar, nevihtni bliski so v drami ne le zvočno-vidni efekti, ampak pomenijo pravzaprav tudi gibalno dramo. V katerih Shakespearovih zgodbah ima narava podobno vlogo?

Krvoločnega Macbetha je pokopalo lastno častihlepije. Razmisličaj o značaju glavnega junaka, njegovem ravnanju, načinu razmišljanja, njegovih etičnih lastnostih, njegovem čustvovanju, pogledu na svet, odnosu do drugih ljudi, mnenju drugih ljudi o njem. Poišči motive za njegovo ravnanje.

S sošolci poišči v zgodbi del, ki se vam zdi najbolj napet. Zapišite ga kot dramski dialog in ga nato primerjajte z originalnim dramskim besedilom.

Napiši scenarij za TV-nanizanko Na kraju zločina – umor kralja Duncana.

ZANIMIVOST

23. aprila 1616 so umrli kar trije svetovno znani znameniti književniki – Miguel de Cervantes Saavedra, Garcilaso de la Vega ter William Shakespeare. Nekateri drugi znani književniki so se na ta dan rodili, npr. Halldor Kiljan Laxness (1902), Vladimir Nabokov (1899) in Manuel M. Vallejo (1923). V počastitev teh in vseh drugih književnikov sveta je UNESCO 23. april razglasil za svetovni dan knjige in avtorskih pravic. Teга dne si podarjamo knjige in vrtnice – simbola kulture in ljubezni.

Skupaj s sošolci si razdelite delo. Vsak naj poišče podatke o enem od navedenih avtorjev.

SLEDI SHAKESPEAROVEGA MACBETHA V UMETNOSTI?

- Književnost
E. Ionesco: *Macbeth* idr.
- Glasba
Verdi: *Macbeth* (opera); R. Strauss: *Macbeth* (simfonična pesnitev) ...
- Film
Prvi filmski *Macbeth* je bil posnet leta 1905 v ZDA; najbolj znana je filmska izvedba iz leta 1957 japonskega režiserja Akira Kurosawe (naslov *Krvavi prestol*); O. Welles je posnel film *Macbeth* že leta 1948, leta 1971 je film posnel razvpiti režiser R. Polanski.

Filmski plakat, *Krvavi prestol*, 1957

WILLIAM SHAKESPEARE IN FILM

Filmski strokovnjaki pravijo, da je Shakespeare pisal prave filmske scenarije. S hitrimi menjavami prizorišča, veliko dogajanja in zajemanjem daljših časovnih obdobij je postal neizčrpen vir za filmske producente. Shakespeareove drame so uporabili za literarno predlogo več kot 400 filmov.

Številni so bili nemi filmi; po 2. svetovni vojni pa je nastopil pravi »bum« – filme so snemali ne samo ameriški in angleški režiserji, ampak tudi ruski in japonski. Znani so predvsem Orson Welles, Akira Kurosava, Sergej Jutkevič ... Orson Welles je npr. leta 1948 posnel film *Macbeth*, štiri leta kasneje *Othella*. Oseba Falstaff, ki jo je Shakespeare uporabil v treh igrah, nastopa v njegovem filmu *Pobnočni zvonovi* (1965). V njem je Welles uporabil dele besedil štirih Shakespeareovih dram: *Henrik IV.*, *Henrik V.*, *Richard II.* in *Vesele žene windsorske*.

Najbolj znani so filmi angleškega režiserja in igralca Laurencea Olivierja.

Tudi dandanes Shakespeareova besedila še vedno vzbujajo zanimanje raznih filmskih ustvarjalcev.

Laurence Olivier kot Hamlet